

פנינים יקרים
מפרד"ס התורה
על סדר פרשיות השבוע

ויקרא – זכור

מאוצר שיהותנו ומאמרו
של הרב"ג מו"ר המקובל
דבי בניהו ושישבר שמואלו שליט"א

התשפ"ב

כל הזכויות שמורות
למכון "בני יששכר"
שע"י ישיבת המקובלים "נדר שלום" תכב"ץ

ניתן להשיג את הספר בישיבתנו הקדושה

רחוב שילה 6 י-ם

02-6249000

או בחנויות הספרים,

הפצה ראשית

"סגולה"

02-6443300

ניתן לשלוח הארות והערות

למכון "בני יששכר"

באמייל: m6222560@gmail.com

לזכר עולם יהיה צדיק

לעילוי נשמת

מורנו ורבנו

שר התורה ועמוד ההוראה

גאון ישראל ותפארתו

הרועה הנאמן פוסק הדור

ראש ממשלת התורה

מרון הראשל"צ הגאון כמוהר"ר

עובדיה יוסף

זצוקלה"ה זיע"א

נפטר ג' בחשוון התשע"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

אשת חיל מי ימצא

לעילוי נשמתה
הטהורה
של מרת אמנו
הרבנית הצדקנית
מזכת הרבים

מרת **שולמית רהל**

שמואלי

בת **מזל ע"ה**

נלב"ע ביום ז"ך אלול ה'תשע"ט

ת.ג.צ.ב.ה.

ברכת הצלחה וישועה

מי שברך אבותינו הקדושים והטהורים
הוא יברך
וישמור וינצור את

התורם הנכבד וב"ב

החפץ בעילום שמו הקב"ה ימלא כל
משאלות ליבו לטובה ולברכה ויזכה
לראות בבנין בית מקדשינו ותפארתינו
בקרוב

ויזכה לישועה ולחיים טובים בריאים
ושמחים, זכות לימוד התורה יעמוד לו
למלאות כל משאלות ליבו לטובה
ולברכה אמן כי"ר

ספרי פורים עכשיו על המדף

מדרשים על פי פרדס התורה מאוצרו של מורנו ראש הישיבה הרב בנייה שמואלי שליטא בתוספת מגילת אסתר השווה לכל נפש!

מטבע ברכה לימי הפורים עם כונת השמות במגילת אסתר ולשם יחוד עם הקדמות נפלאות

ימי
הפורים

כונות
פורים

הפצה ראשית
סגולה - החנות של ספרי הישיבה

תשמישי קדושה • ספרי קבלה • סגולות • קמיעות ועוד

רחוב שילה 4 ירושלים 02-644-33-00

משמיעין על השקלים

כמידי שנה בשנה ניתן להעביר את מעות

זכר למהצית השקל

עבור פעילות החסד והפצת התורה
שעל ידי ישיבתנו הקדושה

(ערך מחצית השקל כ-25 ש"ח)

שמות התורמים ובקשותיהם האישיות יועברו אל רבני ומקובלי
ישיבתנו ובראשם מו"ר ועט"ר רבינו בניהו שמואלי שליט"א
אשר יערכו עבורם תפילה מיוחדת ביום תענית אסתר
בה יעתירו עבורם לברכה וישועה

ישיבת המקובלים 'נהר שלום'

מיסודו של מו"ר המקובל האלקי ר' מרדכי שרעבי זיע"א

רח' שילה 6 ת.ד. 2822 מיקוד 9102701 ירושלים

טל': 02-624-9000, 02-6222-560

כל הפושט נותנין לו

כמו כן ניתן להעביר מעות

מתנות לאביונים

שיחולקו בתכלית ההידור ע"י מו"ר
שליט"א שמות התורמים יכנסו אל
הקודש פנימה להושע בכל הישועות

לתרומות בטלפון:

02-624-9000

הלכות פורים

הלכות פרשת זכור

- א.** בשבת שלאחריה שהיא שבת שלפני פורים, מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים בפרשת השבוע, ובשני עולה המפטיר וקורא פרשת "זכור את אשר עשה לך עמלק" (דברים כה, יז-יט).
- ב.** מכיון שלדעת רוב הפוסקים הראשונים קריאת פרשת זכור היא מצות עשה מן התורה, לכן ידקדקו להוציא ספר תורה הכשר והמהודר ביותר שיש בבית הכנסת, וראוי שהשליח ציבור יכריז לפני קריאת פרשת זכור שיכוונו לצאת ידי חובת מצות זכירת עמלק ומחייתו, ושגם הוא מכיין להוציא את השומעים ידי חובתם, וטוב לחוש לכתחילה לכיין לצאת יד"ח אף בברכות התורה של "זכור". ומה טוב שיאמרו לפני עליית המפטיר לשם יחוד וכו' וכן מנהג קהל קדוש מכוונים בית אל, ומפטירין "פקדתי את אשר עשה לך עמלק".
- ג.** אין לציבור לקרוא פרשת זכור מתוך החומש יחד עם הקורא דהרי צריכים לקרוא מתוך ס"ת ולכן ישתקו ויאזינו לשליח ציבור הקורא בתורה.
- ד.** מכיון שיש אומרים שצריכים גם להבין את קריאת פרשת זכור, לכן מן הראוי שכל אחד ילמד פירוש הפרשה לפני הקריאה, כדי שיצא ידי חובה אליבא דכולי עלמא.
- ה.** אנשים הדרים בכפר או במושב ואין להם מניין צריכים להשתדל בשבת פרשת זכור לשבות במקום שיש שם מנין, ומכל מקום אם אין להם עשרה בבית הכנסת יש להוציא ספר תורה ולקרוא פרשת זכור בלי ברכות.
- ו.** ראוי ונכון שכל אדם ישמע את הקריאה מפי שליח צבור המבטא את הקריאה לפי מנהגו, וכן שהספר תורה נכתב לפי מנהגו, כגון ספרדי לספרדי, ואשכנזי לאשכנזי, היות וקריאת פרשת זכור היא מדאורייתא.

- ז. ראוי ונכון שגם הנשים תשתדלנה לבוא לעזרת הנשים של בית הכנסת בשבת זכור, כדי לצאת ידי חובת כל הפוסקים, ותבא עליהם ברכת טוב, והמקילות בזה יש להם על מה שיסמוכו. ועב"פ ראוי שתקרא פרשת זכור מהחומש.
- ח. צבור ששכחו ולא קראו פרשת זכור בשבת זו יש להם להשלימה בשבת הבאה, ויש אומרים שיסמוכו על קריאת פרשת זכור בסדר "כי תצא", וכן מי שנאנס ולא בא לבית הכנסת יכוין לצאת ידי חובה בפרשת כי תצא, ויאמר להשליח צבור שיכוין להוציאו, ומכל מקום טוב ונכון שיקרא פרשת זכור מתוך החומש.
- ט. כשחל י"ג באדר בשבת שהיא פרשת זכור, אין לומר צדקתך במנחה, מפני שהוא ערב פורים ואין אומרים תחנונים.

הלכות תענית אסתר

- א. מתענים בשלושה עשר לחודש אדר, וצום זה נקרא "תענית אסתר" מפני שבימי מרדכי ואסתר נקהלו היהודים ביום זה להלחם ולעמוד על נפשם והיו צריכים לבקש רחמים וסליחות, ומסתמא ישבו בתענית באותו יום, שכן מצינו במדרש שמושה רבינו עליו השלום ביום שנלחם עם עמלק היה מתענה, וכשם שאנחנו מקיימים ימי הפורים לזכור אותו הנס, גם צריכים אנחנו לעשות כמותם בענין התענית והסליחות והתחנונים.
- ב. אם חל יום י"ג לחודש אדר ביום שבת, מקדימים להתענות ביום חמישי בשבת שהוא יום י"א באדר.
- ג. מעוברות ומניקות פטורות מלהתענות בתענית אסתר, ומעוברת שפטורה מלהתענות פירושו שהוכר עוברת, שהוא לאחר שלשה חדשים, ומו"מ אם סובלת מהקאות ומיחושים או חולשה רבה מותר לה לאכול גם קודם מלאת לה שלשה חדשים להריגה. ומניקות שאמרו אפילו שפסקה מלהניק את בנה, אם היא תוך עשרים וארבעה חודש ללידתה פטורה מלהתענות, וכן אשה שהפילה פטורה מלהתענות תוך עשרים וארבעה חודש להפלתה.

- ד. זקן שהוא תשוש כח פטור מלהתענות תענית אסתר, ומי שמצטער מכאב עינים לא יתענה, וכשיבריא יפרע תעניתו, אמנם אם אכל על פי פקודת רופא אינו צריך לפרוע התענית, אבל הבריאים חייבים להתענות ולא יפרשו מן הצבור, ואפילו מי שבא בדרך רחוקה וקשה עליו התענית ידחוק עצמו ויתענה.
- ה. חתן ובעלי ברית, מאחר ויש מחלוקת אם מתענים בצום תענית אסתר, ואפילו בתענית דחוויה יש פלוגתא, וכשהלכה רופפת בידך הלך אחר המנהג, ואם אי אפשר לעמוד על המנהג מי שמקל בזה לא מפסיד.

סדר תפילת פורים

- א. בליל פורים לובשים בגדי יום טוב קודם שהולכים לבית הכנסת, ויש חסידים שנוהגים לילך למקוה, ובתפילת ערבית אומרים "על הנסים", ואפילו אם הקדימו להתפלל ערבית קודם צאת הכוכבים.
- ב. אומרים על הנסים בתפילה ובברכת המזון בלילה וביום, ובעיירות המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון שעושים פורים מספק בשני הימים יאמרו על הנסים רק ביום י"ד אדר ולא בט"ו משום חשש הפסק, אמנם קריאת המגילה בלא ברכה ושאר מצות פורים כמו משלוח מנות ומתנות לאביונים יש לעשות כן מספיקא בשני הימים, רק שביום ט"ו אין מרבין בהן כמו בי"ד.
- ג. מי ששכח לומר "על הנסים" בתפלה אינו חוזר, אלא יאמר אחר אלהי נצור שבסוף התפלה "מוזים אנחנו לך על הנסים ועל הפורקן" וכו'.
- ד. אחר תפילת שמונה עשרה יאמר החזן חצי קדיש בלבד, ולא יאמר תתקבל לפי שצריך לומר ואתה קדוש לאחר קריאת המגילה.
- ה. אחר קריאת המגילה בברכותיה מתחילים ואתה קדוש יושב תהלות ישראל וסדר קדושה, ואחר כך יאמר השליח ציבור קדיש תתקבל, שיר למעלות אשא עיני, קדיש יהא שלמא, ועלינו לשבח.

- ו. כשחל פורים דפרזות במוצאי שבת, יאמרו אחר העמידה חצי קדיש, שובה ה' עד מתי, ויהי נועם, יושב בסתר עליון עד ואתה קדוש, ואחר כך יברכו "בורא מאורי האש" ויקראו המגילה, וכן נתפשט המנהג להקדים מקרא מגילה לפני ההבדלה.
- ז. אסור להביא המגילה לבית הכנסת ביום שבת לצורך קריאתה בלילה, מפני שהוא מכין משבת ליום חול.
- ח. בתפילת שחרית יאמר בתפילה "על הנסים" ואחר תפילת שמונה עשרה יאמרו חצי קדיש ואין נופלים על פניהם, משום דכתיב ימי משתה ושמחה, ומוציאים ספר תורה וקוראים בו שלשה עולים בפרשת ויבא עמלק, וכופלים פסוק האחרון כדי להשלים לעשרה פסוקים, ואם לא כפל אין בכך כלום. ואחר כך אומר חצי קדיש, ואין מחזירין ספר תורה למקומו עד אחר קריאת המגילה, ואומרים "אשרי יושבי ביתך", ומדלגים יענך ביום צרה, ומתחילים ובא לציון גואל עד ואתה קדוש, וקוראים המגילה בברכותיה חוץ מברכת שהחיינו, ואחר כך יאמר ואתה קדוש וכו' וקדיש שתקבל ומחזירין ספר תורה למקומו, ומסיימים התפילה כמו כל יום, אלא שבמזמור של יום לא יסיים "השיר שהיו הלויים אומרים על הדוכן", ואחר המזמור של יום יאמר "למנצח על אילת השחר".
- ט. אם יש מילה, יש אומרים שמקדימים המילה לפני קריאת המגילה משום דכתיב "ליהודים" היתה אורה, ואם לא ימול קודם, לא יהיה בכלל יהודי בשעת הקריאה. ויש אומרים שמלים לאחר סיום כל התפילה, והמנהג כסברא אחרונה.

הלכות מתנות לאביונים

- א. חייב אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים. דהיינו מתנה אחת לכל אביון, וכל המרבה ליתן הרי זה משובח, ומוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובמשלוח מנות לרעיו, שאין שמחה גדולה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות, שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר "להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים".

- ב. אביון לענין מתנות לאביונים הוא מי שהכנסתו אינה מספקת למחיתו מחמת דלות ההכנסה או מחמת שצריך לקחת חלק מהכנסתו כדי להחזיר חובות, ואין לו כסף בתוכניות חסכון וכדומה. ואין לקיים מצות מתנות לאביונים על ידי נתינה לילד או בחור הסמוך על שלחן אביו המספק לו כל צרכיו. אך אם הילד הוא יתום התאב למתת יד, אפשר לתת לו מתנות לאביונים.
- ג. יוצאים ידי חובה בין בנתינת מעות, ובין בתבשיל או דבר מאכל אחר, והשיעור של מתנות לאביונים הוא כדי שיקנה "שלוש ביצים מפת", שהוא בערך שמונים גרם פת. ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב במתנות לאביונים.
- ד. הנותן שתי מתנות לאיש ואשתו אביונים יצא ידי חובתו, ויכול אביון אחד ליתן לאביון חבירו וזה גם כן חוזר ונותן לו, ויוצאים ידי חובה גם בנתינה לקטן. וטוב לומר מקודם לשם יחוד וכו' הריני בא לקיים מצות מתנות לאביונים שתיקנו מרדכי ואסתר ליתן ביום זה שתי מתנות לשני עניים, לתקן שורש מצוה זו במקום עליון, ויהי נועם וכו', וכן יאמר קודם משלוח מנות, וקודם סעודת פורים.
- ה. אבל שהוא עני מותר לשלוח לו מתנות לאביונים, ואפילו בתוך שבעת ימי אבלות.
- ו. אין יוצאים ידי חובת מתנות לאביונים ממעות מעשר, וכן מחצית השקל אי אפשר ליתן ממעות מעשר.
- ז. גם האשה חייבת ליתן מתנות לאביונים, ובמקום שקורין את המגילה גם ביום ט"ו באדר מספק אם מוקפת חומה, צריך לקיים ביום ט"ו סעודה, ומשלוח מנות, ומתנות לאביונים, בין אנשים בין נשים.
- ח. בימי הפורים נותנים צדקה לכל מי שפושט ידו, ואע"ג דבשאר ימות השנה צריך לראות למי נותן הצדקה מ"מ בפורים שגבאי הצדקה הוא יסוד דאבא הארה גדולה אין להקפיד, אלא כל מי שפושט ידו נותנים לו.
- ט. טוב ליתן במתנות לאביונים רפ"ז פרוטות לעני אחד והם ר"ז פרוטות כמנין אור, ושמונים כמנין יסוד, ועוד יתן רפ"ז פרוטות לעני אחר על דרך זה. וסימן לדבר

'פז"ר נתן לאביונים צדקתו עומדת לעד'. גם טוב במשלוח מנות איש לרעהו שהם ב' מנות לאיש אחד, שיזהרו לעשות ב' מיני מתיקה עשויים דקים, כדי שיוכל לשלוח שמונים אחדים מכל מין בכלי אחד ויכוין כל מעשיו לשם שמים וטוב לו בזה ובבא.

הלכות משלוח מנות

- א. חייב אדם לשלוח לחבירו ביום פורים שתי מנות, דהיינו שני מיני אוכלים, ועיקר המצוה שיהיו שתי מנות לאיש אחד.
- ב. צריך להניח כל מין בכלי אחד בפני עצמו ולא יניח שניהם בכלי אחד.
- ג. השולח לחבירו תרנוגלים חיים אינו יוצא ידי חובה, ואם שלח אותם שחוטם יש מהפוסקים שסוברים שקיים המצוה, אמנם נראה להלכה שצריך לשלוח המנות כשהן מבושלות וראויות לאכילה.
- ד. השולח לחבירו חלוקין וסדינים וכיוצא בזה אינו יוצא ידי חובת משלוח מנות, וכן השולח לחבירו קופסת סיגריות, או טבק להרחח לא יצא ידי חובה, וכן תלמיד חכם השולח לחבירו חידושי תורה ביום פורים אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.
- ה. השולח לחבירו מין אחד מאכל, ומין אחד שתייה כגון יין וכיוצא בזה יצא ידי חובת משלוח מנות, שהמשקה נחשב למנה אחת, ואפילו שלח שני מיני משקים בלבד יוצא ידי חובה, ויש מהפוסקים שאומרים שטוב להדר ולשלוח שני מיני אוכלים.
- ו. השולח לחבירו מין מאכל אחד וחילקו בשתי צלחות או קערות, אינו יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות אבל השולח שתי חתיכות בשר מבהמה אחת והם חלוקים בטעמם וטבעם יוצא בזה ידי חובת משלוח מנות.
- ז. יותר טוב לשלוח את שתי המנות בבת אחת, ולא בזה אחר זה, היות ובזה חשיבותם ניכרת יותר, וראוי להזהר במצוות משלוח מנות שיהיו המנות יקרות הערך ועריבות.

- ח. מצות משלוח מנות היא דוקא ביום פורים ולא בלילה, וכל המרבה לשלוח מנות לרעים הרי זה משובח, היות ועל ידי זה מרבים שלום וריעות בין אדם לחבירו.
- ט. אשה חייבת במשלוח מנות ותשלח לרעותה, וצריך להזהר שלא ישלחו איש לאשה, ואשה לאיש, שפעמים יכולים לבא לידי חשש קידושין.
- י. אפי' עני המתפרנס מן הצדקה חייב במשלוח מנות, ויכולים העניים להחליף ביניהם, שזה ישלח אליו סעודתו, וחבירו ישלח אליו הסעודה שלו, אך השולח לחבירו מנות על מנת להחזיר לא יצא ידי חובתו, וכן השולח מנות לקטן לא יצא ידי חובה, וצריך לחזור ולשלוח לגדול.
- יא. אבל ב"מ, חייב לשלוח מנות רק לאדם אחד, אבל לא ישלחו לו מנות כל י"ב חודש על אב ואם, וכל שלושים יום על שאר קרובים. וי"א שאפשר לשלוח לו מנות וכן נוהגים הספרדים.

הלכות סעודת פורים

- א. מצוה להרבות בסעודת פורים ויוצאים ידי חובה בסעודה אחת. ומה טוב שיאכל בשר בהמה ודגים משובחים, ויתקן סעודה נאה כפי אשר תשיג ידו וייתה יין עד שישתכר וירדם בשכרות, ובלבד שיזהר לברך ברכת המזון כתקנה. וטוב שיאמר לפני הסעודה לשם יחוד וכו' ויקרא באמצע הסעודה ארבעה פרקי משנה של מסכת מגילה, ויכוין לארבע אותיות הוי"ה ב"ה וארבע אותיות אדנות.
- ב. סעודת פורים שעשאה בליל פורים לא יצא ידי חובה, אלא צריך לעשותה ביום. והזמן המוכשר ביום הוא לאחר תפילת שחרית, כפי שכתב הרש"ש זיע"א וכן מנהג ק"ק חסידי בית אל, ולפני הסעודה יתן מתנות לעניים, וישלח משלוח מנות, וזה הסדר שיעשה לאחר התפילה יאמר הנוסח לשם יחוד וכו' ויתן מתנות לשני עניים, ואחר כך ישלח משלוח מנות איש לרעהו, ואחר כך הסעודה.

- ג. צריך להשתדל הרבה לאכול פת בסעודת פורים, היות ויש הרבה פוסקים שסוברים שסעודת פורים צריכה פת. ואדם שטעה ושכח לומר "על הנסים" בברכת המזון אינו חוזר ובסוף הרחמן יאמר הרחמן הוא יעשה עמנו נסים וכו'.
- ד. אם האריך בסעודתו ביום פורים והמשיך עד לאחר שקיעת החמה, הנכון הוא שבברכת המזון יזכיר "על הנסים" במקומו ואין לחוש להפסק באמצע הברכה.
- ה. נהגו שלא לעשות מלאכה בפורים, והעושה מלאכה בפורים אינו רואה סימן ברכה מאותה מלאכה לעולם.
- ו. חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי וכתב רבינו האריז"ל שצריך לומר ברוך המן להמשיך אור אל הניצוץ של הקדושה בתוך הקלי' להאיר ולהחיותו, וצריך לאמרה אחר שהוא שכור ויצא מדעתו כדי שלא יאיר אל הקלי' ח"ו, ונראה שזה נעשה ע"י שתיית יין בריבוי גדול וע"כ לפי זה צריך להשתכר ממש, ומ"מ יזהר שיוכל לברך ברכת המזון ולהתפלל מנחה וערבית בכובד ראש, ואם הוא אנוס ולא יכול להשתכר ישתה יותר מהרגלו.
- ז. טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה, וסמך לדבר ליהודים היתה אורה ושמחה ודרשינן אורה זו תורה.
- ח. מנהג יפה לכתוב שם עמלק והמן על נייר ולמחותם וקודם שיימחם ידרוס ויכה עליהם בסנדלו, וטוב שימחם בשכר וסימנו ותנו שכר לאובד. אבל לא יכתבם בכתב אשורית כדי שלא לזלזל באותיות הקודש. טוב לומר בפורים "ברוך מרדכי" ק"כ פעמים כי ידעת מ"ש בספר יצירה, חמש אבנים בנות ק"ך בתים, ובשם מרדכי יש חמש אותיות, גם יאמר "ברוכה אסתר בת אביחיל" כ"ד פעמים, כן יעשה בלילה וביום.
- ט. נוהגים חסידים ואנשי מעשה לבקש בפורים בקשות ברוחניות ובגשמיות מהקב"ה וכל הפושט ידו נותנים לו וידוע גודל מעלת יום זה שיום כפורים הוא כ'פורים.

מאמרי הזוה"ק

פרשת זכור

סוד שורש קליפת עמלק ומחייתה

הזוה"ק מדבר על הפסוק: "משלחי הרגל השור והחמור", כי הנה יש ב' קליפות חזקות מאד, קליפה אחת מצד עשו ונקראת שור וקליפה אחת מצד ישמעאל ונקראת חמור, ואם שניהם מתחברים יחד, יכולים להחריב את העולם, ועל ב' קליפות אלו אמר יעקב אבינו: "ויהי לי שור וחמור". ואמר לעשו ברזו, דע לך שב' קליפות אלו החזקות ביותר, הם בידי כחומר ביד היוצר. ועוד דע לך, שלבן הארמי, אע"פ שהיה חכם גדול בכשפים, ובספירות של הס"א, לא הצליח כנגדי, כי השי"ת עזר לי בזכות שתי"ג מצוות שמרתי. וכל זה בא ללמדנו, שכאשר עם ישראל הולכים בדרך של יעקב אבינו ועוסקים בתורה ושומרים המצוות, משלחים את ב' הקליפות האלו ואינם יכולים לשלוט על עם ישראל. ואם ח"ו לא שומרים עם ישראל המצוות כראוי, יוצאת מחיבור ב' קליפות אלו קליפה חצופה מאוד ונקראת "כלב" והוא עמלק החצוף כי עמלק ע"ה גימ' "כלב החצוף".

ח"ב ס"ה ע"א

אָמַר רַבִּי אֲבָא, בַּר מִזְדְּבוּגֵי בְּחָרָא אמר רבי אבא כאשר אלו הב' ראשי הקליפות שור וחמור שהם עשו וישמעאל שהם שני כתרים של הקליפות מתחברים יחד, **לֹא יִכְלִי בְּנֵי עֲלְמָא לְמִיקָם בְּהוּ** לא יכולים בני העולם לעמוד בפניהם כי יכולים להחריב את העולם, **וְעַל דָּא (דף ס"ה ע"א) בְּתִיב** ועל זה כתוב (דברים כב י) **לֹא תַחְרוֹשׁ בְּשׂוֹר וּבַחֲמוֹר יַחְדָּו. יַחְדָּו דִּיִּיקָא** "יחדיו" בדווקא, בא לומר שלא יעשה האדם ח"ו כל עון שהוא, כי אז גורם לחבר את אלו הקליפות יחד ויכולות להחריב את העולם. **וְתַנִּינָן, לֹא יְהִיב אֵינִישׁ דּוּכְתָא לְזִינִין בִּישִׁין**

ולמדנו שלא יתן האדם מקום ושליטה למינים רעים של הקליפות, **דָּהָא בְּעוֹבְדָא דְּבַר**
נָשׁ לְתַתָּא אֲתַעַר מַה דְּלָא אֲצַטְרִיד שהרי במעשים הרעים של בני אדם
למטה, מתעוררים כוחות קליפת שור וחמור מה שלא היה ראוי שיתעוררו. **וְכַד מְזַדְּוֹנֵי**
בְּחֻדָּא לָא יִכְלִין לְמִיקָם בְּהוּ מְתַקִּיפּוּתָא דְּלַהוֹן דְּאֶקְרִי כְּלָב
ובאשר מזדווגים יחד, לא יכולים העולם לעמוד בהם. (מבין סְטָרָא דְּלַהוֹן נְפִיק) כי מתוקף וחוזק
התחברות קליפת שור וחמור יחד יוצאת קליפה אחת קשה שנקראת כלב, **וְדָא חֲצִיפָא**
מְכַלְהוּ וזו הקליפה חצופה מכל הקליפות שיש, **הָדָא הוּא דְּכְתִיב** וזה הוא שכתוב,
(שמות יא יז) **וְלִכְל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יַחֲרִץ כְּלָב לְשָׁנוּ** זו אותה קליפת כלב
החצופה ביותר שיש בעולם. (נ"א מְתַקִּיפּוּתָא דְּלַהוֹן נְפִיק הַהוּא דְּאֶקְרִי כְּלָב, וְדָא חֲצִיפָא מְכַלְהוּ)
אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִידָא הוּא אִתּוֹן אֲמַרְתּוֹן אמר הקב"ה לעם ישראל, אתם אמרתם
בחצופה, **הֵי שׁ יְהוָה בְּקַרְבָּנוּ אִם אֵין** הכיצד תאמרו כן? הרי ראיתם שהוצאתי אתכם
ממצרים, וקרעתי לכם את הים, ונתתי לכם את התורה על הר סיני וכו', הרי זו חוצפה גדולה לשאול
היש ה' בקרבנו, לכן, **הֲרִי אֲנִי מוֹסֵר אֶתְכֶם לְכָלֵב** אני מוסר אתכם לקליפת הכלב
שהיא חצופה מכל הקליפות. **מִיָּד וַיָּבֹא עֲמֶלֶק** שהוא אחוז בקליפת כלב, ועמלק חצוף
ועו פנים משאר האומות שאחוזות בקליפת שור וחמור. וראה פלא "כלב החצוף" גימ' "עמלק" ע"ה.

ר' יְהוּדָה אָמַר, (במדבר כד כ) **רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק וְאַחֲרֵיתוֹ עֲדִי**
אוֹבֵד. וְכִי רֵאשִׁית גּוֹיִם עֲמֶלֶק וְכִי עֲמֶלֶק הִיָּה רֵאשִׁית לְכָל הַגּוֹיִם וְלְכָל אוֹמוֹת
הָעוֹלָם? וְהֵלֵא בְּפֹה לִישָׁנֵינוּ וְעַמִּין וְאוֹמִין הוּוּ בְּעֵלְמָא עַד לָא אָתָּא
עֲמֶלֶק והרי כמה לשונות ועמים ואומות היו בעולם עד שלא בא עמלק, ומתריך. **אַלָּא, כַּד**

נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם אלא כאשר יצאו עם ישראל ממצרים, **דְּחִילוּ וְאִמְתָּא**
נִפְלָה עַל כָּל עַמּוּן דְּעֵלְמָא מִיִּשְׂרָאֵל פחד ואימה נפלו על כל העמים שבעולם
 מעם ישראל, **הָדָא הוּא דְּכִתְיָב** זה הוא מש"כ, (שמות טו) **שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגִזוּן**
חֵיל אָחוּ יוֹשְׁבֵי פְלִשְׁתִּי. **וְלֹא הָווּ עֲמָא דְלֹא הָווּ דְחֵיל מִנְגְבוּרָאן**
עֲלָאִין דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא ולא היה עם שלא היה מפחד וירא מהגבורות העליונות
 והגדולות של הקב"ה, ורק **וְעַמְלָק לָא הָווּ דְחֵיל** עמלק החצוף לא היה מפחד וירא,
הָדָא הוּא דְכִתְיָב וזה הוא מש"כ, **וְלֹא יֵרָא אֱלֹהִים** שפירשו רבותינו שזה חוזר
 על עמלק. **לָא דְחֵיל לְמִקְרַב לְגַבְדֵּי** שלא פחד להתקרב אליך למלחמה. **וְעַל דָּא,**
רֵאשִׁית גּוֹיִם דְּאָתוּ לְאַנְחָא קִרְבָּא בְּיִשְׂרָאֵל עַמְלָק הָווּ ועל זה אמר
 הפסוק הראשון שבכל הגויים. (עַמְלָק הוּי קְדָמָאָה) שבאו לעשות מלחמה בישראל עמלק היה.
וּבְגִינֵי בְדֵי, וְאַחֲרִיתוֹ עַדֵי אוֹבֵד ובשביל כך כתוב עליו עונש שאחריתו יהיה עד
 שיאבד לגמרי מן העולם, **דְּכִתְיָב כִּי מָחָה אֶמְחָה אֶת זְכַר עַמְלָק** שכתוב
 מחה אמחה, אני בכבודי ובעצמי, כלומר הקב"ה בעצמו ימחה את עמלק העליון שהוא הס"מ.
וּכְתִיב ועוד כתוב, (דברים כה) **תִּמְחָה אֶת זְכַר עַמְלָק** כלומר, ועי"ז אנחנו נמחה
 ונאבד את העמלקים התחתונים הנמצאים כאן, **הָדָא הוּא דְכִתְיָב** וזה הוא מש"כ
וְאַחֲרִיתוֹ עַדֵי אוֹבֵד שהיה נאבד לגמרי בעליונים ובתחתונים. ושואל: **עַדֵי אֲבָדוּ**
מִבְּעֵי לִיה עדי אבדו שפירושו שיהיה נאבד מעצמו היה צריך לומר. **אֶלָּא, עַד דְּיִיתִי**
קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְיֵאבֵד לִיה פירוש עדי אובד עד שיבא הקב"ה ויאבד אותו מן
 העולם, (כלומר עד דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יֵהָא אוֹבֵד לִיה) **דְּכִתְיָב כִּי מָחָה אֶמְחָה וְגו'.**

אָמַר ר' אֶלְעָזָר, תָּא חַוֵּי אָפּי עַל גַּב דְּתַצְוֹר תְּמִים פְּעָלוּ וְעָבִיד
 עֲמַהוֹן חֶסֶד לְאַפְקָא לֹון מֵיָא בא וראה, אפי' שהצור שהיא בחי' גבורה, תמים פעלו
 ויכולה ליהפך ולהיות חסד, ועשתה עם עם ישראל חסד להוציא להם מים מן הסלע, לָא שָׁבַק
 דִּידֵיהּ דְּתָא פְּתִיב וַיִּבֹא עֲמִלֶק לא עזב את מידת הגבורה, שהרי כתוב ויבא עמלק,
 וברחמיו הגדולים ותפילתו של משה נצלו ממנו, ויזהר האדם לא לומר הקב"ה וותרן.

ביטול עמלק ע"י לימוד התורה

אומר הרשב"י זיע"א, שכאשר ישראל צדיקים ומתחזקים בתורה ובמצוות, מתגברים כוחות הקדושה על כוחות
 הטומאה, וכן עם ישראל למטה על אויביהם. ואם ח"ו לא מתחזקים בתורה ובמצוות, מתגבר כח הדין כמ"ש ויבא
 עמלק וילחם עם ישראל בפידיים, בגלל שרפו ידיהם מן התורה בא עמלק ר"ל, וכן בא עמלק לאחר חטא המרגלים.
 ח"ב דף ס"ה ע"ב

(שמות יז) וַיִּבֹא עֲמִלֶק, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רְוֵא דְחֲכַמְתָּא חֲבָא סוּד של
 חכמה יש כאן, כי מדוע צריך לכתוב ויבא עמלק היה מספיק לכתוב וילחם עם ישראל,
 ותירץ, מַגִּזְרַת דִּינָא קְשִׁיָא מגזר דין קשה שהוא כמו הנחש הקדמון שמקורו תוקף הדין,
 קָא אֲתֵיָא קְרָבָא דָא הרי באה מלחמה זו על ישראל מפני שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין,
 כלומר שלאחר שעשה עמהם נסים ונפלאות הם שואלים שאלה כוונת ולפי הסוד הם היו מבולבלים
 מהנהגה, פעמים רואים בחי' ז"א מנהיג אותם ופעמים רואים בחי' א"א שנקרא אין. וְקְרָבָא דָא
 אֲשַׁתַּכַּח לְעִילָא וְתַתָּא ומלחמה זו נמצאת למעלה ולמטה, כי למעלה היתה מלחמה עם
 השר ט"מ, וכן נלחמה מידת הדין עם מידת הרחמים. וכאשר ראה המלחמה למעלה שהס"מ הצליח,
 אז ג"כ עמלק למטה אמר אני אבוא, כי ראה שהמלחמה למעלה הצליחה ע"י הס"מ ומידת הדין וז"ש

ויבא עמלק. וְלִית לָךְ מִלָּה בְּאֹרְיִיתָא דְלֹא אֵית בָּהּ רְוִיז עֲלָאִין
 דְּחֻכְמָתָא דְּמִתְקַשְׁרִין בְּשֵׁמָא קְדִישָׁא וְאִין לָךְ מִילָה בְּתוּרָה שְׂאִין בַּהּ סוּדוּת
 עֲלוּנִים שֶׁל הַחֻכְמָה הָעֲלוּנָה, שֶׁהֵם מִתְקַשְׁרִים בְּשֵׁם הַקְּדוּשׁ שֶׁהִיא הַשְּׂכִינָה שֶׁנִּקְרָאת שֵׁם הַקְּדוּשׁ.
 בְּבִיבּוּל, אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא כְּבִיבּוּל אָמַר הַקַּב"ה, בְּד' יִשְׂרָאֵל אֵינּוּן
 וּבְאִין לְתַתָּא אֲתַנְבֵּר חֵילָא דִּילֵי עַל בְּלָא כִּאֲשֶׁר הֵם צְדִיקִים לְמַטָּה, מִתְגַּבֵּר
 הַכַּח שְׁלֵי עַל כּוֹלָם, וְכַח הַקְּדוּשָׁה גוֹבֵר עַל כּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה וְהַחֲסָד עַל הַדִּין וְעַם יִשְׂרָאֵל עַל הָאוֹיְבִים.
 וְכֵן לֹא אֲשַׁתְּכַחוּ וּבְאִין, בְּבִיבּוּל מִתִּישִׁין חֵילָא דְלְעִילָא וְכִאֲשֶׁר ח"ו
 יִשְׂרָאֵל לֹא נִמְצְאִים צְדִיקִים, כְּבִיבּוּל הֵם מִתִּישִׁים הַכַּח שֶׁל מַעְלָה בְּסוּד צוֹר יִלְדָךְ תִּשִׁי, וְאֲתַנְבֵּר
 חֵילָא דְדִינָא קְשִׁיא וּמִתְגַּבֵּר כַּח שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה לַעֲשׂוֹת צְרוּת וּמִלְחָמוֹת עִם יִשְׂרָאֵל ח"ו.
 תָּא חֲזִי בְּשַׁעְתָּא דְּחֻבּוּ יִשְׂרָאֵל לְתַתָּא מַה בְּתִיב בֹּא וְרֵאָה, בְּשַׁעָה
 שְׁחֻטְאוּ עִם יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, מַה כְּתוּב, וַיָּבֹא עֲמָלֶק וַיִּלָּחֶם עִם יִשְׂרָאֵל,
 אֲתָא לְקַטְרָנָא דִּינָא בְּרַחְמֵי בֹּאָה לְהִלָּחֵם וּלְקַטְרֵג מִידַת הַדִּין עִם מִידַת הַרַחֲמִים.
 דְּכֵלָּא אֲשַׁתְּכַח לְעִילָא וְתַתָּא וְכֵל הַמִּלְחָמָה נִמְצְאָת וְנֵרְאִית לְמַעְלָה, כּוֹחוֹת הַדִּין
 עִם כּוֹחוֹת הַרַחֲמִים, וְזֶה גוֹרֵם שֶׁגַם לְמַטָּה בְּעוּדָה יֵשׁ מִלְחָמָה, בְּרַפִּידִים וְרֵאִיָּה לִזְוָה מִמָּה
 שְׁכֻתוֹב בְּרַפִּידִים. פִּי' בְּרַפּוּי יָדִים דְּרַפּוּ יְדֵיהוֹן מְאֹרְיִיתָא דְקוּדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא בְּמָה דְאֹקִימָנָא שְׁפִירוּשׁוּ, שְׂרַפּוּ יְדֵיהֶם מִן הַתּוּרָה שֶׁל הַקַּב"ה, כִּי ע"י
 הַתּוּרָה מְכַנְיַעִים אֶת הַס"מ כִּמ"ש כֵּל צִמָּא לְכוּ לְמִים וְאִין מִים אֵלָּא תּוּרָה, צִמ"א גִּימ' קל"א כִּמְסַפֵּר
 סמ"ל, וְלִהְיֵנוּ צְרִיךְ לְלַמּוֹד תּוּרָה וְלִהְשַׁלִּיכוּ לְמִים כִּמוֹ שֶׁהַעֲמִידוֹ וּפִירוּשׁוֹ רְבוּתֵינוּ בְּמִדְרַשׁ וּבְמִס'

בכורות דף ה' • [א] **אָמַר ר' יְהוּדָה, תִּירֵי זְמַנִּי אֲנִי קִרְבָּא עֲמִילָק בְּיִשְׂרָאֵל** שתי פעמים עשה מלחמה עמלק בישראל, **חַד הָכָא** אחד כאן ברפידים שרפו ידיהם מן התורה היה לו כח, **וְחַד דְּכַתִּיב** ואחד שכתוב (במדבר יד) **וַיִּירַד הָעֲמִילָקִי וַהֲפַנְעֵנִי וְגו'** אחרי חטא המרגלים היה לו כח להלחם.

אָמַר ר' שְׁמַעוֹן, לְעִילָא וְתַתָּא. קַטְרוֹנָא דְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָהּ
 א"ר שמעון למעלה בעולמות העליונים ולמטה בעוה"ז היתה מלחמה של עמלק ממש על הי"ת, **לְעִילָא, בְּמָה דְאֵתְמַר** למעלה כמו שלמדנו כבר שמידת הדין מקטרגת על עם ישראל, **לְתַתָּא בְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָהּ** ולמטה בקב"ה היתה המלחמה ג"כ עם השי"ת כמ"ש, **דְּהוּוּ נְסִיבֵי לְגַבְרֵי וְגוּרֵי לֹזֵן עֲרֻלְתָּא** (ס"א אַתָּא) **דְּרִשִּׁימָא קַדִּישָׁא** שהיה עמלק ופמליא שלו לוקחים את האנשים שמלו ועדיין לא עשו פריעה והענן היה פולטם, והותכים להם את עורלתם של הרושם הקדוש, מפני שפגמו באות ברית קודש שעשו ברית ולא פרעו, **וְנִטְלֵי לְהוּ וְאַרְמוֹ לֹזֵן לְעִילָא** ולוקחים להם את העורלות וזורקים אותן למעלה, **וְאַמְרֵי טוֹל לָךְ מַה דְּאֵתְרַעִית** ואומרים לקב"ה קח לך מה שבחרת. **וְעַל כָּל פְּנִים דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא הָהּ כְּלָא** (ס"א קוּבְלָנָא) ועב"פ המלחמה בקב"ה היתה כל כוונתם להכעיס כלפי מעלה.

עיונים והארות

סמא"ל, וילחם וכו' ברפידים בשביל עון הפירוד. ויאמר משה אל יהושע "בחר" לנו, אותיות "חבר" לנו, שנהיה בחיבור זה עם זה, ובזכות החיבור יהיה גם יחוד למעלה ואז ו"צא" גימט' הוי"ה אדנ"י שהוא יחוד עליון ואז תוכל להכות את עמלק לפי חרב, בזכות החיבור יכהו בחרב.

א. והנה ע"י האחדות אנחנו זוכים לשרוף את קליפת עמלק שהוא פירוד, כי "מנות איש לרעהו" גימט' 1118 גם "שרפת חמץ" גימט' 1118, כי ע"י משלוח מנות וכו' מגיעים אח"כ לשריפת החמץ שזה עמלק. **ויבא** "עמלק" אותיות עם לק כי לק גימט'

מאמרי הפרשה

המצוות הכתובות בספר ויקרא

חומש "ויקרא" עוסק בעיקר בעבודת הקרבנות, לפיכך נקרא "תורת כהנים".

חומש זה, נחשב לקטן בגודלו, שכן כולל הוא בתוכו רק עשר פרשיות, שבהן 859 פסוקים בלבד. אולם מאידך גיסא, מספר המצוות שבחומש ויקרא עולה על מספר המצוות שבשאר חומשי התורה, שכן נכללו בו 247 מצוות, לעומת ספר "בראשית" שיש בו רק 3 מצוות, וספר "שמות" שיש בו 111 מצוות, וספר "במדבר" - 52 מצוות, ו"דברים" - 200 מצוות (המניין הוא על פי 'ספר החינוך' המיוחס לרבי אהרן הלוי מברצלונה).

ודע, שכל ספר ויקרא נאמר למשה רבנו במשך חודש אחד באוהל מועד מיום שהוקם המשכן בא' בניסן, עד א' באייר (באתי לארמוני).

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

ענין הא' זעירא

קודם הקב"ה קרא למשה ורק אחר כך דיבר אליו

אם נתבונן בלשון הפסוק נגלה, שקודם הקב"ה קרא למשה - ורק אחר כך דיבר אליו. ומכאן למדו חכמים (ראה רש"י), שבכל מקום בתורה שאתה מוצא פרשה שמתחילה במילים "וידבר ה' אל משה" או "ויאמר ה' אל משה", קדמה לה 'קריאה', כמו שכתוב כאן: "ויקרא" ואחר כך "וידבר", וזהו בנין אב לכל הדברות והאמירות מיום הקמת המשכן ואילך.

והנה כאשר הוקם המשכן בא' בניסן, כותבת התורה הקדושה (בסוף פרשת פקודי מ, לד-לה): "ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן, ולא יכול משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", הרי שמשה נשאר ממתין בחוץ. ולכן מאז הקמת המשכן, כאשר רצה הקב"ה לדבר עם משה, שמע משה את קול ה' קורא אליו "משה משה", שתי פעמים. ואמר משה: "הנני", ובא פנימה לאהל מועד, ומאהל מועד פסע ובא לפני ולפנים לקדש הקדשים עד כנגד בין הבדים של הארון, ורק אז שמע את הדיבור, והגיע לחלק של: "וידבר ה' אליו".

וכן בכל פעם שנתעורר משה לבוא ללמוד מפי הגבורה, המתין בחוץ עד ששמע את הקריאה "משה משה", ושאר כל העם העומדים אתו לא שמעו, ואמר "הנני", ואז נכנס לקודש הקדשים ושמע את הדיבור או את האמירה.

והיה אותו הקול אדיר כקול ה' בסיני בעת מתן תורה, קול שובר ארזים ומחולל אילות, אותו קול ששמעוהו ישראל ופרחה נשמתם, ורק משה היה יכול לעמוד בו.

והיה שם נס בתוך נס, כי היה נפסק הקול ולא נשמע ממנו כלום לבחוץ, ואמרו חכמים (תנחומא, ויקרא א): גזר הקב"ה על הדיבור ועשה לו שביל עד שהגיע למשה ולא היה נשמע לכאן ולכאן, וכל ישראל לא שמעו ולא ידעו את דבר השם אלא מפי משה בלבד.

ומענין זה נבין ענין א' זעירא, כי אלמלא חטא העגל היתה הקדושה מתפשטת בכל בחינות העש"ן - ר"ת עולם שנה נפש, אבל כיון שחטאו והוקם המשכן הרי הקול היה מצטמצם עד למחיצותיו ומגיע לאזני משה רבינו ע"ה בלבד, והקול הוא קול ה' שהיה יוצא מבין הכרובים ונרמז באָלֶף זעירא, כי האות א' כידוע מורכבת מהאותיות יו"י שהם גימטריא (26) שם הוי"ה, ובוה נרמז, שכתוצאה מהחטא הצטמצם הקול לאוהל מועד בלבד. (באתי לארמוני).

רמז לענוה שהיתה למשה רבנו

כתב בעל הטורים: אות אָלֶף דתיבת ויקרא זעירא, כי משה היה עניו גדול ולא רצה לכתוב אלא "ויקר" לשון מקרה, כאילו לא דבר הקב"ה עמו אלא בחלום כדרך שנאמר בבלעם, ואמר לו הקב"ה לכתוב גם ה"אלף", ומשה מחמת רוב ענוה כתבה קטנה יותר משאר אלפי"ן שבתורה קטנה, ע"כ.

וביאר מו"ר מופת הדור הגר"ע יוסף זצוק"ל, כי כאשר כתובה א' זעירא, אזי מרחוק לא רואים את האל"ף וקוראים 'ויקר' ולא 'ויקרא'.

והנה, כל סדר המשכן וכליו הקמתו והשלמתו היה בא' בניסן, וכאשר הקים אותו משה עשה יחוד גדול בעולמות העליונים ויחוד גדול דקב"ה ושכינתיה, וכיוון שהיה יחוד נורא ועליון, לכן לא נכנס משה רבנו לאהל מועד אחר הקמתו, וכל זה מחמת שהיה עניו גדול והקטין עצמו ולא דחק עצמו להיכנס בלא קריאה.

ולכן זכה לסוד האָלֶף שהוה מלשון לימוד, כמו שכתוב (איוב לג, לג): "אאלפך חכמה", רמז שמי שמקטין את עצמו וזכה ללמוד והלימוד מתקיים אצלו. ודרשו רבותינו: אל"ף, ר"ת:

פתחי לי אחותי. אחותי היא החכמה, והיא פותחת לו פתח שהוא ג"כ סוד החכמה, ויזכה לתורה שניתנה בארבעים יום.

וזהו שאמרו (אבות פ"א משנה א) "משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", היה צריך לכתוב 'בסיני' ומדוע אמרו 'מסיני'? אלא אומרים חז"ל שמשה רבנו למד מהר סיני איך להתנהג, כל ההרים רבו על מי הקב"ה יביא את התורה לעם ישראל, והר סיני שתק ולא דיבר, אמר הקב"ה זה הקטין עצמו - עליו אתן את התורה, ולמד מזה משה רבנו להקטין את עצמו ולא להתגאות, וכך האדם זוכה לקנות את התורה.

רמז לרבי עקיבא

ידוע מ"ש הזוה"ק (ח"ג דף קס"ח.) מאן דאיהו זעיר איהו רב, ר"ל משה רבינו ע"ה שכתב על עצמו אל"ף זעירא, בסופו אמר לו הקב"ה רב לך - שלא יכול לומר עוד שהוא זעיר. ומפני מה נקטו חכמים בלשון 'זעירא' ולא אמרו 'קטנה'. מפני שבשעה שעלה משה למרום אמר הקב"ה לרוזיא"ל המלאך, שיכריז ברקיע בכל מתיבתא ומתיבתא שיש בשמים, שכל צדיק וצדיק כפי מעלתו ומדרגתו - יתן למשה כבוד ומתנה. וכשהגיע למתיבתא דרבי אליעזר, אמר לו: בן אחד יתן לך השי"ת, ותקרא אותו על שמי. אליעזר ר"ת: עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה. וזהו שכתוב (שמות יח, ד): ושם האח"ד אליעזר, ה"א רבתי, להורות באצבע שהוא אותו אליעזר שהיה מיוחד ברקיעא.

ועוד הגיע למתיבתא דרבי עקיבא, וראה כמה תלמידים לומדים תורה מפיו וכמה זכותו רבה, ואמר לו רבי עקיבא למשה: תבוא לך שעה שאין לך מקום לנוס ולא יש מי שיעזור אותך, תזכיר אותי ואנכי אעזור לך. ומשה שמר בלבו את הדבר עד שהקים את המשכן והקהיל את הקהל, ואמר להם: בואו ותקחו ממני חשבון של משכן, לקיים מה שכתוב (במדבר לב, כב): והייתם נקיים מה' ומישראל. אמרו הקהל ח"ו מי הוא שחושד בך, שעליך כתב הקב"ה בתורה (במדבר יב, ז): לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. אמר משה: אע"פ כן רצוני ליתן חשבון, ונתן חשבון. אך החשבון היה חסר אלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל כסף, והיה משה עומד ומתבייש. ורשעי הדור היו מצחקים ואומרים: וכי משה מתפרנס מכיסו, אינו מתפרנס אלא משל צבור, ומפני כך יש לו קרני הוד ופניו טובות והוא בעל בשר, והיו חושדים במשה.

ויפול משה על פניו ארצה ויאמר, לא יש שעת צרה כשעה הזאת, ואני צריך להזכיר את רבי עקיבא. מיד נשא עינו לשמים והתפלל שרבי עקיבא יבוא ויזכיר לו, תכף באה נשמתו של רבי עקיבא ונדמתה כצפור וישבה על ווי העמודים והיתה מצפצפת, עד שהרים משה עינו

ואמר בקול גדול: ואת האלף (ה"א רבתי, כי היה מורה באצבע) ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ויום לעמודים. ואלו שחשדו במשה נהפכו פניהם כשולי קדרה וכעורבים, והיו שחורים כמו כנען עד יום מותם. וזהו שאמרו רז"ל (שבת דף צז.) החושד בכשרים לוקה בגופו דייקא, כי אין לו רפואה.

והקשו רז"ל, למה נשמתו של רבי עקיבא באה כצפור ולא כעוף. אלא, בזה רמז להם שמשה אוהב שלום ואתם תדברו עמו שלום, ולא תעשו מצה ומריבה, שלא יתגברו עליכם הידיים ידי עשו. כי צפו"ר גימטריא שלו"ם, ואם אתם מפירים את השלו"ם תגבר ידו של עשו, שהרי שלו"ם גימטריא עש"ו, וזהו שכתוב: ויקרא א"ל מש"ה, גימטריא: צפו"ר, ומי קרא למשה? נשמתו של ר"ע.

ומפני זה נקטו חכמים בלשון זעיר"א ולא קטנה, שהוא נוטריקון זה רבי עקיבא זכיר אותו. וגם באותו יום שהתפלל משה תקט"ו תפילות כדי להיכנס לארץ, ורצה להזכיר זכות רבי עקיבא שיענה אותו, אמר (דברים ג כה): אעבר"ה נא ואראה נוטריקון: אזכיר רבי עקיבא בהיכל האהבה. אמר לו הקב"ה: רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. אמנם פעם אחת נתן לך רשות רבי עקיבא להזכיר אותו, אך לא בכל פעם ופעם, ועכשיו הגיעה שעת מיתתך. בעולם הבא אתה ר"ב ולא זעיר, וכשהיית בעולם הזה היית זעיר ועכשיו רב לך, ועל זה נאמר ויקרא אל"ף זעירא.

זכתב מגלה עמוקות (אופן ע"ג), שהראה הקדוש ברוך הוא למשה א' זעירא שהוא סוד רבי עקיבא, שכן אל"ף זעיר"א בגימטריא רבי עקיבא. (אל"ף זעיר"א - 399, רבי עקיבא - 399). ואחרי שתוריד הא' זעירא נשתירו אתו ויקר, לרמז על דברי רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין לח:), על הפסוק (תהלים קלט, יז): ולי מה יקרו רעיק אל - זה רבי עקיבא.

זכתב עוד הגחיד"א בספרו חומת אנך, כי זעיר"א הוא ראשי תיבות זה רבי עקיבא ישיג אותו, לפי מה שכתב מהר"י צמח זצ"ל, שרבי עקיבא השיג קצת משער החמשים. ואמרו גם, הן כל יקר ראתה עינו - זה רבי עקיבא, כ"ל [50-] יקר - זה שער החמשים.

המלאכים עשו כבוד גדול למשה ומסרו לו סודות גדולים

טעם אחר, ויקרא אותיות אוקי"ר אנוש מפז (ישעיהו יג, יב), שהמלאכים עשו לו למשה יקר וגדולה. כשראו זה הנס של ווי העמודים שנעשה לו בזכות רבי עקיבא, ומסרו לו סוד

קדושה שאומרים בתפלתם קדוש קדוש קדוש, כמו שאנחנו אומרים כתר יתנו לך ה' אלהינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל קבוצי מטה וכו'.

והשרפים מסרו לו את הפסוק ברוך שם, כמו שכתוב (ישעיהו ו, ב): שרפים עומדים ממעל, ר"ת: ש"מ"ע, שש כנפים כנגד הפסוק הראשון שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד שהוא שש תיבות, ועוד שש כנפים כנגד בשכמל"ו, וזהו שכתוב: שש כנפים שש כנפים לאחד. בשתים יכסה פניו היינו שמכסים העיניים בפסוק ראשון, ובשתים יכסה רגליו, שעומדים בתפלה ברגל ישרה ואומרים ברוך אתה ה' [וגם פותחים את תפלת שמו"ע בפסוק אדני שפתי וגו' שהוא שש תיבות].

ומלאך פלוני מסר לו על מעלת אמירתו של פטום הקטורת כשיש דבר ומגפה בר מינן, שיעמדו הקהל בארבע פינות בית הכנסת או העיר או המדינה, ויאמרו פטום הקטורת בכוונה שלימה ותעצר המגפה במהרה.

ורבי חנינא בן דוסא שהיה לו קב חרובין מערב שבת לערב שבת (תענית כה). מסר לו שם ק"ב, שיזכיר לפעמים בשעת צרה ויענה אותו. אך משה היה ערל שפתים ולא היה יכול לבטאות את האות קו"ף, ומפני זה לא היה יכול לומר ק"ב אומר כמו כ"ב, על כן אמר לו: אם כן תזכור שתי פעמים נ"א ואנכי אענה אותך, ומפני זה כשעמד בתפילה על מרים אחותו אמר (במדבר יב, יג) אל נ"א רפא נ"א לה ונתרפאה.

וכשחטאו ישראל בעגל, עמד משה בתפלה ואמר (שמות לג, יג): ועתה אם נ"א מצאתי חן בעיניך הודיעני נ"א את דרכך וגו', ואח"כ התפלל: אם נ"א מצאתי חן בעיניך ה' ילך נ"א ה' בקרבנו. וגם כשחטאו במרגלים הוא אומר בתפלתו (במדבר יד, יז): ועתה יגדל נ"א כח ה' וגו', סלח נ"א לעון העם הזה וגו'. וכן כשרצה להיכנס לארץ ישראל אמר (דברים ג, כה): אעברה נ"א ורצה להזכיר עוד פעם נ"א, אמר לו הקב"ה רב לך, אל תאמר נ"א פעם אחרת.

וזהו שכתוב: ויקרא אל משה וידבר ה' אליו. מה היה הדבור, זהו שהקב"ה צוה למלאך אכרזיא"ל שיכריז בשמים שיתן כל אחד ואחד מתנה טובה למשה, ודפח"ח. (כסא רחמים)

ענין כ"ב אתוון זעירי - כל הפסוקים מדברים על ענוה

והנה, אנו מוצאים כי יש בתנ"ך את כל כ"ב האותיות זעירא, ואת כולם אפשר לדרוש על הענוה, כדלהלן:

א. ויקרא, א' זעיר"א ללמד שהיה משה עניו.

ב. משלי (ל, טו): לעלוקה שתי בנות הב, מי שהוא עניו אינו נכנס לגיהנם שם אומרים הב.

ג. איוב (ז, ה): לבש בשרי רמה וגוש עפר, מי שיש לו מדת ענוה כמו אברהם אבינו ע"ה שאמר (בראשית יח, כז): ואנכי עפר ואפר, וזהו הרמז בתיבה: וגו"ש, שעולה עם ב' כוללים גימטריא: אברה"ם אבינו, ללמד, שמי שמניח עצמו כעפר שהכל דשין בו - אינו נכנס לגיהנם.

ד. משלי (כח, יז): אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס אל יתמכו בו, מי שהוא עניו כאותם הצדיקים שבלטו בענוותנותם, שסימנם: אד"ם, אברהם דוד משה - אינו רואה פני גיהנם (-בור) וזוכה לגן עדן, והסימן לזה הוא גם אד"ם, נוטריקון: ארץ דשא מים, וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כג, ב): בנאות דשא ירביצני על מי מנוחות ינהלני וגו'.

ה. אלה תולדות השמים והארץ בהבראם (בראשית ב, ד), אותיות באברה"ם, כי הצדיק והעניו הוא יסוד השמים והארץ.

ו. את בריתי שלום (במדבר כה, יב), בתיבה שלום - הוא"ו קטיעא, דהיינו זעירא. לרמזו למי שהוא עניו אוהב שלום ורודף שלום כמו אהרן הכהן.

ז. ויזאת (אסתר ט, ט), כי מי שהוא עניו הקב"ה מזכהו לזיו וקרני הוד. ויזת"א אותיות זיו"א א"ת, אפילו שהיה רשע בן המן - היתה לו מדת ענוה יותר מאחיו, ושכרו שתלו אותו גבוה מן הארץ ולא אכלוהו החיות, ומאידך, לא תלו אותו למעלה מעל כולם בכדי שלא יאכל הנשר את הרשע הזה.

ח. איוב (לג, ט): זך אני בלי פשע חף אנכי ולא עון לי, לרמזו שמי שיש לו מדת ענוה אינו נקרא פושע ואינו חוזר בגלגול, כמו שאמרנו בכמה מקומות.

ט. טבעו בארץ שעריה (איכה ב, ט), מגאותם של ישראל נחרב בית המקדש, ולא נשרפו שעריה אלא טבעו. שהיו השערים מקשיבים לקול הקב"ה כמו שכתוב (זכריה יא, א) פתח לבנון דלתיך, ולא היו נפתחים עד שנתן להם רשות וטבעו שעריה ועתידים לעלות למעלה.

י. צור ילדך תשי (דברים לב, יח) - יו"ד זעיר"א, מי שיש לו מדת ענוה, יצר הרע ירחק ממנו. והרמז כי סמא"ל גימטריא: ענו"ה, תש"י אותיות שת"י, לומר שיש לך שתי תורות שהם שתי אבנים טובות דהיינו שני לוחות אבנים, ומרמזים על שתי דרכים שהם יצר הרע ויצר הטוב, ועליו להידבק ביצר הטוב.

כ. ולבכתה (בראשית כג, ב), כ"ף זעירא, לרמוז שיכוף את היצר הרע ויעשה תשובה ויקטין את עצמו. כאיוב שלא דבר חירופין וגידופין ביסוריו ולא הרהר אחרי הבורא כלל. ויבא אברהם לספד לשרה ולבכת"ה, אותיות כבתול"ה שהיא כפופה תחת יד בעלה.

ל. לוא אליכם כל עוברי דרך (איכה א, יב), לו"א גימט' ל"ז, לרמוז על יצחק שכאשר נעקד על גבי המזבח היה בן ל"ז שנים, ונתן כבוד לאביו ולהקב"ה.

מ. מוקדה על המזבח (ויקרא ל, ב), שיהא עניו כמו הקידה שיש לו ריח טוב, והנה, אם תקח האות מ"ם מ'מוקדה', ישאר קד"ה, וקדה חמש מאות (שמות ל, כד), ויתקן מעשיו שלא יפגם ע"י גאווה וגאות לנר"ן שלו.

נ. משלי (משלי טז, כח) ונרג"ן מפריד אלוף, דהיינו אלופו של עולם. וגם נו"ן פשוטה זעירא יש בישיעה (ישעיה מד, יד): נטע ארן וגשם יגדל, לרמוז שישריש שרשיו שיהיו כמו אר"ן הקדש, ולא יגביה אותו רוח סערה דהיינו ס"מ.

ס. נחום (א, ג): בסופה ובסערה דרכו, שיעלה מעלתו כמו אליהו שעלה לשמים בזכות ענוותנותו. ע. לעות אדם בריבו ה' לא ראה (איכה ג, לו), היצר הרע אומר כל מה שאתה עושה הקב"ה אינו משגיח, יורד ומשטין עולה ומקטרג.

פ. דניאל (ו, כ): בשפרפרא יקום בנגהא, כמו כוכב של שחר כך הקב"ה מאיר לו ומזריח שמשו. בשפרפר"א אותיות בשפ"ר פר"א, לומר שיהיה לו אמרי שפ"ר ולא יהיה פר"א אדם, כי הקב"ה מרפ"א את נשמתו, ומי שהוא עניו לא יחזור בגלגול, כמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים עח, לט): ויזכור כי בש"ר המה רוח הולך ולא ישוב. ותפלתו תהיה נשמעת כמו תפלת שערי ירושלים, שבהם עולות כל התפלות לשמים, כמו שכתוב (בראשית כח, יז): וזה שער השמים.

צ. ירמיה (יד, ב): וצוחת ירושלים עלתה, אפילו ששפך הקב"ה חמתו ואמר קצתי מבנות ירושלים, אפילו הכי חזרה השכינה לכותל המערבי, שאין שכינה זזה מכותל מערבי לעולם.

ק. קצתי בחיי מפני בנות חת (בראשית כו, א), קו"ף של קצתי" קטנה, אם תקחנה ישאר צת"י, נוטריקון: ימינך תתיר צרורה, לרמוז שנשמתו תהיה צרורה בצרור החיים, וזהו שאמר קצתי בחי"י דייקא.

ר. שמואל (ב' כא, יט): ויך אלחנן בן יערי ארגים בית הלחמי, הרי"ש של יער"י זעירא, שהיתה לו מדת ענוה. והקב"ה אמר עליו (שיר השירים ה, א): אכלתי יער"י עם דבשי. והיה אורג פרוכת למקדש, וא"ל חנ"ן אותו.

ש. פרמשתא (אסתר ט, ט) ש' זעיר"א, אם הוא עניו שפ"ר קדמי להחויא, ואיש אמ"ת הוא ולא שקר, והרמז: פרמשת"א, אותיות אמ"ת שפ"ר.

ת. של פרשנדתא (שם ט, ו) זעיר"א, אם הוא עניו - הקב"ה מפרש לו ומגלה לו כל רזי התורה כולה, פרש"ן דת"א, דתא היינו תורה, כמו שכתוב (במדבר כא, יח): ומדבר מתנה וממתנה נחליאל ומנחליאל במות, מי שמשים עצמו כמדבר שהכל דשין בו תהיה לו תורה במתנה וירושת אל, וזהו שכתוב: ומנחליאל במות. (כסא רחמים).

משה רבנו תיקונו של אדם הראשון

פירש הרב "מגלה עמוקות" ז"ל (פרשת ויקרא, אופן ס"ט) שמושה רבנו ע"ה היה תיקונו של אדם הראשון שחי תתק"ל שנים, שהוא סוד ג' פעמים "יקר" הנאמר בתהלים מזמור מ"ט. ומשה רבנו ע"ה זכה בהר סיני לשני שלישים מהם, שהם תר"ך אותיות, כת"ר אורות, שהם ב' פעמים יק"ר. ולכן האל"ף זעירא, לרמזו על החלק השלישי שלא זכה בו בהר סיני ועתה נשלם לו, "כלי יקר שפתי דעת" (משלי כ, טו).

קרני ההוד של משה באו משיירי הדין

כתב בילקוט ראובני, אל"ף זעירא של ויקרא - עשה משה מדעתו, בהיותו קרוא לשכינה, ודע כי שיוור הדין של האלף זעירא, ושיוור הדין של ו"ו זעירא מהפסוק (במדבר יב, ג): והאיש משה עניו, שהקטין משה מדעתו, נתעלה וישב על קרני ההוד של משה, ה-א' בימינו וה-ו' בשמאלו.

משה רבנו המתיק רק מאה ותשעה עשר צירופי אלהים

והנה ידוע, כי יש מאה ועשרים צירופי אלהים, ומשה לא היה יכול להמתיק רק מאה ותשעה עשר צירופים כמנין מע"ט, שנאמר (תהילים ה, ו) "ותחסרהו מעט מאלהים". וזהו שאמר "ויקרא אל משה מאהל מוע"ד" בגימטריא מאה ועשרים, ולזה בא ה-א' זעירא, לרמוז שחסר אחד מן הק"כ צירופים (מגלה עמוקות).

לרמוז שהשכינה ירדה לשכון למטה

עוד טעם אחר, לפי שהקדוש ברוך הוא כשהוא שורה מלמעלה הוא מלך עילאה, וכיון דנחית לתתא מלך איהו, אבל לא עילאה כבקדמיתא, בגין כך האל"ף זעירא. משל למלך שכאשר הוא יושב בכסא וכתרו עליו, אקרי מלך עילאה, וכד נחית ואזיל לבי עבדא מלך זוטא אקרי.

לרמוז שהקריאה הייתה במשכן

ועוד טעם אחר, בגין דקריאה זו לא הוי בשלימו, דהוה במשכנא ולא במקדשא, וגם הוי בארעא נוכראה (ילקוט הראובני).

מ"ט שר הפנים

ויקרא אלף זעירא, שהוא מט"ט שר הפנים שהוא בגימטריא אלף חסר אחד, [כי 'מטטרון שר הפנים' עולה: 999], אל משה - שזכה למט"ט (מגלה עמוקות אופן רנ"ב).

לרמוז שיקטין החכם את עצמו

וגם אל"ף זעירא, לרמוז אף שהוא חכם מופלג, כי אותיות אל"ף הוא פל"א, אע"פ כן יהיה בעיניו כתינוק קטן, וידע נאמנה כי אפילו אל"ף שהיא תחלת האותיות - לא ידע אנוש ערכה ועומק סתריה, וכמו שמובא בזהר הקדוש, ולכך היא זעירא כי עדיין לא בא אל תכונתה. ועל דרך שכתבו גורי האר"י זצ"ל, יוצר אור ובורא חושך דלגבי דידן היצירה היא אור, והבריאה - חושך, ואין אתנו מי שיודע ואין לנו השג יד בבריאה, ואם יחזור על לימודיו ויהיה עניו, יזכה לנצח של משה רבנו. ובעסקו בתורה - יהיה בעיניו כי היה דבר ה' אליו, כי התורה כולה היא שמותיו של הקדוש ברוך הוא והשכינה עמו ומאירה את עיניו.

עוד יש לרמוז באלף זעירא, שמי שהוא ראש אחד ומיוחד, יקטין עצמו כמו האל"ף שהיא תחילת הענין ויסוד כל הבנין ולמרות זאת היא זעירא. וכמו שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי ממתבתא דלעילא, מאן דאיהו זעיר איהו רב (זוהר הקדוש ח"ג דף קסח.). (פני דוד אות ו).

כ"ב אותיות מוריקים שפע

זכתב עוד החיד"א בנחל קדומים, דע כי כנגד כ"ב אותיות התורה יש כ"ב צינורות שיורד מהם השפע לעולם, ועם מנצפ"ך הם ז"ך, שהם ז"ך צינורות אחרים המורידים שפע לעולם, ונחלקים לב' חלקים: י"ג מהם נגלים, וי"ד נסתרים, והסימן: ופי"ג-י"ד תהלתך, ולכן מ"ט שערי בינה הם מורכבים מכ"ב וכ"ז שאותם השיג משה, ושער החמשים הנקרא איתן לא השיגו, ולכן כתוב (איוב יא, ט): ארוכה מארץ מדה, מדה בגימטריא מ"ט, ורחבה מני ים, י"ם בגימטריא חמישים.

הקרבנות ממתקים את חטא העגל

א' דויקרא זעירא, ובאה לרמוז על פגם וחסרון. והנה, במעשה העגל גרמו עם ישראל למשה רבינו ע"ה שנסתלקו מעליו תתקצ"ט חלקים מתוך אלף מאורות שהיו מאירים בו, ולא

נשתייר לו אלא רק אחד מני אֶלֶף. ונבאר יותר: הנה ת' גימטריא 400, ואחריה ישנן אותיות סופיות כמנפ"ץ, והאות ד' עולה 500, וכן הלאה, כך שהאות ז' - עולה 900, ואחריה מתחילין שוב מהאות א' רבתי שהיא גימטריא 1000. וכיון שאל"ף רבתי היא 1000, הרי שאל"ף זעירא היא אחד מ-1000.

והנה משה עולה בגימטריא 345, שעולה גם בגימטריא: אל שדי, שהוא השם המאיר בספירת היסוד. והיסוד הוא משפיע, שכן תפקידו בגוף הוא להשפיע לנקבה, וכן בעליונים הוא מעביר מן המשפיע למקבל. ועל כן משה שהוא בבחינת יסוד - השפיע לנו תורה שבכתב. והואיל והוא עולה כשם 'אל שדי', נמצא שהוא יכול לקבל ולהשפיע כמנין מילוי שם אל-שדי כזה: אל"ף למ"ד, ש"ן דל"ת יו"ד שהוא גימטריא 1000, ולא נותר לו מחטא העגל כי אם אחד.

עובדה זו, פגעה גם בעם ישראל, כי משה הוא בחינת נשמת ישראל, שכן לא יכול היה משה לבטל את גזירת הפורענות לגמרי, וכפי שאמרו ז"ל: "אין פורענות שבאה על ישראל שאין לה אוקיא (חתיכה, משקל קטן) מחטא העגל". כלומר, בכל פורענות שבאה על ישראל לאורך כל ההיסטוריה יש שם מעט תשלום חוב על חטא העגל, כמו אדם שנגזר עליו להיסקל באבן גדולה, והמיר השופט את סקילתו באבנים קטנות רבות העולים יחד למשקל האבן הגדולה, וגם משך העונש נקצב לשנים רבות.

וזהו סוד פסוק (תהלים ח, ו): "ותחסרהו מעט מאלהים", אלהים הוא שם דין, וכידוע בשם אלהים יש ק"ך צירופים (כי חמש אבנים בונות 021 בתים, בנוסחא 'חמש עצרת' דהיינו 021=172737475). ועל משה נאמר שהיה "איש האלהים", אם כן "ותחסרהו מעט" - קאי על משה שהצליח להמתיק רק קי"ט צירופים (מתוך ק"כ) כמנין "מעט", כמו שכתבנו לעיל.

וזה מה שכתב: "ויקרא אל משה וגו' מאהל מועד", 'מועד' גימטריא 021, רמז למספר צירופי שם אלהים כנ"ל. וזהו א' זעירא של ויקרא - שנכתב ויקר אלף.... מאהל מועד, דהיינו אחד מן הצירופים היה חסר. והצירוף האחד הזה שלא היה בכוחו של משה להמתיקו בגלל חטא העגל, היה צריך להמתיק ע"י הקרבנות. וזאת הסיבה שניתנו הקרבנות עתה עם הקמת המשכן.

וזהו גם סוד הגמרא (חולין קלט) רמז למשה מן התורה מנין, ועונה הגמרא: "בשגם הוא בשר", "בשגם" גימטריא: משה (543). ומזה מתבאר תפקידו, שרצה למתק את הדינים מעל ישראל הקרויים "בשר" (משום שאיבדו צורת 'אדם' בחטאם, ולכן נקראים רק "בשר"). ולכן כשנתעוררה כל קומת הדינים על עם ישראל בחטא העגל, שהדין נרמז בשם אלהים, וקומה שלימה היא עשר פעמים שם אלהים, העולה בגימטריא 068, ומשה מיתק רק בחינת "בשגם"

הוא בשר" שהוא בגימטריא 958, נמצא שחסר לו אות אחת להמתיק את כל כוחות הדין.

עוד יש לבאר בס"ד, כי בי' פעמים שם אלהים יש סה"כ נ' אותיות. וזה סוד מה שכתוב (שמות לב, ז): "לך רד כי שחת עמך", רד מ"לך" (50-), דהיינו שאינך יכול למתק עוד את ה-נ' אותיות, ולכן נתחייבו בעבודת הקרבנות לכפר. ועוד שהרי עניין הקרבנות הוא בסוד "בשגם הוא בשר", שכן הקרבן הוא להעלות בשר הבהמות והעופות על המזבח, לכפר על בשר החוטאים, שהחטא בא מן הבשר שבו התאוות והעינוגים של העולם הזה, ולכן עונש חיבוט הקבר הוא לבטל את ההנאות המיותרות של העולם הזה שמוציאים את האדם מתכליתו, והקרבן בא לעורר את האדם איך לכוין את עצמו חזרה לתכליתו. (באתי לארמוני)

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

שלימות המצוה כשנעשית בענווה

מפורסמת היא העניות שהיתה בביתו של הרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע, אשר זעקה מכל פינה ומכל עבר. מצבו הכלכלי היה בכי רע בכל עת, אלא שאם אמנם בימים כתיקונם, רגילים היו בני ביתו לחיות עם אמונה וביטחון, ותדיר היו שגורים על לשונם פסוקי אמונה ונחמה, משהגיע הר"ר זושא לפרק בתולה נישאת - נישואי בתו הבכירה, כבר הגיעו מים עד נפש.

הרחק משם, בעיר מעזריטש, דלת חדרו של הרה"ק המגיד ממעזריטש זי"ע נפתחת לפתע, דמותו של המגיד במלוא הדרה מופיעה בפתח, כאשר המגיד פונה למשמשו ומבקשו להודיע לתלמידו רבי זושא שיבוא אליו. משנודע הדבר לרבי ר' זושא, תיכף ומיד ארז את צקלונו הדל ויצא מעזריטשה. משאך נכנס אל הקודש פנימה פנה אליו מיד המגיד, מסר בידו צרור מעות תוך שהוא אומר: 'הא לך חמש מאות רובל - ומן השמיים יסייעו בידך למצוא חתן ראוי לבתך, מזל טוב!'

בדרכו חזרה, הגיע ר' זושא לעיירה, והנה ברחוב בוקה מבוקה ומבולקה, רעש ומהומה, קול זעקה גדולה ומרה. בחזית המהומה עומדת אלמנה בוכייה תחת חופת בתה הכלה האומללה, כאשר זעקות שבר בוקעות מגרונם אודות כספי הנדוניה שאבדו להם בסך חמש מאות רובל, עליהם עמלו וטרחו ביגעה עצומה במשך שנים. הנוכחים נרתמו לחפש בכל פינה

וסדק, אך האבידה לא נמצאה. החתן מצידו הודיע, כי אם לא יושלשו דמי הנדוניה, אינו מוכן להיכנס תחת החופה. 'ותרב בבת יהודה תאניה ואניה'.

הרבי ר' זושא ידע את אשר עליו לעשות, הן באמתחתו סכום זהה אותו נתן לו רבו, ומיד נודעק ואמר: 'חמש מאות רובל? אני מצאתיה! חכו כמעט רגע עד שאלך להדרי בפונדק ואשיב את האבידה לבעליה'. שמחת הנאספים הרקיעה שחקים, צלילי נגינת החופה שבו להריע בעוז, והכל המתינו לשובו של הרבי ר' זושא. רבי זושא אכן שב במרוצה, הוציא את הצרור וספר את הרובלים, חמש מאות במספר, טבין ותקילין עוברים לסוחר.

אלא, שלתדהמת כולם, מותיר ר' זושא חמישים רובלים אצלו, ומגיש לאלמנה את היתרה על סך ארבע מאות וחמישים רובל, בנמקו את מעשהו, כי כשכר טרחה על העסק בהשבת הגזלה מגיעים לו חמישים רובל אלו.

בבת אחת התהפכה הקערה והשמחה על פיה... האלמנה והשושבינים התמלאו חימה, הקהל מסביב גערו בו בכעס רב: הראיתם הלך עני זה הגונב לאור יום חמישים רובל מאלמנה, ונוטל שכר על מצוותו...

משראו כי ההלך עומד על שלו, ניגשו אל רב העיר, וסיפרו לו דברים כהויתן. מששמע הרב את הצדדים, פסק על אתר לטובת האלמנה. הנוכחים שסבלנותם כבר פקעה, החליטו להוציא ממנו את מעות "שכר טירחה" בכח, כמה דחיפות ומעידות ומלקות כדבעי - עשו את שלהם, והנה מצאו המעות את עצמם בידי האלמנה. הרבי ר' זושא נגרר בבושת פנים וגורש מן העיר, ואילו בני העיר שבו לעריכת החתונה לקול מצהלות כלי השיר.

עברו ימים מספר, והמגיד הגדול ממעזריטש עבר גם הוא בעיירה זו, משבא רב העיר לבקרו כנהוג, סיפר לו בין הדברים על מעשהו הנבזה של אחד מחסידיו, ואת כל פרשת הכסף אשר חשב להחזיק לעצמו כשכר טרחה על מצוותו, וכדי ביזיון וקצף... הרב הוסיף ותמה: וכי כך היא דרכם של חסידים ללסטם את הבריות ולבקש עליהם שכר כפנחס. המגיד הבין לאלתר במי מדובר, והסיק כי היה זה לא אחר מאשר תלמידו חביבו רבי זושא, אשר וויתר על ממונו אותו נתן לו הוא עצמו עבור הוצאות חתונת בתו, ותרם אותם לצורכי האלמנה ובתה.

בהזדמנות הראשונה בה נפגשו שוב, שאל המגיד את תלמידו הרבי ר' זושא לפשר התנהגותו זו, הרי עבור בתך הכלה נתונות היו המעות, ומדוע נתת אותן לזולת. 'מחול לי רבינו,

השיב, אך לא יכולתי להתאפק, האיך אוכל וראיתי באובדן כספי הנדוניה של אותה כלה יתומה ואמה האלמנה, ומשכך שקלתי בדעתי, כי הגם שהכסף היה מיועד עבורי, אך מכל מקום להכנסת כלה הוקדשו, וא"כ מה לי הכא מה לי התם, הלוא 'מצווה הבא לידיך אל תחמיצנה', משכך, מיהרתי תיכף להעביר להן את המעות שקיבלתי.

גדולה ורבה היא מצותך, ענה ואמר לו המגיד, אלא שלא הבנתי מה טיבם של אותם חמישים רובל אשר חפצת לעכב בידיך, והלא בכך הורדת מערך המצוה הגדולה שעשית.

אדרבה, השיב רבי זושא לרבו, אותם הרובלים הם שעשו את המצוה מושלמת, כי הנה בעת שהלכתי להביא את המעות מחדרי, התגנב היצר אל ליבי ובטענת כסיל התפאר בי: אה, זושא, איזו גדלות! איזו מסירות נפש! איזה צדקה וחסד! גדול אתה מאברהם אבינו עמוד החסד, אשריך!. לכן טיכסתי עצה בליבי היאך לעשות את המצוה בשלימות מבלי ליפול לזרועותיו של הלזה, ומיד עניתי לו בעזות: 'שוטה שבעולם, לא רק שלא אתגאה עם מצוה רבה זו, אלא אגרום כי אך ורק ביזיונות אנחל ממצווה רבה זו'. על כן עשיתי תכסיס זה, בכדי שיוציאו ממני את המעות בבושת פנים ובביזיונות.

"וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר" (א, א)

עתה תלמד לישראל סדר הקרבנות

מלמד שכיון שהוקם המשכן נתייאש משה ואמר מעתה אין לי עבודה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: עמוד ללמד לישראל סדר הקרבנות. ללמדך, שכל הבורח מן השררה השררה רודפת אחריו. לכך נאמר: ויקרא אל משה וידבר אליו - לאלתר (מדרש לק"ט).

משעה שהוקם המשכן היה יחוד ה' בשלמות

בפסוק שמע ישראל, יש כ"ה אותיות, וכן בפסוק של ויקרא יש בו כ"ה אותיות. לרמוז כי משעה שהוקם המשכן - היה יחוד ה' בשלמות.

הנהגת משה עם השכינה

מובא במדרש הגדול, ויקרא אל משה, להודיע ענוותנותו וצניעותו של משה, שאף על פי שהיה רגיל לדבר עם השכינה הרי הוא עומד ומרתיע לאחוריו ונוהג כבוד בשכינה כאילו לא נדבר עמו מעולם, ובדבר הזה זכה שכל זמן שיכנס, מיד השכינה מדברת עמו, ושלושה דברים עשה משה והסכימה לו שכינה - שבר את הלוחות, פרש מן האשה, והקים את המשכן.

”מאהל מועד” (א,א)

ממנו יוצאות המועדות לעולם

רבי יצחק אומר, למה נקרא אהל מועד? שממנו יוצאות מועדות לעולם. כי כל זמן שהיה קיים, היו מועדות וימים טובים מתקיימים כהוגן. וכן הוא אומר (ישעיהו לג, כ): חזה ציון קרית מועדינו, שממנה מתקנים את המועדות לישראל, וכן הוא אומר (ישעיהו ב, ג): כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים.

”אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם” (א, ב)

אדם כי יקריב מכם - מכם הטוב ביותר זה את עצמכם

כתב הרה"ק בעל 'באר מים חיים' זי"ע לרמזו בענין הקרבנות, כי כל איש נברא 'חציו איש וחציו בהמה' (חגיגה טז). ואותו חצי הבהמי הוא המושך אותו בכל עת למטה, לעשות מעשה בהמה ללכת אחר רצונותיו ולמלא כל תאוותו. וז"ל: וכל בחינת עבודת האדם אשר על פני האדמה, אינו כי אם לכבוש ולכפות את כל תאוותיו הבהמיות שבו לכבוד בוראו יתברך שמו, כי לא נתן הקב"ה וברוך שמו את חלקי הבהמה באדם כי אם לנסות בו בני אדם גם בני איש, לראות אם ישנם אוהבים את ה' אלוהיהם בכל לבבם ובכל נפשם, לכבוש ולמעט תאות נפשו לאהבת ה' אלוהיו, שבראו רק בשביל זה לכבוש תאוותיו בשבילו.

ולזה יאמר הכתוב: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', פירוש, אם ירצה אדם להקריב מכם, כלומר מעצמכם - את גופו קרבן לה', הנה זה הוא קרבנו מן הבהמה - שיקריב לה' מן הבהמה שלו (שקרבנו), להמעט מתאוות הבהמיות שבו, בכל יום ויום באכילה ושתייה או כבוד או קנאה ושנאה או תאוות, זה הוא קרבן עצמו שעולה על כל הקרבנות שמקריב נפשו לה' וכו', ועל כן נאמר: מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, כלומר, מכל הקרבנות בקר וצאן - יותר טוב שתקריבו את קרבן עצמכם, כי זה עולה על כולנה.

מיעוט ההשתדלות וריבוי האמונה

ויש לך ללמוד ארחות חיים מהנהגת העולם - החרושה והזריעה וכיוצא בזה, הדורשים מהאדם זמן מסוים והשתדלות מועטת (לעומת מלאכות אחרות), ואח"כ על האדם רק להמתין ולייחל. וכל תוספת השתדלות בזה - הלא היא רק שטות וטיפשות, כי אדרבה, הוא מקלקל ומאבד בזה את כל עמלו שיגע בראשונה. וממנו ניקח לעבוד את בוראנו, במיעוט ההשתדלות כפי

הנצרך, וריבוי הייחול להיות בתחילה מאמין בחי עולמים, ורק אחר כך - זורע. ואולי לכן אמרו חז"ל (שבת לא.) 'אמונת זה סדר זרעים', כי דווקא משם נלמד אמונה ובטחון על ה', עד היכן הם מגיעים.

אבל ריבוי ההשתדלות לא יועיל ולא יציל. וכלשון חז"ל (במדב"ר כב, ח), על הפסוק (תהילים עה, ז) "כי לא ממוצא וממערב" - לא ממה שאדם יוצא ועמל בסחורה ממזרח למערב הוא מעשיר, אפילו פורש בספינות והולך ממזרח למערב, וחוזר על המדברות ועל ההרים, אינו נעשה עשיר, ומה הקב"ה עושה, נוטל נכסים מזה ונותן לזה.

פעם שאל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע את אחד החסידים על סדר יומו, מתשובתו הבין הרבי שמיד בקומו משנתו הריהו ממהר לעבודתו בשוק, ורק בחזרתו הוא נפנה להתפלל שחרית. אמר לו הרבי: לא זו הדרך, תחילת כל דבר קום קרא אל האלוקים בתפילת שחרית, ואז תפנה לעסקיך ותצליח בהם.

הצטדק החסיד ואמר: רבי קדוש, אם אלך לשוק רק אחר תפילתי - לא אמצא שם קונים כלל, כי כל הקונים כבר יפנו וילכו להם. אמר לו הרבי: אספר לך מעשה שהיה אודות 'מלמד' אחד שהרחיק נדוד מביתו ללמד את בניו של אחד העשירים, במשך 'זמן' של מחצית השנה ישב לו היהודי בבית העשיר ולימד את בניו תורת ה' בעמל ויגיעה, בתקווה שלאחר שיעבור ה'זמן' ישלם לו העשיר כפי הראוי לו, ואז ישוב לביתו לכלכל את נפשות ביתו.

בגמר מחצית השנה, קיבל היהודי מהעשיר צרור כסף, ופנה לדרכו הארוכה עד לביתו. ויהי ביום השישי, והנה עדיין עומד הוא על אם הדרך, פנה המלמד לשבות באכסניית הדרכים, אך מלמד זה שחשש מאד לבלתי ימצא צרור כספו חן בעיני גנבים, עמד והטמין את צרורו בעומק לפנים מעומק.

במוצאי מנוחה, כאשר אך יצאו הכוכבים, מיהר היהודי אל מחבואו, הוציא את צרור הכסף והחל לספור את כל מטבעות הזהב שהיו שם. לאחר מכן, פנה לספור את מעט מטבעות הנחושת שהיו שם. אמרו לו הנוכחים: על מה ולמה תבזבז מזמנך לספירת מטבעות הנחושת, אם ראית שלא חסר לך מאומה ממטבעות הזהב, הרי זה סימן מובהק שלא נגעה יד אדם בכל צרור המעות, שאם לא כן, בוודאי היה נוטל את מטבעות הזהב...

כך, אמר ה'מגיד' לחסיד, אם ראית שהקב"ה החזיר לך את נשמתך (הנמשלת למטבעות הזהב), עדיין תדאג על הפרנסה (-הנמשלת למטבעות נחושת)? בטח בה', התפלל אליו, והוא יכלכל בהרחבה גדולה.

"אדם כי יקריב מקום קרבן לה' מן הבמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם" (א, ב)

מוסר השכל הנלמד מהפסוק

כתב מו"ר הבן איש חי זיע"א (בן איש חיל ח"ב דרוש א לשבת הגדול): מעשה בחסיד שהיה לו בית המדרש בביתו ושם היה מתפלל בכל יום עם תלמידיו וגם שונה עמהם שם, ולא היה רואה פני השוק כלל. והנה יום אחד אמר לתלמידיו: אני רוצה היום לצאת לטייל בשוק בואו עמי. אמרו לו: רבנו, מה טיול יש בשוק שכולו עסקים ובני אדם נדחפים, והטיול טוב יותר בשדה. אמר להם: רצוני שנלך לשוק דוקא ולא בשדה, וילכו כולם יחד.

כאשר קרבו לשוק, ראו ששה בני אדם נושאים כל אחד על שכמו משא גדול וכבד, ומרוב גודל המשא היתה נוטפת מכל אחד מהם זיעה בשטף רב, ויאמר הרב לתלמידיו: כמה מוסר אנחנו לומדים מאלו הפתפים, שמכובד המשא - עצמותיהם מתרסקות בשביל איזה פרוטות, וכן בכל יום ויום כמה וכמה פעמים, והם בריאים כמקודם, על כן אתם ידידי, ודאי לא תקוצו מיגיעת התורה, ואפילו אם תשבו לפני שש שעות בחום היום עם זיעה, ודאי כל מה שתהיו יגיעים לא תגיע היגיעה שלכם לחצי היגיעה של הכתפים, ואם אלו על פרוטות אחדות יגיעים כל כך, כל שכן וכל שכן שראוי לאדם להיות יגע בתורה שיש לה שכר נצחי עצום ורב - עין לא ראתה, ולכן אם נמשך זמן לימוד הסוגיא שעה אחת יותר על הזמן, בודאי לא תהיו קצים בזה. ויענוהו התלמידים: כן דברת רבנו, הנה דברך טובים ונכוחים.

אח"כ נכנסו בפונדק שבשוק וראו חנות גדולה, והסוחר כותב בכפית ראשו, וראו המשרת שלו שהביא מהבית קערה גדולה עם תבשילים וישם על השלחן לפני הסוחר. והוא, מחמת שהיה טרוד בחשבונותיו - לא הרגיש ולא נשא עינו. כחלוף שעה בא בנו, וירא והנה התבשיל נתקרב ונקרש השומן שעליו. ויענוהו אביו: הייתי נבוך בחשבון ורואה שחסר לי מהחשבון, ורציתי לדעת היכן נפלה הטעות. והרב ותלמידיו שומעין. ויאמר הרב: עתה נחזור, כי למדנו מוסר גדול מהסוחר העשיר שנעשה עבד לממונו, וכפף ראשו בלא אכילה, ואיך אנחנו קצים בלימוד שצריך עיון רב להוציא לאורה התשובות, וגם נלמד מוסר מהסוחר שכפף קומתו שלש שעות בשביל ממון קל, ואיך אנחנו קצים בלימוד בישיבה ולא בעמידה, ואיך אנחנו קצים בעמדנו על רגלינו בחזרה של שליח ציבור בתפילת שמונה-עשרה שהוא שיעור חמשה רגעים. אמרו לו: כן דברת רבנו, דברך טובים ונכוחים.

אחר-כך חזרו לבית הרב דרך רחובות העיר, וימצאו ברחובות נערים קטנים מפוזרים זה רץ יחף וזה מדלג וקופץ, וזה אוכל מקערתו ברשות הרבים, זה צועק וזה מנגן, וזה עושה צרכיו בפני הכל. ויאמר הרב לתלמידיו: גם ממעשה הקטנים נלמד מוסר, כי אנחנו רואים כל ילד מאלו הילדים, שבשביל תאוותו ורצון לבו עושה כל מה שלבו חפץ, ואינו חושש אם משחקים ומלעיגים עליו. וכן ראוי לנו בעסק התורה, לא נחוש אם ישחקו וילעיגו עלינו, ואפילו נשמע חרפת עם הארץ, אנחנו נעסוק בשלנו כאשר ציונו ה' אלהינו. ויענו התלמידים: צדקת רבנו בדבריך הנעימים.

הנה נמצא, שצריך ללמוד מוסר כדי לגשת אל הקודש לפניו יתברך, מכח שלש בריות שלימד הרב החסיד ההוא מוסר השכל לתלמידיו. ובזה יובן הרמז "מן הבהמה" - אלו הכתפים שנושאים משאות גדולות וכבדות כמשא הבהמות הגסים. וגם "מן הבקר" - אלו הסוחרים שדרכם לעשות ביקור על חשבונם, לדעת אם יש טעות ויתקנו אותו. ו'בקר' לשון ביקור. וגם "מן הצאן" - אלו הילדים הקטנים שעושים מה שלבם חפץ באכילתם ומהלכם, ואין מקפידים אם ילעגו עליהם. הנה מכל אלו מיני הבריות - "תקריבו את קרבנכם", ר"ל ההתקרבות שלכם שצריכים אתם להתקרב בעבודת הקודש.

"אדם כי יקריב מקם" (א,ב)

"זובח תודה יכבדני"

אמר רבי יהושע בן לוי: כל הזובח יצרו ומתודה עליו, מעלה עליו הכתוב כאילו כיבד להקדוש ברוך הוא בשני עולמות, העולם הזה והעולם הבא. שנאמר (תהלים נ, ג): "זובח תודה יכבדני" ומה שכרו? "אראנו בישע אלהים" (סנהדרין דף מג:).

במקום המזבח נעקד יצחק

הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"ב ה"ג) כתב: ומסורת ביד הכל, שהמקום שבנה דוד ושלמה המזבח בגורן אַרְוֹנָה, הוא המקום שבנה בו אברהם את המזבח ועקד עליו את יצחק, והוא המקום שבנה בו נח כשיצא מן התיבה, והוא המקום שהקריב עליו קין והבל, ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא ומשם נברא. אמרו חכמים: אדם ממקום כפרתו נברא. ע"כ. ובכסף משנה שם כתב: ומסורת ביד הכל, בפרקי רבי אליעזר ובמדרשות. ומה שכתב ומשם נברא, בבראשית רבא בפסוק "וייצר" (בראשית ב, ז) ובירושלמי דנזיר פרק כהן גדול.

המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן

"מכם", אמרו מכאן, שכל המקיים מאה ברכות בכל יום כאילו הקריב קרבן. מנין, מכ"ם קרבן לה', מכ"ם עולה מאה. לומר שהמברך נחשב כמקריב קרבן, כי מקריב נפשו לפני בוראו. (ילקוט מעין גנים)

חלומו של רבנו חיים פלאג'י

כתב בספר 'תנופה חיים' לרבי חיים פלאג'י זצ"ל: אדם כי יקריב מכם קרבן לה', זה נגלה אלי בחלום ליל שמירת (- ברית יצחק) בני אברהם השם ישמרהו ויחייהו, דאפשר לומר על פי מה ששמעתי באומרים לי, ומטו בה משמיה דגברא רבא - מורנו רבי אברהם בן עזרא ז"ל בעל ספר בתי כנסיות, שפירש כוונת מאמר רבותינו זכרונם לברכה על פסוק (תהלים מד, כג): כי עליך הורגנו כל היום זו ברית מילה. נחשבנו כצאן טבחה - אלו הקרבנות. והוא על פי מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה בגמרא פרק קמא דחולין (יא.), מנלן דאזלינן בתר רובא, משחיתת קדשים - ונתח אותו לנתחיו... ולא נתחיו לנתחים, ואם כן יש לחוש במצות המילה משום סכנה, אלא היינו טעמא דאזלינן בתר רובא, דרוב אינם נזוקים.

וזה אמרו - כי עליך הורגנו כל היום זו מילה, דאיכא ספק פיקוח נפש, ועם כל זה מוסרים עצמנו למיתה. ואם תאמר, לא הותר בכהאי גוונא, לזה אמר נחשבנו כצאן טבחה, אלו הקרבנות דאזלינן בתר רובא.

כתוב בבראשית רבה סדר וירא ובסדר שמיני, ומה זה שבנה מזבח לשמי, אני נגלה עליו ומברכו, המל את עצמו על אחת כמה וכמה. ונראה דהכי נמי המל את בנו יחידו, דהרי קיימא לן כבן עזאי, דאדם אוהב את בנו יותר מגופו, וכמו שכתב ראב"ן בתשובה (סימן לח). וגם רבותינו זכרונם לברכה אמרו, כי המל את בנו הוא כמקריב קרבן, אם כן זה שכתוב - אדם כי יקריב מכם, ממש אדם כמוהו, קרבן לה', דהיינו למול את בנו דהוי קרבן ממש. ואם תאמר, איך הותר למול תינוק בן שמונה ימים דאיכא סכנה, לזה אמר מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, שמשם נראה ראייה דאזלינן בתר רובא. תקריבו את קרבנכם - שלכם, דהיינו המילה.

מקריב נשמותיהם של ישראל

הגמרא במסכת חגיגה (יב): אומרת שמיכאל שר ישראל מקריב נשמותיהן של ישראל ומביא אותם קרבן לקב"ה, כי הוא הכהן העליון וזהו שאמר: מכם, גימטריא מאה, ועם הכולל הוא מאה ואחד כמנין מיכאל. לומר לך שמיכאל הוא שמקריב את הקרבן, שהוא נשמותיהן של ישראל.

"מן הבקר ומן הצאן" (א, ב)

שלא להטריח על ישראל

כתב החפץ חיים (על התורה, כאן), מפני מה נבחרו אלו לקרבן, כדי שלא להטריח על ישראל, ואומר (מיכה ו ג): עמי מה עשיתי לך ומה הלאתיך ענה בי. אמר רבי יהודה ברבי סימון, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל, עשר בהמות טהורות נתתי לך, שלש ברשותך - שור כשב עז, ושבע אינן ברשותך אייל צבי וכו'. כלום הטרחתי עליך שתהא מחזיר בהרים ובבקעות, כדי שתביא קרבן מאלו שאינן ברשותך.

זכעין זה דרשו רבותינו זכרונם לברכה (ויק"ר אמור פכ"ז), על הכתוב באיוב (מא ג) מי הקדימני ואשלם. אמר רבי ירמיה ברבי אלעזר, עתידה בת קול להיות מפוצצת בראש ההרים ואומרת - כל מי שפעל עם אל יבוא ויטול שכרו, ורוח הקודש צווחת מי הקדימני ואשלם, מי קלם לפני עד שלא נתתי לו נשמה, מי מל את בנו עד שלא נתתי לו בן, מי עשה ציצית עד שלא נתתי לו טלית וכו'. והמוסר השכל היוצא משני המאמרים הללו הוא, כי אל יתהלל הנותן או המנדב כי משלו הוא נותן ומחסר נפשו, שהרי הקדוש ברוך הוא לא הטריח את האדם להביא ממה שאינו ברשותו, אלא תן לו משלו.

אדם ובהמה תושיע ה'

כתב מו"ר ראש הישיבה רבי יהודה צדקה זכר צדיק לברכה בספרו 'קול יהודה': ושמעתי מפי מורי הרב הגאון רבי עזרא עטיה זכר צדיק לברכה על הפסוק (תהלים לו ז): צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה אדם ובהמה תושיע ה'. והנה ראיתי מקום לרשום כאן את אשר ראיתי בפירוש הפסוק הזה מאת הגאון רבי יצחק הלוי הרצוג זצ"ל (הרב הראשי לישראל הובא בפתחה לספרו היכל יצחק ח"א) וכה דבריו: הר גבוה ביותר ותהום עמוקה ביותר, שניהם עלולים לגרום סחרחורת לאדם שמסתכל בהם, והוא יכול לאבד את שיווי משקלו וליפול. אולם יש הבדל גדול ביניהם, שכן מי שעומד לרגלי ההר ומסתכל בהר, אפילו אם נופל, לארץ נופל, וחבלתו קלה, אבל העומד על פי תהום אם נופל, לתוך עמקה של תהום נופל, וחבלתו קשה. כך הנכשל בצדקותו, מכתו אינה קשה כנופל לרגלי ההר, אבל הנופל בהלכות ופסקים, אם הוא טועה טעותו יורדת עד התהום.

ומה ענין אדם ובהמה המוזכר כאן? אלא ידוע מה דאיתא בירושלמי (מכות פ"ב ה"ו), שאלו לחכמה, חוטא מה דינו, אמרה: הנפש החוטאת היא תמות. כלומר, מבחינת החכמה אין

תקנה לחוטא. למה הדבר דומה? אדם שירה בעצמו בשוגג, איזו תקנה יש לו, כלום נאמר כיון שירה בעצמו בשוגג לא תפעל בו הירייה? אלא בהכרח, שהירייה תפעל בו והוא ימות, כי כך טבע העולם, ולא ישתנה בעבור שהיה שוגג. ובכן, אם זה בנוקי הגוף, בנוקי הנפש על אחת כמה וכמה שהוא צריך למות, כי הנפש קשורה בשמירת המצוות כמו שכתוב (ויקרא יח, ה): וחי בהם, אם אין מצוות אין חיות וזה טבעי לנפש. ולכן החכמה אמרה הנפש החוטאת היא תמות, שכן אין לה תקנה, כמו שלגוף אין תקנה. אמנם זה היה מצד החכמה. עזבו את החכמה ופנו לתורה ושאלו אותה: אדם החוטא מה יעשה, אמרה: יביא קרבן ויתכפר לו. שאלו את הקדוש ברוך הוא מה יעשה, אמר: יעשה תשובה ויתכפר לו. ולזה אמר (תהלים לו, ז): אדם ובהמה תושיע ה' שהושיע את שניהם, א"כ למה ציוה שיביאו קרבן, כדי שהתשובה תהיה שלמה בהכנעה, וזאת לא תהיה אלא א"כ יראה בעיניו. אבל אין הכי נמי, בזמן שאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלות, לא יתייאש אדם מן הרחמים, כי התשובה תכפר על הכל וזהו שאמר - אדם ובהמה תושיע ה', ודו"ק כי הרחבתי הדברים על לשון מרן זצ"ל. (מוסר חכמים).

"וְאִם מִן הַצֹּאן קָרְבָּנוֹ מִן הַבְּשָׂבִים" (א, י)

כמה מיני בני אדם הצריכים תשובה

"צאן" - רמז לישראל שנקראים "צאן" (יחזקאל לד, לא), המתקרבים לעבודת ה' וחוזרים בתשובה. "מן הכבשים" - הם בני אדם אשר בנקל יוכל להשיבם. "או מן העזים" - הם בני אדם קשים ועזים. הנה קרבן כזה צריך להיות דומה לעולה, כמו שהעולה כולה כליל, כן המקריב בעלי תשובה על ידי תוכחתו צריך להקריבו כולו כליל, כי החוטא פוגם ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, וכאשר מחזירו בתשובה צריך לקדשו ולתקנו בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו. והכוונה, שישתדל לעשות לו תיקון על כל עוונותיו באופן שיהיה דומה לעולה שכולה כליל. גם צריך לעשותו דוגמת ה"זכר", דהיינו שיהיה אדם טוב הזהיר במצוות, שיהיה משפיע גם לאחרים כמו הזכר. (בן איש חי)

"וְשָׁחַט אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמִּזְבֵּחַ צִפְנָה לְפָנֵי ה'" (א, יא)

צריך האדם לשחוט את היצה"ר בכל יום בשלשה דברים

כתב בספר 'אילנא דחיי' שצריך האדם לשחוט את היצר הרע בכל יום בשלשה דברים הרמוזים בפסוק זה, ואלו הם:

"על ירך" - דהיינו, לשמור ברית הלשון וברית המעור. שלא יהיה ח"ו פוגם בברית.

"המזבח" - הוא השלחן שנקרא מזבח, שלא ימלא כריסו כבהמה אלא רק לשם שמים.

"צפונה" - הוא הממון, שיהיה שונא בצע, כי מצפון זהב יאתה (איוב לו, כב), ואז יכול לבוא למדרגה שיהיה 'לפני ה'.

וזהו שאמרו חז"ל (שבת קט): כל העונה אמן בכל כוחו פותחין לו שערי גן עדן, ופירוש "העונה" לשון עינוי, אם מענה אדם עצמו משלשה דברים שהם. אכילה, ממון, ניאוף, שהם ר"ת אמ"ן, אז פותחין לו שערי גן עדן וממלאים לו את כל משאלותיו לטובה.

בעל הגאווה לא מצפין את עבודתו

צפונה לפני ה', פרש"י ז"ל: ואין צפון בבמה. פירשו הצדיקים שמי שהוא כבמה, כלומר בגאווה ובגדלות, אין עבודתו נצפנת, שכן אם הוא עושה מצוה או לומד, הרי הוא מהדר שיהיה בפרהסיא וגלוי לכל (אילנא דחיי לרמ"מ מרימנוב).

ע"י קרבנות הקב"ה זוכר עקדת יצחק

אמרו, בשעה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו, התקין הקדוש ברוך הוא שני כבשים - אחד של שחרית ואחד של ערבית. וכל כך למה? שבשעה שהזו ישראל מקריבים תמיד על גבי המזבח וקורין צפונה לפני ה', זוכר הקדוש ברוך הוא עקדת יצחק. [ואומר: מעיד אני עלי את השמים ואת הארץ בין גוי ובין ישראל, שאני זוכר העקידה. (מוסר חכמים).

וְיִשְׁחַט אֹתוֹ עַל יַדְּךָ הַמִּזְבֵּחַ צֶפְנָה לְפָנַי ה' וְזָרְקוּ בְּנֵי אֶהְרֶן הַכֹּהֲנִים אֶת דָּמוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב" (א, יא)

שלוש תאוות מרכזיות באדם

הפסוק הנ"ל רומז על שלשת התאוות שבאדם, והן: תאוות נשים (ניאוף), הנרמזת במילה "ירך". תאוות האכילה היתירה, במילה "מזבח", ותאוות הממון במילה "צפונה", כי שם עמד מזבח הזהב, שנאמר (איוב לו, כב): "מצפון זהב יאתה", ו"הרוצה להעשיר יצפין" (ב"ב כה:). תאוות אלו יש לשחוט - לרסן ולכבוש. וכיצד, כנגד תאוות הממון - יש להרבות בצדקה, תרומות ומעשרות. כנגד אכילה יתירה - יש להרבות בצומות והגבלות מיוחדות. כנגד תאוות הנשים - על האדם לקדש את עצמו במה שהתירה לו התורה. (ע"פ רבי נחום משרנוביל).

"מִן הַכֹּשְׂבִים אוּ מִן הָעֵזִים לְעֹלָה זָכַר תָּמִים יִקְרִיבוּנָו" (א, י)

מדוע נקרא כבש בשם זה?

המלבי"ם כותב בספרו "הכרמל" (מובא בספר אוצר הידיעות) שכבש הוא מלשון כבוס, והכבש נקרא בשם זה - משום שמכבסים את צמרו. ומפני שכאשר מביאים אותו כקרבן, הוא מכבס את עוונותיהם של ישראל.

זהו ההסבר למה שאומרים בשעת התשליך: "יכבוש עוונותינו ותשליך במצולות ים כל חטאותם", כשתיבת "יכבוש" היא מלשון כבש.

קשר מיוחד קיים בין עם ישראל ובין הכבש, ירמיהו הנביא ממשיל את עם ישראל לכבש. ככתוב (ירמיה נ, יז): "שה פזורה ישראל". (אוצר היהדות, ח"א עמ' 346)

"כִּי כָל שְׂאֵר וְכֹל דְּבַשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִפְּנֵי אִשָּׁה לָהּ" (ב, יא)

רבי יוסף שאול נתנון בספרו "דברי שאול" באר פסוק זה על פי דברי הרמב"ם הנודעים בתחלת הלכות דעות: דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנו ביותר, יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד, ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל, ואם יכעס יכעס כעס מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר, ויש שהוא שפל רוח ביותר. ויש שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלוך בתאוה, ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה אפילו לדברים מעטים שהגוף צריך להן. ויש בעל נפש רחבה שלא תשבע נפשו מכל ממון העולם, כענין שנאמר (קהלת ה, ט): אוהב כסף לא ישבע כסף, ויש מקצר נפשו שדיו אפילו דבר מעט שלא יספיק לו ולא ירדוף להשיג כל צרכו. ויש שהוא מסגף עצמו ברעב וקובץ על ידו ואינו אוכל פרוטה משלו אלא בצער גדול, ויש שהוא מאבד כל ממונו בידו לדעתו. ועל דרכים אלו שאר כל הדעות, כגון: מהולל ואונן, וכילי ושוע, ואכזרי ורחמן, ורך לבב ואמיץ לב, וכיוצא בהן.

שתי קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה - אינו דרך טובה ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן ולא ללמדן לעצמו. הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם, והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו."

בכל מדה ומדה בחיים צריך האדם למצוא את השביל האמצעי, שביל הזהב, לא להיות קיצוני לצד אחד.

והנה, ה"שאור" הוא קיצוני לצד אחד בהיותו מחמיץ, וה"דבש" קיצוני לצד השני בהיותו מתוק ביותר, ועל כן אמרה התורה: "כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" - הקיצוניות אינה טובה, תמיד יש ללכת בדרך האמצעית.

ויתכן להוסיף, שאמנם הדרכה זו נכונה לאדם שכבר הגיע להנהגה נורמלית. אבל אדם שהיה פגום במידה מסוימת, הרי אומר הרמב"ם שילך לקיצוניות, לצד השני, ורק אחר כך יחזור לאמצע. ואם כן, יתכן שזה ההמשך: "קרבו ראשית תקריבו ממנו", כלומר אם אתה בתחילת העבודה, צריך את הקיצוניות.

"וְהִסִּיר אֶת מִרְאֵתוֹ בְּנִצְתָּהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְלַת הַמִּזְבֵּחַ כְּדָמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן" (א)

(ז)

משליך את המעיים שאכלו מן הגזל

כתב רש"י: בנוצתה עם בני מעיה. בעולת בהמה שאינה אוכלת אלא באבוס בעליה נאמר: והקרב והכרעיים ירחץ במים והקטיר, אך בעוף שניזון מן הגזל נאמר: והשליך, כי המעיים אכלו מן הגזל.

מידי פעם היה הסבא מקלם, רבי שמחה זיסל, עורך מגביות עבור ישיבתו. פעם, כששב ממסעו, נתן כדרכו לגבאי המוסד דין וחשבון על הכנסותיו והוצאותיו, בתוך הדברים הוא מסר לידם חצי סיגריה. בתשובה לשאלת הגבאים לפשר הדבר, סיפר להם שבזמן סיום עבודת שליחותו נשארה אצלו חצי סיגריה זו, כי רק את חציה הוא הספיק לעשן בימי תפקידו, ולכן הוא מחזירה עכשיו לרשות הגבאים.

זהירות בכסף הקדש של ישיבה

הגאון רבי נתן צבי פינקל- ה'סבא' מסלבודקא, לא נהנה שנים רבות מהישיבה, והתפרנס מחנותה של אשתו הרבנית. בשעה שראה הכרח להנות מהישיבה, נסע במיוחד לבריסק לשאול את הגאון רבי חיים סולובייצ'יק האם מותר לו לקבל הקצבה מן הישיבה וכמה שיעורה. ומלבד קצבה זו - לא רצה לקבל מהישיבה מאומה.

סיפר אחד מתלמידיו, שפעם הגיע לסלבודקה ושמע שבנו לבוש נעלים קרועות, בקשה הרבנית מהגזבר שישלח מיד כסף לבנה לקניית נעלים, אלא שהרב התנגד ואמר: מה לישיבה

ולמשפחה? אין כל רשות לקחת כסף מהישיבה למטרה זו.

גם על הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד, ראש ישיבת אוהל תורה בברנובויץ, מסופר כי קבל עליו את כל העול הכספי של הישיבה, זאת מלבד השיעורים הקבועים שהיה נותן, וכיתת את גליו למרחקים בכדי לגייס כסף לישיבה. אך אף על פי כן היה סבור שמגיעה לו רק משכורת רגילה כמו אחד הרמ"ם מהשיעורים הנמוכים, וכשהיה חוזר מגיוס תרומות - היה מוסר את הכסף למנהל הישיבה, באומרו שכאשר יחלקו משכורות לכולם יבוא גם תורו...

אף הגאון רבי יוסף שלמה כהנמן זכר צדיק לברכה, לא היה נהנה מהמוסדות הרבים שהקים, ולפרנסתו מצא לו מקור הכנסה שאינו קשור לישיבה. פעם הוצרך הרב לנסוע לגדרה לצורך הישיבה, ובמקרה כזה היה נוטל מהישיבה רק את דמי הנסיעה. בשהותו בגדרה הוזמן לשמש ככהן לפדיון הבן, לאחר מכן אמר הרב: עתה, לאחר שהשתתפתי בשמחה שאין לה קשר לישיבה, נמצא למפרע כי הוצאות הנסיעה היו לצרכים פרטיים, ואם כן עלי לממן את הנסיעה הזו. ואכן, מיד כשחזר לבני ברק, נכנס למשרד הישיבה והודיע למזכיר שירשום שהוא חייב לקופת הישיבה עשרים ותשע גרוש - דמי הנסיעה. (מוסר חכמים). ועיין עוד מה שכתבנו לקמן על הפסוק "והשיב את הגזילה" (ה, כג).

"אֵל מְקוֹם הַדָּשָׁן" (א, טז)

היה נבלע בנס

שהיה נבלע שם בנס, ואין שם אלא מקומו. (מהר"ר וידאל צרפתי כתב יד).

"וּנְפֶשׁ כִּי תִקְרִיב" (ב, א)

התשובה גדולה כמו קרבנות

תקרי"ב בגימטריא (עם הכולל) תשובה, לרמז שהתשובה גדולה כמו קרבנות (רבנו מגרמיזיה). קרבן מנחה מאפה תנור, סופי תיבות בגימטריא: זה אברהם. שהפיל עצמו לכבשן האש לקדש שם שמים. ו-"מנחה מאפה תנור" בגימטריא עם הכולל: אלו הם חנניה מישאל ועזריה. "מחבת" - מכפרת על הרהור הלב שהוא נעשה במחבא. "מרחשת" - מכפרת על ריחוש השפתיים בעבירה. (נצח ישראל כ"י).

"כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֶמֶץ כִּי כָל שָׂאֵר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תִקְטְרוּ מִמֶּנּוּ אִשָּׁה לַה'" (ב, יא)

להתרחק מהגאווה עד קצה האחרון

הטעם שמאס השי"ת בשאור ובדבש, משום שדרך השאור כשמתחמץ הוא מתנפח. וכן הדבש כשיחממו אותו יתנפח, שזה מורה על הגאווה, ולכן מאס אותם השי"ת מלהקטירם, ללמד שיתרחק מהגאווה עד קצה האחרון ובפרט בתפילה, שנאמר (תהלים קל, א): ממעמקים קראתיך ה', וכן כתוב (תהלים נא, ט): זבחי אלהים רוח נשברה.

ובמסכת סוטה (דף ה.) אמר רב נחמן לא מינה ולא מקצתה, וכן כתוב (תהלים קא): גבה עינים ורחב לבב אותו לא אוכל, והטעם כי גבה עינים ורחב לבב, הם כדמיון שתי וערב - עבודה זרה [שכן הולך הוא לגובה ולרוחב], וזו מידתו של בלעם הרשע. (ילקוט המוסר ואבני השהם).

לא ירדוף אחר המתוק לחכו

וטעם הרחקת הדבש - דכתיב (ויקרא ב, יא): וכל דבש לא תקטירו, להורות לאדם שלא ירדוף אחר המתוק לחכו (ספר החינוך מצ' קכ"ו). והרמב"ן נתן טעם, כדי שיהא שיתוף רחמים בדין, ולא יהיה מתוק לגמרי. (מדבר קדמות).

תפילה שלא בזמנה אינה מתקבלת אף אם היא עריבה

אמרו חז"ל בברייתא דפטום הקטורת (כריתות ו): אילו היה נותן בה קורטוב של דבש אין אדם יכול לעמוד מפני ריחה, ולמה אין מערבין בה דבש מפני שהתורה אמרה כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. ויש לשאול, מה ראה התנא לומר לנו כי לולי אסרה תורה - ריחה של הקטורת היה נפלא שבעתיים.

וראיתי בשם האדמו"ר רבי אברהם מסוכטשוב זצ"ל שפירש, כי זה אמור כלפי אותם צדיקים המאחרים את תפלתם לאחר זמנה בכדי להתפלל בכוונה ובדבקות, ולזה בא התנא ולימד, שכשם שאין אנו יכולים לערב דבר בקטורת אף על פי שעל ידי זה ישתפר ריחה עד שלא יוכל אדם לעמוד מפניה, והיה יכול האדם להעלות בדעתו שיש בזה הדור מצוה, מכל מקום מחמת איסור תורה - אין מערבין בה דבש. כך הוא לעניין התפילה, אין אנו יכולים ללכת אחרי העריבות והדביקות שבתפלה, אף אם היא תערב לנו בכפל כפליים, כל עוד התפלה נאמרת לאחר זמנה ושלא כדינה.

"וְכָל קָרְבַּן מִנְחַתְךָ בְּמִלַּח תְּמַלֵּחַ" (ב, יג)

המקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה

"במלח" - ראשי תיבותף ברית מילה ליום ח' (מרבנו אפרים). וע"פ זה ניחא מה שאמר וכל קרבן מנחתך, שהמקיים מצות ברית מילה כמביא קרבן מנחה.

וכן אמרו במדרש שוחר טוב (מזמור קיב), כשנולד יצחק בן שמונה ימים הגישו למילה, והגישו למנחה על גבי המזבח, ועשה משתה ושמחה. מכאן אמרו חכמים חייב אדם לעשות שמחה ומשתה באותו יום שזוכה למול את בנו כאבינו אברהם, שנאמר (בראשית כא, ח): "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק".

ואפשר להסמך לכך רמז, "תמלח" - ראשי תיבות: תכין משתה ליום ח', ולא כמי שנהג לעשות הסעודה בליל תשיעי אחר יום המילה. ועוד, כתיב "הגמל", ודרשו (פסיקתא זוטרתא, בראשית שם): ה"ג-מל. כלומר ביום השמיני (5+3) מל את בנו.

ע"י הקרבנות מתקנים עולמות אבי"ע

במקדש היו ארבעה דברים: דומם, צומח, חי, מדבר. דומם - אלו המים והמלח שבאים לתקן את עולם העשיה. צומח - זה השמן הסלת והיין שבאים לתקן את עולם היצירה. חי - דהיינו בהמות ועופות, שבאו לתקן את עולם הבריאה. ומדבר - זה האדם המביא קרבן, והכהנים בעבודתם ולויים בדוכנם וישראלים במעמדם, שבזה מתקנים את עולם האצילות.

משכני אחריו נרוצה - ולא ע"י ייסורים

אמרו בגמרא (ברכות ה.), אמר ריש לקיש... מה ברית האמור במלח - מלח ממתקת את הבשר, אף ברית האמור ביסורין - יסורין ממרקין כל עוונותיו של אדם.

האדמו"ר בעל "תפארת שלמה" מראדומסק, כתב ביאור נפלא עד מאוד על הפסוק בשיר השירים (א, ד): "משכני אחריו נרוצה". וכך הוא כותב:

בגמרא (קידושין כב:) נאמר, שיש שני אופנים של קנין 'משיכה' שבהם יכול אדם לקנות בעלי חיים: הדרך האחת - "קורא לה והיא באה", כלומר האדם קורא לבהמה הנקנית והיא באה אחריו. והדרך השניה - "הכישה במקל ורצתה לפניו", האדם מכה בבהמה והיא ממהרת ורצה לפניו.

כאשר רוצה הקב"ה לקנות את עמו ישראל ולקרבם אליו, אף הוא נוקט באחת משתי דרכים אלו: דרך אחת היא דרך הייסורים, שהיא בחינה של 'הכישה במקל', הדרך השנייה היא בחינה של 'קורא לה והיא באה' - ה' קורא לבני ישראל באהבה שישוּבו בתשובה, ובני ישראל נמשכים אחריו.

ואנו מבקשים מה' יתברך, שימשכנו אליו ויקנה אותנו בדרך של "משכני אחרך נרוצה", שיהיה זה בחינת 'קורא לה והיא באה', - בדרך של אהבה, ולא חלילה בדרך השנייה של יסורים, של 'הכישה במקל'.

והגם שייסורים ממרקיין כל עוונותיו של אדם, מבקשים אנו מהקב"ה את הדרך השנייה של 'קורא לה והיא באה', ועל ידי התשובה נמחלים עוונותיו. ומעלה נוספת יש בתשובה, שאם זוכה לשוב בתשובה מאהבה - זדונותיו נהפכים לו לזכויות. (להתעדן באהבתך)

"כָּל חֶלֶב לַה'" (ג, טז)

ההתלהבות הראשונה לקוב"ה - קודש לה' והשאר ממילא יבא

דרש הגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל, בספרו "תפארת שמשון" (ויקרא, עמ' לו): כתב הרמב"ם (הלכות איסורי מזבח פ"ז ה"א): "ויביא קרבנו מן היפה המשובח ביותר שבאותו המין שיביא ממנו וכו', והוא הדין בכל דבר שהוא לשם הא-ל הטוב שיהיה מן הנאה והטוב, אם בנה בית תפלה - יהיה נאה מבית ישיבתו, האכיל רעב - יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו, כסה ערום - יכסה מן היפה שבכסותו, הקדיש דבר - יקדיש מן היפה שבנכסיו, וכן הוא אומר "כל חלב לה".

והנה לרבים מאתנו ישנם הרבה רגעים של התלהבות, של התעוררות שבטוחים אנו שיובילו אותנו לשינוי בכל מהלך החיים, ואכן מכח אותם רגעים ממשיכים אנו לחיות את חיינו כבני תורה, אך בחלוף הזמן ההתעוררות דועכת.

בפסוק כאן כתובה עצה נפלאה: "כל חלב - לה"!

בכדי להקדיש בהמה להיות קרבן, הסדר הוא: נכנסים לרפת, בוחרים בהמה ואומרים: 'הרי זה הקדש', ולפי ההלכה הבהמה הופכת מיד להיות נכס של השי"ת.

מדוע התורה אומרת לנו לפעול לפי הסדר הזה? מדוע אי אפשר פשוט לקחת בהמה, להביא אותה לבית המקדש ולהקריבה, בלי שתיהפך קודם להיות ממון הקדש?

טמון כאן רעיון נפלא. נצייר לעצמנו אדם שעשה עסק גדול והרוויח ממון רב. הוא שמח שמחה גדולה, ב"ה יש לו כלפיו הכרת הטוב. מתוך השמחה הגדולה בא לכלל החלטה להביא לבית המקדש קרבן, שהוא ביטוי של אהבה ע"י שפיכת הדם על גבי המזבח.

הוא נכנס לרפת לבחור בהמה מתאימה, כמובן את הטובה ביותר, הוא קורא למומחה, בוחר את הבהמה המשובחת והנאה מכולן, ומכריז: "הרי זו לה". זהו השלב הראשון. ואילו את השלב השני - העליה לירושלים והבאת הבהמה לבית המקדש, הוא יבצע במשך הזמן, אולי עוד שבוע אולי בחודש הבא.

בינתיים הדברים משתנים, מצבו הכלכלי שוב אינו שפיר כשהיה, עליו לשלם חובות. כשמגיע זמנו לעלות לירושלים ולהביא את הבהמה לקרבן, הוא חושב לעצמו: בעצם, זו בהמה יקרה, אני לא יכול להרשות לעצמי להביא לקרבן כזו בהמה. אך זה מאוחר מדי, הוא כבר התחייב כשאמר: "הרי זו לה" - הבהמה כבר מוקדשת ונחשבת רכוש ההקדש, ואין באפשרותו להתחרט.

מספרים על האדמו"ר מוויניץ זצ"ל, שפעם התקשר לאחד מחסידיו והזעיקו לבוא מיד. כשהגיע אמר לו: אני צריך כסף לצדקה. שאל החסיד: מדוע הרבי הזעיק אותי היום, מה היה קורה אילו הייתי בא מחר. ענה הרבי: היום הכסף הזה הוא בגדר רווח, מחר הוא כבר יהיה בגדר קרן, לכן קראתי לך היום כדי שתתן מיד את הכסף לצדקה ללא יכולת להתחרט.

שמעתי מעשה נפלא שהיה עם מרן החפץ חיים זצ"ל.

לחפץ חיים זצ"ל היה בן יקר, חלק מהמשנה ברורה הוא כתב יחד אתו. והנה למרבה הצער הבחור שבק חיים לכל חי. בעת פטירתו, החפץ חיים לא היה בראדיו, וכשהגיע לשם, היה זה ממש אחרי הקבורה כאשר האנשים היו עדיין סביב הקבר. הוא ביקש מהם להמתין מעט, ואז פתח ואמר את הדברים הבאים:

בתקופת האינקוויזיציה חיה בספרד אשה אלמנה ולה בן יחיד אשר היה כל עולמה, מלבדו לא היה לה מאומה בחיים. רח"ל אותו בן יחיד נהרג, וכשזה קרה היא אמרה כך: רבש"ע,

אני מודה ומתוודה לפניך, שכאשר בני היה חי היה מקום בלבי גם לו, ולכן לבי לא היה שלם באהבתי אליך. עד עתה, כשההשגחה גרמה שאינו בין החיים יותר, לבי שלם באהבתך.

המשיך החפץ חיים ואמר: רבש"ע, כשבני היה חי, היה מקום בלבי לאהבה אליו, וכעת את האהבה הזו אני מקדיש לך, הקב"ה!.

כלומר, הח"ח הביא סיפור וניסה ליישם אותו על עצמו, אך כמדומה שאם נדייק בדברים - נגלה הבדל משמעותי בין הסיפור ליישום שלו, כיון שסוף כל סוף החפץ חיים חי כמה דורות אחרי אותה צדקת שחיה בזמן קדום יותר, והרגשותיה לא היו באותה דרגה שלו.

היא אמרה שעתה לבה שלם באהבת ה', והמשמעות היא מיידית - עכשיו לבה שלם. החפץ חיים לא אמר - רבש"ע, האהבה שישנה כעת בלבי היא אליך, אלא - "את אותה אהבה שהיתה לי כלפי הברך - אני מקדיש לך".

שכן, מרן הח"ח בא עם הכוחות וההתלהבות למלא את לבו באהבת ה'. הוא הבין: כעת אני מתלהב, זהו רגע מרגש עד מאוד, הלוויית הברך שהיה כה יקר, אך מה יהיה מחר ומה יהיה מחרתיים, ומה לאחר מכן? בגאונותו ובצדקותו אמר: אני מקדיש את אהבתי אליך יתברך! ממילא, בעתיד לא תהיה לי ברירה, אצטרך לעשות הכל כדי להישאר במדרגה הזו. היתה זו גאונות בעבודת ה'.

טמונה בדברים עצה מעשית.

נצייר לעצמנו יהודי אוהב תורה, רוצה ללמוד בכל מאודו. הוא מגיע הביתה אחרי יום עבודה מפרך, מוציא גמרא מהארון ומתחיל ללמוד. כמה זמן? כמה שיוכל... אחרי שלוש דקות העיניים מתחילות להיעצם והראש נשמש על צדו. הוא מתיישב על הספה לנוח מעט - ובזה נגמר הסיפור...

הציור ודאי מוכר לכולנו. מה בכל אופן ניתן לעשות במצבים הללו?

אתן לכם עצה נפלאה. כשמתיישבים ללמוד, יש להחליט לפני כן [כמובן בלי נדר] כמה זמן מתכוונים ללמוד. לעשות קביעות עתים - והזמן הזה שייך לה'. זהו קרבן עולה, כליל לה', ואז - אם העיניים מתחילות לבעור, יאמר לעצמו: מה כבר יכול לקרות לי? הרי אף אחד עוד לא מת מעייפות... ובמקרה הכי גרוע אמות על קידוש ה'. ברגעים קשים אלו יזכר לעצמו את

דברי חז"ל: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליהן, שנאמר 'זאת התורה אדם כי ימות באהל'" (ילקוט"ש תורה רמז תשס).

בצורה כזו, רוב הסיכויים שלימודו ייראה אחרת לגמרי. אם מתחילים ללמוד מתוך החלטה נחושה, עם חשק פנימי - גם אם באמצע - התינוק מתחיל לבכות והאשה מצפה לעזרה, זה אחרת, כי הרי הקדיש את השעה הזו לה' במסירות נפש.

צריך לדעת, ואני אומר זאת רק בהשקפה, לא מבחינת הלכתית - כשקובעים שעה ללמוד תורה, הזמן הזה שייך לקב"ה. אדם נדב את הזמן זה, וכעת כביכול הזמן שייך לקב"ה.

לרבים מאתנו יש מדי פעם כאב לב, כתוצאה מבעיות בפרנסה, בחינוך הילדים, בריאות וכו', ועלינו לדעת כי מבחינה מסוימת כאב לב הוא דבר יקר מאוד, יהלום שצריך לדעת איך להשתמש עמו.

מסופר על הגאון רבי ברוך בער זצ"ל, שבהיותו ילד קטן, פעם אביו נתן לו מכה והוא התחיל לבכות. באמצע הבכי נטל הילד סידור בידו והתחיל להתפלל תפילת מנחה. שאל אותו אביו - מדוע אתה מתפלל מנחה עכשיו? ענה ר' ברוך בער: הרי ממילא אני בוכה, עדיף כבר שאנצל את הדמעות ואתפלל כעת תפילת מנחה!

דמעות הן יהלומים, "אף על פי ששערי תפילה ננעלו שערי דמעות לא ננעלו" (ב"מ נט.), וכשקורה וכבר בוכים מסיבה כלשהי - יש לנצל את הדמעות לתפילה מעומק הלב, תפילה עם דמעות. ביום כיפור הגברים עומדים בקדושה ובטהרה כל היום בבית הכנסת ומתפללים, ואילו הנשים פעמים רבות נאלצות להישאר בבית, עם הילדים הקטנים. אותה אשה שנשארה בבית ביום הקדוש מרגישה את עצמה אומללה, לא ניתנה לה האפשרות להתפלל בבית הכנסת. היא לוקחת סידור, מתחילה להתפלל, ומדי פעם מורידה דמעה. אין לשער ערכן של דמעות אלו. אשה שמורידה דמעה, יכולה לפתוח את כל השערים.

כמה יקר הוא כאב הלב, בכוחו לפרוץ את כל המחיצות!

"נֶפֶשׁ כִּי תִחַטָּא" (ד, ב)

עשרה דברים משמשין את הנפש

עשרה דברים משמשין את הנפש, הושט למזון, והקנה לקול, והכבד לחימה, והריאה לשתיה, המסס לטחון, והטחול לשחוק, והקיבה לשינה, והמרה לקנאה, והכליות מחשבות, והלב

גומר, והנפש למעלה מכלם. אמר הקדוש ברוך הוא: אני עשיתך למעלה מכולן, ואת יוצאת וגוזלת וחומסת וחוטאת. (ויקרא רבה פרשה ד' ס"ד).

"וּמִן הַדָּם יִתֵּן וְכוּ' וְאֵת כָּל חֲלָבוֹ יָרִים מִמֶּנּוּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה" (ד, יח-ט)

כוחות הפכיות לחלקי המצוות

הטעם שציוה השי"ת בכל הקרבנות ליתן הדם והחלב על המזבח, יתבאר על פי משל לסוחר שהלך לבית המדרש, ובתוך כך בא אחד ממרחקים לקנות סחורה. וישאל את אשתו: איה בעלך, ותאמר הנה הוא בבית המדרש. והאיש לא רצה להמתין, וילך לסוחר אחר ויקנה ממנו. ואחר שבא מבית המדרש ונודע לו מזה, וירע בעיניו על הרווח שהיה יכול להרוויח מאותה הסחורה. ויאמר לאשתו: מהיום והלאה כשיבוא איש וישאל עלי, מהרי לשלוח אחרי ואבוא לביתי.

לימים, בא איש לתבוע את חובו ממנו, ולא מצאו. ותאמר לו אשתו: המתן כמעט רגע ואני אשלח לקרוא אותך, ותשלח את משרתה ויקרא לו, וימהר לרוץ בכל כוחו. ובבואו עיף ויגע, והנה הנושה לנגד עיניו, ואין לו לשלם מה שחייב לו, ויחרפהו ויבהו. ואחר שיצא הנושה אמר זה לאשתו: הוי אשת כסילות החלפת השיטה, כי כאשר בא הסוחר לקנות הסחורה, היית עצלה לשלוח לקרוא אותי, וכאשר בא הנושה לתבוע ממני ממון, היית פחז כמים לקרוא אותי.

הנמשל, על דרך זה חלקי המצוות שתיים הם: מצוות עשה ולא תעשה, ולהם צריך שני כוחות הפכיות. והוא, כי למצוות עשה צריך כח הזריזות, ולמצוות לא תעשה צריך כח העצלות. ואדם החוטא מחליף השיטה, כי מעורר כח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, ואת מדת העצלות מנצל להתעצל מלעשות המצוות עשה. והקרוב בא על חטא אחד משתי אלה, או שחטא בכח הזריזות לעבור על מצוות לא תעשה, או שחטא במדת העצלות מלעשות את מצוות עשה.

והנה הדם הוא כח החום לעורר כח הזריזות, והחלב הוא כח הקרירות לעורר את מדת העצלות. ולכן צוה השי"ת להקריב על המזבח לכפרה גם את החלב וגם את הדם אשר בסיבתם בא החטא. והשי"ת יזכנו במידת הזריזות בעבודתו אמון.

"וּנְפֹשׁ כִּי תַחְטָא וְשִׁמְעָה קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עֵד אוֹ רֹאֵה אוֹ יִדְעֵ אִם לֹא יִגִּיד וְנָשָׂא עוֹנוֹ" (ה, א)

להעביר על מדותיו

בספר "ילקוט חמישאי" הביא בשם ספר "דן ידין ואלף המגן" לפרש פסוק זה:

הנה איתא במס' יומא (נג.) אמר רבא: כל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו. וזה רמז הפסוק "ונפש כי תחטא" - אם אדם עשה ח"ו חטא, מה תקנתו - "ושמעה קול אלה", אם שמע שמקללים אותו, אפילו ברור לו הדבר, "והוא עד או ראה או ידע" (-וברור לו שהוא צודק), "אם לא יגיד" לאותם מחרפים ומגדפים, אלא בולם פיו בשעת מריבה, אז - "ונשא עונו" - הקב"ה מוחל על פשעיו, וכפי דברי רבא.

וכתב החיד"א, שהסיבה לכך שכל המעביר על מידותיו מעבירין לו על כל פשעיו היא, כיון דאיתא בזוהר שעוונותיו של אדם מכבידים על כנפי השכינה, ועל כן כאשר אדם מוחל לחברו כדי שלא יהיה כבוד לכנפי השכינה, א"כ מידה כנגד מידה הקב"ה מוחל לו על עוונותיו כדי שלא יכבד על כנפי השכינה. ושם הביא מעשה שחרפו וגידפו את רבנו ה"אור החיים" הקדוש, ושתק. וביאר לאותם ששאלו אותו, שהטעם שמחל לאותו שחירף וגידף אותו הוא שלא יהיה צער לשכינה. ודו"ק, כי יסוד גדול הוא.

לפי"ז יוצא, שהמעביר על מידותיו, לא די בכך שרק לא יענה למחרפו, אלא צריך שגם ימחול על עלבונו, כי אם לא כן, עדיין יהיה צער לשכינה מחמת קפידתו. (להתעדן באהבתך)

"וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֲלֹהִים" (ה, ה)

תשובתם של חכמי ישראל

מסופר, כי במשך כחמש עשרה שנה היו שומעים את רבי ישראל סלנטר מתוודה ואומר: חטאתי נגדי תמיד. היה זה על אשר שכח פעם אחת לבדוק את כיסיו בערב שבת כפי מצות חכמינו זכרונום לברכה (שבת יב.) שחייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה, ומצא אחר כך פיסת נייר בכיסו. וכן על אשר שכח לבדוק לפני פסח את המקום בו נמצא המלח שמשתמשים בו כל השנה. הרי לנו, כי על חשש איסור כל שהוא היו גדולי עולם עושים תשובה.

כך מסופר, כי באחת השנים עבר רבי אליהו לאפיאן זצ"ל ניתוח בעיניו, ובעת הניתוח עלה לפתע לחץ דמו באופן מבהיל ופקעה לו עין אחת, והיה בסכנה גדולה, וכפסע היה בינו ובין

המות. כעבור כמה שנים, עבר הרב לאפיאן ניתוח נוסף בעיניו, אלא שאז הכל עבר בשלום.

כשבאו תלמידיו לבקרו, ראוהו שוכב במיטה ופניו מאירות. ענה ואמר ר' אליהו למקורביו: בניתוח הראשון בעיניי הייתי בסכנה גדולה, והסיבה לכך היתה, כי לפני שעליתי על שלחן הניתוחים חשבתי לעצמי הלא כעת דנים אותי למעלה, ואם כן צריך אני לעשות תשובה. ואז התחלתי לחשוב על מעשי בעבר, ואני זוכר אותם בפרוטרוט מעת שהייתי ילד בן שתים עשרה עד עכשיו. ומכיון שחשבתי על העבר שלי, גבר לחץ הדם והייתי בסכנה גדולה. לא כן עכשיו בניתוח זה, נזהרתי מכך ולא חשבתי על כך כלל, וברוך השם הכל עבר בשלום. (מוסר חכמים)

”וְאִם לֹא תִגִּיעַ יְדוֹ דֵי שָׁה וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ אֲשֶׁר חָטָא שְׁתֵּי תָרִים אֹ שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה לְה' אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה” (ה, ז)

אלול ר"ת א' אחד ל'חטאת ו'אחד ל'עולה

”אחד לחטאת ואחד לעולה” - ר"ת אלול, ללמד כי חודש אלול הוא זמן של תשובה, ומי שחוטא ומביא קרבן צריך לחזור בתשובה. ועוד, שיעשה אחד לעולה, כלומר שמכאן ואילך גם במשך כל השנה יתחזק בתשובה כמו בחודש אלול. (תורת החיד"א)

”וְאִת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאִת חֲמִישֵׁתוֹ יוֹסֵף עֲלָיו” (ה, טז)

תשובה תשוב - ה שהפריד בעוונותיו

מובא ב"ילקוט חמישאי" בשם ה"אדרת אליהו":

ידוע שהאדם שעושה עבירה, פוגם וגורם להפריד את אות ה' האחרונה מהשם הוי"ה, וכמו שאמרו המפרשים ש"תשובה" הוא: תשוב-ה', כי ע"י התשובה הוא מחזיר ומשיב את האות ה' למקומה.

וזוה רמז הפסוק: **”ואת אשר חטא”** - אותו אדם שחטא, היינו שהחסיר **”מן הקודש”** - משמו הקדוש של הקב"ה שהפריד את האות ה', **”ישלם”** - צריך להתוודות ולעשות תשובה ולהשלים את האות. והיינו **”ואת חמישיתו”** - את האות ה' שהיא האות החמישית באותיות, יוסיף אותה לשם הוי"ה, וע"י זה יתכפר לו.

”אֱשֶׁם הוּא אֱשֶׁם אֱשֶׁם לֵה” (ה, יט)

רמז לצדיקים שצמו מ' יום

הקשו רבותינו ז"ל, למה הזכיר בפסוק שלש פעמים את התיבה 'אשם', ולמה הפסוק רק בן חמש תיבות ולא כמו פסוקים אחרים שהם ארוכים.

ונראה לומר, כי הנה היו שלשה שלא אכלו ולא שתו ארבעים יום ושכרם היה רב, ואפילו הכי נענשו על דבר קל. ומי הם, משה רבינו ע"ה, ואליהו הנביא, ושלמה. משה, שכתוב בו (דברים ט, ט): ואשב בהר ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי. שלמה, כמו שאמרו רז"ל (ילקוט"ש ריש משלי) על מ"ם של 'משלי' שהיא רבתי, לרמזו שישב בתענית ארבעים יום, וה' נתן חכמה לשלמה, כדכתיב (מלכים א' ה, יא): ויחכם מכל האדם. ואליהו, שאמר הכתוב (מלכים א, יט): וישב מלאך ה' שנית ויגע בו ויאמר קום אכול כי רב ממך הדרך ויקם ויאכל וישתה וילך בכח האכילה ההיא ארבעים יום וארבעים לילה עד הר האלהים חורב.

וזה הרמז אש"ם נוטריקון: אליהו שלמה משה. ושלש פעמים אשם נאמר כנגדם, כי סופם שנענשו. משה נענש על מי מריבה, ועל שאמר שמעו נא המורים, ועל שאמר למה הרעתה, ולא נכנס לארץ. והתפלל תקט"ו תפלות, ואמר לו הקב"ה רב לך. ושכרו רב, שכתוב בו (דברים לד, י): ולא קם נביא עוד בישראל כמשה.

ושלמה על שעבר על דברי תורה (דברים יז, טז): לא ירבה לו סוסים ולא ירבה לו נשים וכסף וזהב לא ירבה לו, ולקח את בת פרעה נְכָה והסירה את לבו מעבודת ה', נענש שהיה חוזר על הפתחים ואומר אני קהלת, ואין שום אדם משגיח בו.

ואליהו נענש על מה שאמר (מלכים א' יט, י): עזבו ברייתך בני ישראל. וכשהלך אל בית האלמנה - מת בנה, ואמרה לו: באת אלי להזכיר את עוונתי. ואיובל שלחה ואמרה (מלכים א' יט, ב): כי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם, וירא ויקם וילך אל נפשו, שראה עצמו בסכנה על ידי אחאב ואיובל אשתו שהיו עובדים עבודה זרה, עד שאמר אליהו (מלכים א' יט, ד): רב עתה ה' קח נפשי כי לא טוב אנכי מאבותי.

ודוד המלך ע"ה, גם הוא רמז בתהלים על אלו שלש האשמות שאמרנו (תהלים ח, ב): ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, והנה, מה אדיר שמך הם ר"ת: אש"ם, כנגד אליהו שעלה לשמים והוא פינחס בן אהרן הכהן, וידוע שאהרן הוא כנגד ספירת הוד, וזהו שאמר הכתוב (תהלים ח, ב): אשר תנה הוד"ך על השמים.

ועוד אמר דוד (תהלים ח, ד): כי אראה שמיך מעשה, ר"ת: אש"ם. כנגד משה שעלה למרום לקבל את התורה, ואמרו מלאכים: מה אנוש כי תזכרנו. וזה הרמז - כי אראה שמיך מעשה אצבעתיך ירח וכוכבים אשר כוננתה מה אנוש כי תזכרנו וגו'.

וכנגד שלמה אמר דוד (שם): ה' אדנינו מה אדיר שמך, ר"ת: אש"ם. שהיה מושל על עופות ודגים ועל הבהמות. ולכן כתיב שםף כל שתה תחת רגליו צנה ואלפים כולם וגם בהמות שדי, צפור שמים ודגי הים עובר ארחות ימים, ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ, דייקא, כי היה מלך על כל הארץ.

וזמכך למדנו, שאין לפניו לא משוא פנים ולא מקח שחד, ונתן לאותם צדיקים שכרם וענשם, וכן נתן לנר"ן שכר ועונש, כי שלש אשמות שאמר הם גם כנגד נפש רוח ונשמה, והגוף אינו עיקרי אלא חומר, כדכתיב (בראשית ג, יט): כי עפר אתה וגו'. וזהו שאמר: אשם אשם. (כסא רחמים)

"וּמַעֲלָה מַעַל בְּה' וּבְחַשׁ בְּעֵמִיתוֹ" (ה, כא)

מי שהזהיר על השבת הזהיר על הגזל

הורגלו האנשים לזלזל בדיני ממונות ומשפטיהם, וגם אותם המהדרים ביותר במצוות שבין אדם למקום, מקילים ראש באיסור גזל ודומיהם. ולזה אמרה תורה שהמכחש בעמיתו וגוזלו - מועל בה', כי אין מצוותיה של תורה חלוקות, וכולם מרועה אחד ניתנו, ומי שהזהיר על השבת ושאר מצוות חמורות בתורה, הזהירנו לבל ניקח מרכוש זולתנו אפילו פרוטה.

"וְהָשִׁיב אֶת הַגְּזֻלָּה אֲשֶׁר גָּזַל" (ה, כג)

זהירותם הגדולה של גדולי ישראל מאיסור גזל

בשובו לביתו ממסעותיו, גילה החפץ חיים כי אשתו תיקנה את המדרגות המובילות מרשות הרבים לביתם, ושם ליבו כי חלק מהמדרגות היו נוגעות באדמת רשות הרבים, רבי ישראל מאיר סירב להיכנס לבית, הוא טען שיש בכך משום גזל, וצוה מיד לשנות את המדרגות. מעשה נוסף, היה תלמיד ביישיבת ראדין שעזר לחפץ חיים בהעתקת כתב ידו, והחפץ חיים קבע לו בשכר העתקת כל גיליון בן מספר שורות מחיר קצוב. לאחר זמן מה, בא החפץ חיים

בבהלה לאותו תלמיד ואמר לו שקרה אסון גדול, והוא נכשל בעוון גזל, שכן מצא הוא בין הגיליונות שהעתיק, כמה מהם שיש בהם יותר שורות ממה שנקבע, ונמצא שהטעהו ושילם לו פחות ממה שמגיע לו, והיות שאי אפשר לברר כמה שורות היו בכל הגיליונות, הרי שנעלם ממנו שיעור הגזילה ואינו יודע כמה להשיב, זאת למרות שללא ספק המעתיק וויתר ומחל על השורות הנוספות שהעתיק. אך החפץ חיים לא זו משם, עד שהגיע אתו לעמק השווה כמה צריך לשלם, ושילם לו לאחר פיוסים רבים ובקשת מחילה.

פעם בערב שבת בשוכו מבית המרחץ נזכר רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, כי היות ולא הספיקו בגדיו להיכנס לתא אחד, השתמש גם בתא הסמוך, ועתה משהפך בדעתו על כך חשב לעצמו, אם השתמשתי בתאו של אדם אחר עלי לשלם לבעל המרחץ מחיר כרטיס נוסף. אחד התלמידים הציע את עצמו ללכת ולשלם לבלן כרטיס נוסף. השיבו רבי איסר זלמן, הרי דין מפורש הוא כי הגוזל מחברו חייב גם לפייסו, וא"כ מלבד השבת הגזל - מחוייב אני בעצמי ללכת ולפייס אותו.

על רבי אליהו דושניצר זצ"ל משגיח ישיבת לומז'א מסופר, כי בחצר ליד הישיבה בפתח תקוה היה גר יהודי שהיו שייכים לו שני עצי אקליפטוס גבוהים, וכשהגיעו הימים שלפני חג הסוכות, היו באים ילדי הסביבה וקוטפים ענפים לסכך, בלא נטילת רשות הבעלים. בעקבות כך, נוהג היה רבי אליהו מדי שנה ללכת לבעל העצים לקנות ממנו את כל הסכך שקטפו הילדים, ואחר כך היה מקנה את הסכך לכל מאן דבעי, בכדי שלא יכשלו באיסור גזל וישבו בסוכה גזולה. (מוסר חכמים)

”וְכָפַר עָלָיו הַכֹּהֵן וְכוּ' לְאַשְׁמָה בָּהּ” (ה, כו)

השומר שבת מתכפרים עוונותיו

”לאשמה בה” - ר”ת לאל אשר שבת מכל המעשים ביום השביעי, כלומר שהשומר שבת כהלכתו, ע”י זה מתכפרים עוונותיו ומקרב את הגאולה, ונמצא שסיים את הפרשה בכי טוב. ועוד יש לומר, וכפר עליו הכהן, ר”ת גימטריא: אף. וסופי תיבות: נר”ו, שהם ר”ת: נפשו רוחו ונשמתו. לרמוז שע”י הקרבן מתכפר כל חרון אף שהיה עליו ע”י עוונותיו, ומזכה את נפשו רוחו ונשמתו לעולם הבא. (ילקוט המוסר ואבני השהם)

דרוש לפרשת זכור

מלחמה לה' בעמלק

מטרתו היתה להטמיעם בנ' שערי טומאה

בזוהר הקדוש פרשת בשלח (דף סה ע"ב) כתב, שמלחמת עמלק היא המלחמה הקשה ביותר, שמיום שנברא העולם ועד מלחמת עמלק, ומלחמת עמלק עד שיבוא מלך המשיח, ואפי' בימיו של גוג ומגוג, לא נמצא מלחמה כזו. ולא משום שהיו להם חיילים תקיפין ומרובים, אלא משום שעמלק נלחם עם הקב"ה מכל הצדדים. והכח של עמלק, בזה שהוא מייצג את שער החמשים של הקלי', ובמלחמתו רצה להשקיע את עמ"י בתוכו, ומשם - ב"מ אין יציאה עולמית. והקב"ה הצילנו ומצילנו מידם בכל דור ודור. לכן אומר הפסוק 'זכור את אשר עשה לך עמלק', 'לך' גי' חמשים, וזה רומז לחמשים שערי טומאה שרצה עמלק להתגבר על ישראל, ומטרתו היתה להטמיעם בנ' שערי טומאה. [ולקמן נביא בזה כמה רמזים בס"ד]. ומלחמה זו תוכרע רק בביאת משיח צדקנו, שאז הקב"ה יגלה את שער הנ' בקדושה, ועי"ז יכניע את שער הנ' דקלי', ועל זה אמר, 'כי מחה אמחה את זכר עמלק', 'מחה אמחה' דייקא דהיינו הקב"ה.

שלוש פעמים נלחם עמלק בישראל: קודם מתן תורה, לפני שנכנסו לארץ, כששואל נמשח להיות מלך על ישראל

והנה, שלוש פעמים נלחם עמלק בישראל, וכל פעם נתקנא בעם ישראל קודם שהיו צריכים לקבל איזה מתנה או איזה מעלה נשגבה, ועמלק התנגד לזה בכל כוחו, וכל רצונו היה להכשיל את עמ"י כדי שיפסידו מעלה זו.

א. קודם מתן תורה, שאז נבחרו עמ"י לעם סגולה ועלו לגדולה, ונקראו בנים למקום - מיד 'ויבא עמלק'.

ב. בזמן יהושע בן נון, לפני שנכנסו לארץ נתקנא בהם עמלק, ולא חפץ שהם יקבלו את ארץ ישראל, שהיא מבחר העולם - אשר תמיד עיני ה' אלוהיך בה.

ג. בימי מלכות שאול, כששאול נמשח להיות מלך על ישראל, והוא היה המלך הראשון בעם ישראל, ובאותו זמן מלכות ישראל החלה להתבסס, וזה היה לצנינים בעיני עמלק, ולכן בא להלחם.

ובכל ג' מלחמות אלו נחל עמלק מפלה גדולה אשר תכליתה ואחריתה תהיה כביאת משיח צדקנו, וכנ"ל. וזהו ג"כ אחד הטעמים, שתיקנו רבותינו לקרוא פרשת 'זכור' בחודש אדר, כיון שחודש זה הוא הכנה לחודש ניסן, שהוא זמן גאולתן של ישראל.

'קרני' - קצוות המילה 'רשעים' שהן אותיות ר"מ עולה עמלק גי' ר"מ. קרנות המילה 'צדיק' הם צ"ק אותיות קץ, ע"י שקליפת עמלק תבוטל מן העולם - יגיע קץ הגאולה

ובעלי הרמזו רמזו זאת בפסוק (תהלים עה, יא), 'וכל קרני רשעים אגדע, תרומנה קרנות צדיק', קרן פי' פינה, ואם תיקח את קרני - קצוות המילה 'רשעים' שהן אותיות ר"מ - [הרומז לרשעים שהם מלאי גסות הרוח וגאווה], עולה בדיוק כמספר עמלק גי' ר"מ. 'אגדע' - פירוש אכרית אותם מן העולם, ואז באותה שעה 'תרומנה קרנות צדיק', קרנות המילה 'צדיק' הם צ"ק אותיות קץ, כלומר ע"י שקליפת עמלק תבוטל מן העולם - יגיע קץ הגאולה.

עמלק הר"ת שלו הוא ע'מרים מ'שה ל'וי ק'הת, אבל 'אחריתה דרכי מות' ס"ת של אלו השמות הוא 'מיתה'

עוד ידוע מה שדרשו רבותינו את הפסוק (משלי יד יב), 'יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות', על עמלק. דהנה עמלק נתגאה בשמו, שר"ת שלו הוא עמרים מ'שה ל'וי קהת, ולכן חשב להתגאות על ישראל ולנצח. וזהו 'יש דרך ישר', דהיינו שהגאווה שלו נבעה מהר"ת של שמו, שהם שמם של מנהיגי ישראל, אבל 'אחריתה דרכי מות' דהיינו שהס"ת (אחריתה) של שמות אלו הוא 'מיתה', ונהפוך הוא, שדוקא בשמו מרומז גם מות.

'עד יעבור זע"ם' ר"ת ז'כר ע'מלק מ'העולם, ואז יתגלה כבוד מלכותו

ובדומה לזה, פירשו המפרשים את הפסוק, 'כי רגע באפו חיים ברצונו בערב ילין בכי ולבוקר רנה', 'כי רגע באפו' - רג"ע ר"ת ראשית גויים עמלק, שחרה אפו של עמלק על ישראל ונתגאה עליהם. 'חיים ברצונו' - שעמלק רוצה לחיות, ידע לו, כי 'בערב ילין בכי' - שבערוב

ימיהם רק בכי, 'ולבקר רנה' - כלומר שלעתיד לבוא כשימחה שמו לגמרי מן העולם, אז יהיה 'רנה' לישראל. וזה שכתוב (ישעיה כו, כ) 'חבי כמעט רגע עד יעבור זעם', פירושו 'חבי' עתה בגלות, עד 'כמעט רגע' - עד שיתמעט רג'ע, דהיינו עמלק כנ"ל, 'עד יעבור זעם' עד יעבור זכר עמלק מהעולם, ר"ת זע"ם, ואז יתגלה כבוד מלכותו.

'עמלק' דהיינו ה'עם' של 'לק' גי' סמא"ל, אמר משה ליהושע, אני אזמין את עצמי להלחם עמהם למעלה בעולמות העליונים, ואתה יהושע תלחם פה למטה

ואומר הזוה"ק (שם), שמלחמה זו עם עמלק היא לא רק למטה אלא גם למעלה, וגם שם יש מלחמה חזקה, שהרי השר שלהם למעלה הוא הס"מ, וזה רמוז במילה 'עמלק' דהיינו ה'עם' של 'לק' גי' סמא"ל (130), וזה מה שכתוב במלחמת עמלק, 'ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק', ושואל הזוה"ק, למה משה סילק עצמו מלהלחם עם עמלק, וצוה על כך את יהושע. אלא, זכאה חולקיה דמשה, שידע את סוד הדבר, שיש מלחמה גם עם השר שלהם למעלה, ולכן אמר משה ליהושע, אני אזמין את עצמי להלחם עמהם למעלה בעולמות העליונים, ואתה יהושע תלחם פה למטה, [דמשה היה שרשו מהדעת העליונה, ולכן יכל להלחם עם עמלק למעלה שהם קליפת הדעת, ויהושע הוא סוד מלאך מטטרו"ן והוא ראוי להלחם למטה כמו שיבואר בהמשך], והיינו דכתיב 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל' - היינו ישראל דלעילא.

ידע משה שרק ליהושע יש את הכח להכניע את עמלק

עוד שואל שם הזוהר, למה בחר משה דוקא ביהושע, והרי באותו הדור היו זקנים ותקיפים הרבה יותר ממנו, והוא היה רק נער. אלא, משה הסתכל בחכמה, וראה שהס"מ יורד מלמעלה לסייע את עמלק למטה, והבין, שתהיה מלחמה קשה. ובאותו זמן יהושע היה במעלה גדולה יותר משל הזקנים, ולכן הוא היה הראוי ביותר לנצח את עמלק, וזה מכיון שהיה יונק מן השכינה, בסוד 'נער לא ימיש מתוך האוהל' שהוא סוד מלאך מט"ט, וידע משה שרק ליהושע יש את הכח להכניע את עמלק. ע"ש.

כל היניקה שלו, זה מהעוונות של עם ישראל, שמחפש איזה פתח פתוח, ומשם יונק ומוצץ, המילים 'זכרון ב'ספר ו'שים ב'אזני' ר"ת זכוב, שיונק מכל חטא ועוון שלהם

והנה, עמלק הוא סטרא אחרא גדול, והוא טורח ועובד קשה להחטיא את עם ישראל, וכל היניקה שלו, זה מהעוונות של עם ישראל. וזה הנקרא 'שאור שבעיסה', שכשם שהשאור

כשנתפס בעיסה תופח ותופח, כך עמלק הוא קליפה קשה, שנתפס אל האדם כשחוטא, ואפי' אם חטא איזה חטא בשגגה, כבר יש לו שם יניקה והוא מקבל שפע ומתעצם ממנו. וזה כדוגמת הזבוב, שמחפש איזה פתח פתוח, פירצה קטנה בבשר ומשם יונק ומוציץ, ורמזו יש לזה בפסוק (שמות יז, יד), 'כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע', שהמילים 'זכרון בספר ושים באזני ר"ת זבוב, שזה היה דרכו של עמלק, להרוס כל חלקה טובה בעם ישראל, ע"י שיונק מכל חטא ועוון שלהם. גם ר"ת זבו"ב הוא - זה בכה וזה בכה, שעמלק ג"כ היה מפריד אלוף בעמ"י להסיר מהם את האחדות כמו שהארכנו בזה בדרוש ג'. וההתגברות עליו הוא ע"י התורה הנקראת 'טוב' וזה מכניע את הזבוב. ודבר זה, רמזו במילת זבוב שעולה גי' טו"ב, לומר שע"י התורה אפשר להכניע אותו.

תמחה את זכר עמלק מתחת השמים

ועוד רמזו לזה מהפסוק, 'תמחה את זכר עמלק מתחת השמים', שהדרך למחות את עמלק היא 'מתחת השמים', דהיינו האותיות - שהם מתחת לאותיות שמים, שהם האותיות שלאחריהם, אחרי ש' - ת', אחרי מ' - נ' ואחרי י' - כ', אותיות תנ"ך, שע"ז מנצחים את עמלק. וצריך להתבונן, דהנה הזכירה שציותה התורה 'זכור את אשר עשה לך עמלק', אין זה רק על המלחמה הגשמית שנלחם עמלק בישראל, כי העמלק הזה שנלחם בישראל, כבר נאבד מן העולם, אלא בהכרח הכוונה היא על המלחמה הרוחנית, שהיא עומדת בתוקפה עד היום בעוונותינו הרבים, כמבואר בספרים הקדושים.

והנה משחרב בית המקדש, יש מחיצה גדולה מפסקת בנינו לבין אבינו שבשמים. ובודאי שאין המחיצה מצד ה' יתברך, שהרי נאמר 'גם חושך לא יחשיך ממך', אלא החציעה היא מהמקבלים שהם עם ישראל, בסוד 'עוונותיכם היו מבדילים ביניכם ובין ה'". והמסך הזה המבדיל, הוא עמלק הרוחני שבחינו 'גסות הרוח וחוצפה וגבהות הלב', שזה קליפת עמלק. ולכן, כל אדם צריך עבודה גדולה לגבור על קליפת עמלק, ועמלק דרכו לקרר את לבות עם ישראל, בכל מיני שיטות ואופנים, ונבארם אחת לאחת.

א. כשעם ישראל יצאו ממצרים, וה' יתברך עשה עמהם נסים ונפלאות, כל מכות מצרים, קריעת ים סוף וכו', ועמלק שמע ולא פחד משום דבר, ומסר עצמו להלחם בישראל. כמו שדרשו על הפס' 'אשר קרך בדרך' שעמלק צינן וקירר את הקדירה, משל, לאמבטי רותחת שאין שום אדם מעיז להכנס לתוכה, עד שנכנס גיבור אחד וציננה מעט, ואח"כ נכנסו כולם, [כמובא ברש"י הקדוש בפירושו על פסוק זה]. גם כאן כל האומות פחדו להתעסק עם ישראל, דכתיב 'חיל

אחז כל יושבי פלשת, אז נבהלו אלופי אדום, אילי מואב יאחזמו רעד, נמוגו כל יושבי כנען, ובאו עמלק ונלחמו בעזות מצח בעם ישראל, ללא פחד ומורא, וקיררו את הקדירה לשאר האומות שיבואו וילחמו. וענין הקרירות הזו הוא, שלא להתפעל משום דבר. וקליפת עמלק זו נכנסת בעם ישראל ומקררת לבותם, ומשפיע גם על החיצוניות של האדם, ליטוע בו מידות רעות, וזה שורש הגאווה וגסות הרוח וכדו'. וזה פועל אצל האדם, ברדיפת כבוד והנהגת הגוף בתענוגות ומלבושי יקר וכדו'. ונתנו בו סימן, עמלק ר"ת עמלק מקרר לבות קדושות.

ב. הנה עמלק הוא דעת דקלי', והוא עומד אצלנו בעורף, וכל הרצונות הטובות שאדם רוצה להוציא מהכח אל הפועל, ולהעבירם מהמוח אל הלב, עמלק בא ומטיל בהם ספק, ומחזירם אל המוח. והנה, המוח הוא בחינת שמים שבאדם, והלב הוא בחינת הארץ, ועמלק מנסה להפריד בניהם, בבחינת 'רם על כל גויים ה', על השמים כבודו', דהיינו, שכל ההחלטות הטובות יהיו רק בשמים. [וקליפת עמלק הזו רוצה גם להאחז חזק, ולישב במקום מעבר השפע שהוא בביהמ"ק, והיא שולטת שם, לכן השכינה בגלות כעת, כדי שלא תהיה להם שם אחיזה גדולה]. ורמזו בזה, דהנה עמלק בגי' ספק, שהוא מכניס בלב האדם כל הזמן ספיקות בעבודת ה', וספיקות באמונה בה' יתברך. וכן מובא בזה"ק (פרשת בשלח שם), על מלחמת עמלק, שמלחמה זו היתה בגור דין קשה, כמבואר ברש"י עה"ת (פי"ז פ"ח), שעמלק בא בסיבת שהיו להם פקפוקים באמונה בהשי"ת. והנצחון שלנו כנגדו הוא, ע"י התחזקות באמונה, וזה שכתוב שם במלחמת עמלק על משה רבינו 'ויהי ידיו אמונה עד בא השמש', שע"י ההתחזקות באמונה החלישו את כוחו של עמלק. ורמזו בזה דהנה אגג והמן עולים בגי' 102, שהוא גי' 'אמונה', רמז לכך שע"י האמונה אפשר למחות אותם.

ג. עמלק, הוא גם בחינת הפירוד, שהוא מפריד אלוף, גם שמפריד בשמות הקודש שיש לו בהם אחיזה, [כמ"ש לעיל שלם"מ יש אחיזה באותיות ו"ה], והוא גורם ביניהם פירוד. ומפריד גם את עם ישראל, שלא תהיה ביניהם אחדות. ובפרט במקום שאין שם אחדות מיד הוא נכנס, וזה שכתוב 'זכור את אשר עשה לך עמלק', דהיינו שעשייתו של עמלק הוא להפריד, שאדם ידאג רק לצרכים האישיים שלו, ולא של חברו, וזהו 'לך' להנאתך ולטובתך בלבד. [וכבר הארכנו בזה בדרוש ג' בס"ד]. וע"י שעמ"י הם באחדות, מרחיקים את עמלק, ואף אומה בעולם אינה יכולה לשלוט בהם, כמאמר הפס', 'חבור עצבים אפרים - הנח לו', דהיינו שכשהם מחוברים - הנח לו, וא"א ליגוע בהם לרעה. ועמלק מחפש את הפירצות ומרבה את המחלוקת בעם ישראל כדי לשלוט בהם, ולנצחם. ב"מ.

ד. כתוב בפסוק, שאמר לו משה ליהושע 'צא הלחם בעמלק מחר', ואמרו רבותינו, שעמלק הוא הס"מ, אשר כל רצונו להחליש את האדם מלעבוד את ה' יתברך, ויש לו בזה דרך נוספת, והיא שיטת 'מחר'. דהיינו, אם עמלק רואה אדם שהחליט לחזור בתשובה ולהתחזק, ומעתה לעבוד את ה' תמידין כסדרן, אומר לו - טוב, תהיה צדיק, אבל היום יש לך עיסוקים וטרדות וכו', לכן כדאי וראוי שתתחיל 'מחר'. ולמחר אומר לו, אתה עסוק עדיין, כדאי שתדחה את התשובה בעוד שבוע שבועיים וכדו'. ובנתיים מכשיל אותו בעוד כמה עבירות, עד שמוריד אותו מדחי אל דחי. ולא רק זה, אלא שמשכנע אותו בטענות של תורה, ואומר לו, עכשיו לך תעבוד תתעשר, ותאסוף לך כל הון שבעולם, ואח"כ תשוב על חטאיך, ותשב על התורה ועל העבודה בנחת ושלווה. וכשהאדם שומע לו והולך בעצתו, הוא מפילו לשאול תחתית. וזה שאמר משה ליהושע, צא להלחם ב - 'עמלק מחר', בעמלק הזה שאומר לאדם מחר... וצריך להתגבר עליו, ולכן כשהאדם מקבל עליו איזה קבלה או חיזוק, מיד יתחיל בזה, לפני שיבוא עמלק לעכבו ולדחות אותו.

ה. 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים', ואיכא למ"ד (סנהדרין קו ע"א), רפידים - על שריפו עצמם מדברי תורה, וכן אמר יצחק אבינו לעשיו 'והיה כאשר תריד ופרקת עולו מעל צוארך' - דהיינו שכאשר ישראל רפויים מן התורה, אז גוברת ידו. וע"י שמגבירים כח התורה, אז נוצחים את עמלק, כמ"ש ויסעו מרפידים - כשנסעו מהרפיון ידים, ויחן שם ישראל נגד ההר, שהלכו לקבל את התורה, ונצלו עי"ז מעמלק.

ו. הנה, אפי' כשאדם עובד את ה', צריך לעבדו בשמחה ובטוב לבב, אבל כשאדם נמצא בעצבות ח"ו, הכל הולך לטמיון, ולאט לאט יורד ח"ו החשק בעבודת ה'. ויצר הרע, הוא קלי' עמלק, מוביל את האדם לעצבות נוראה, או לאיזה 'מרה שחורה', המשכנעת את האדם שלא יצליח, ומונעת ממנו לעבוד את ה' באמת.

והנה, בתקופת מרדכי ואסתר, קם עליהם המן הרשע אשר הוא קליפת עמלק, והיו צריכים חיזוק כנגד כל הדברים שנותנים אומץ וכוח לעמלק, שעמלק קירר מאוד את ישראל שבאותו הדור בעבודת ה', עד שנהנו מסעודתו של אותו רשע והשתחוו לצלם (עי' מגילה דף יב ע"א), וכך אמר עליהם המן הרשע, 'מפוזר ומפורד בין העמים' שיש ביניהם פירוד, וגם יש להם רפיון ידיים מן התורה, שאינם מקיימים תורה שבע"פ. וכדי להתגבר על המן הרשע אשר הוא קלי' עמלק, היו צריכים להתחזק בכל הדברים הנ"ל, ואז הכניעו אותו עד התכלית.

זבחה מבואר מה שמובא במדרש (אסת"ר פרשה ח), על הפסוק (אסתר ד, ז), 'ויגד לו מרדכי (להתך) את כל אשר קרהו', שכוונתו של מרדכי היתה לומר לו, בן בנו של 'קרהו' בא עליהם, דהיינו, שכל הגזירה הזאת, מפני ששלט בהם קליפת עמלק והתקררו מאוד בעבודת ה', לכן קם עליהם המן הרשע שהוא מזרע עמלק. ואז מיד לבש מרדכי שק ואפר ונעשו שם תקנות גדולות כדי לבטל את קליפת עמלק.

א. 'לך כנוס את כל היהודים אשר בשושן ואל תאכלו ואל תשתו' וכו', מיד ישבו בתענית ועשו תשובה על כל מעשיהם, וזוה התנקו מההתקררות של עמלק.

ב. גם ע"י זה שהתכנסו כולם באחדות גמורה, גברו בזה על קלי' עמלק, שדרכו לעשות פירוד, ונתגברו באהבה ואחווה יחד כולם, ועוד, הוסיפו לשלוח מנות איש לרעהו שזה מוסיף אחדות גדולה. [ויש בזה רמזים חשובים ע"י בדרוש ג' ומשם תקחנו בארוכה].

ג. גם אמרו רבותינו, 'את כל היהודים אשר בשושן', בשושן אותיות 'בששון', שיכנוס רק את היהודים שהם במצב של שמחה ולא בעצבות. ולזה תיקנו חז"ל בפורים לעשות מעשים המשמחים אותו כגון 'משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים'.

ד. ואם נתבונן נראה עוד, שמרדכי רצה לבטל גם את קלי' עמלק 'מחר', זה שדוחה את האדם למחר כנ"ל. דהנה ביום י"ג ניסן, שזה היה היום שבו התפרסמו האגרות ששלח המן הרשע, והעיר שושן נבוכה ויצא מרדכי לרחוב העיר... באותו יום כינס מרדכי את היהודים, וצמו שלשת ימים לילה ויום, שזה היה י"ג ו"ד וט"ו ניסן, וצמו ביום א' דפסח, כמו שהגמ' (מגילה דף טו ע"א) דורשת מהפס' 'ויעבור מרדכי'. ולכאורה, היה לו למרדכי לחכות מעט, ולדחות את התענית עד שיעבור חג הפסח, ומנ"ל לדחות הפסח בשביל זה. ואפשר לומר, דכוונתו היתה לבטל את קלי' עמלק הזו, ולא לדחות למחר...

ה. והנה, גם את רפיון ידיהם מן התורה חיזקו עמ"י שבאותו הדור, והשלימו את קבלת התורה מאהבה. כמובא בגמ' שבת (דף פח), שבימי אחשורוש 'הדור קבלו ברצון', את התורה שבע"פ, שבמתן תורה קבלוה בכפיה. ובמדרש מובא, שמרדכי היהודי קיבץ עשרים ושנים אלף תינוקות של בית רבן, כמנין כ"ב אותיות התורה. ועי"ז בא הנצחון, בזכות התורה של התינוקות שהיא זכה וברה, ורמזו את זה בפסוק 'לשון רכה תשבר גרם', דהיינו, 'לשון רכה' של 'תשבר' - ר"ת תינוקות של בית רבן, 'גרם' - ר"ת גזירות רעות מבטלים.

וע"י כל אלו התבטלה קל"י עמלק, ומיד ביום ט"ז ניסן תלו את המן על העץ אשר הכין לו...
ורמזו אמרו בה 'וישבות המן ממחרת הפסח'...

והנה, כתב רבינו האר"י בשער הגלגולים, סוד מרדכי היהודי והמן הרשע. שמרדכי היהודי היה ניצוץ של משה רבנו. ואסתר המלכה, היתה ניצוץ של בתיה בת פרעה שגידלה את משה רבינו. והמן הרשע, היה גלגול של המצרי שהטמין משה רבינו בחול. ורמזים הרבה נאמרו בו, משה עולה גימטריא 345 וגם 'איש יהודי' עולה גי' 345, ומרדכי היהודי יש בכוחו להכניע את המן, כשם שנלחם משה עם עמלק ונצחו. גם ס"ת משה בן עמרם - המן, לרמזו שיש בכוחו להכניעו. והנה, בתקופת מרדכי, קם עליו המן הרשע ורצה להשמידו, יען שהמן הוא הניצוץ של המצרי שהרגו משה, ורצה כעת להשיב רעה, להרוג את מרדכי שהוא ניצוץ משה. ולכן מובא במדרשים, שכהגיע לאזני מרדכי שמע הגזירה הקשה, מיד הלך והשתטח על קברי האבות, ואח"כ הלך אל הירדן, והיה צועק אל משה, בא תראה איך בניך גלו וגוזרים עליהם גזירות רעות. והנה אסתר שהיתה ניצוץ של בתיה בת פרעה, והיא גידלה את משה רבינו, כעת מרדכי שהוא ניצוץ משה רבינו, 'לקחה לו לבת'.

וכידוע, משה רבינו הרג את המצרי בשם המפורש, שהוא שם כה"ת [מע"ב שמות], ודבר זה נרמז שם בפסוק (שמות ב, יג), 'ויצא ביום השני וירא שני אנשים עברים ניצים, ויאמר לרשע למה תכ"ה רעך', וכאן נרמז שם זה שהוא השם המפורש, שע"י הרג משה רבינו את המצרי. כמו שכתוב בפסוק שלאחריו: 'הלהרגני אתה אמר כאשר הרגת את המצרי', דהיינו שאתה רוצה להרוג אותי באותו שם המפורש שהרגת בו את המצרי. [שם זה כה"ת הוא שם שמיני משמות ע"ב, והוא ר"ת כל הנשמה תהלל, וע"י השם הזה מכריתים את הס"מ, ובכתבי האר"י מובא, לכיין אותו בתפילת 'ברוך אלהינו', כשאומרים שם "כי לא עזבת דורשיך ה" - ס"ת כה"ת, ועי"ז ניצולים מאדם רע - הוא הס"מ].

וכששמע מרדכי על הגזירה הקשה, 'ויצא ברחוב העיר ויזעק וזעקה גדולה ומרה', מיד 'ותקרא אסתר להתך... ותצוהו על מרדכי', וזה מפני שאסתר ידעה הסוד הזה, שמרדכי הוא ניצוץ של משה רבינו, והמן הוא ניצוץ של אותו מצרי. ולכן טענה אסתר למרדכי, שאפשר לכלות את המן ע"י השם קדוש הזה, כמו שמשוה רבינו הרג את המצרי, וזהו - 'ותקרא אסתר להתך, ותצוהו על מרדכי', דהיינו שקראה לאותו שם קדוש, 'התך' אותיות כה"ת, וצוותה למרדכי להשתמש בשם הקדוש הזה, לכלות את המן הרשע. אך מרדכי השיב לה, שעכשיו לא

יועיל להרוג אותו ע"י שם קדוש, כיון שהגזרה באה עליהם, מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע, ולכן חייבים לחזור בתשובה. דכל זמן שעם ישראל לא יחזרו בתשובה, גם אם נהרוג את המן ע"י שם זה או באופן אחר, יקום רשע אחר במקומו.

וזה נרמז בפסוק (אסתר ד, ז) 'ויגד לו מרדכי (להתך) את כל אשר קרהו' דהיינו, רמז לה שסיבת הגזרה היא משום קרחה. כלומר, ה'קירור' שהצליח המן בן בנו של עמלק לקררם, ע"י שנהנו מסעודתו של אחשוורוש. ולכן לא יועיל שום דבר, אלא רק אם יעשו תשובה, ואז קליפת המן תתבטל מאליה. [וכדאיתא בגמ' (מגילה טו ע"ב), שאחד הטעמים שזימנה אסתר את המן למשתה, הוא כדי שלא יאמרו ישראל אחות לנו בבית המלך ויסיחו דעתם מן הרחמים. וכזימנה אותו אז התחילו לפחד שמא היא בעצה אחת איתו, והבינו שאין הדבר תלוי אלא בתשובתם]. ואז אסף מרדכי את כל היהודים מנער ועד זקן, וציוו ל'צום ג' ימים לילה ויום כפי בקשת אסתר, ועשו תשובה גדולה, ועי"ז נתבטל המן, ותלו אותו ואת בניו על העץ. [והמעין במדרשים יראה, איזה התעוררות גדולה היתה בעם ישראל ע"י מרדכי, שעמדו כולם בתפילה צום ובכי ומספד, ובקשו רחמים מאת ה' יתברך שיצילם מהמן הרשע, וגם אסתר ונערותיה צמו ועמדו בתפילה, וזכר לזה אנו מתענים תענית אסתר, ללמדנו שעיקר הגאולה וההצלה היתה ע"י ששבו בתשובה].

ולכן, צוה הקב"ה למשה (שמות יז, יד) 'ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע, כי מחה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים'. ואח"כ כתיב (פסוק טז) 'ויאמר כי יד על כס יה, מלחמה לה' בעמלק מדר דר'. שהמלחמה הזאת עם עמלק, תמשך מדור לדור, עד שהקב"ה ימחה אותם לעתיד בביאת משיחנו, וכשעם ישראל ח"ו רפויים מן התורה, מיד בא איזה עמלק. וברש"י ישעיה (לד, י) כתב 'מדור לדור - מדורו של משה לדורו של שאול, ומשם לדורו של מרדכי, ומשם לדורו של מלך משיחנו'. עכ"ל. הרי שמלחמה זו עדיין נמשכת עד לביאת משיח צדקנו, שאז הקב"ה ימחה את שמם מתחת השמים. ואמרו ברמיזה שבמילת 'אמחה', רמוזים מנהיגי הדורות, שהיו באותם מלחמות עם עמלק. המלחמה שהיתה בימי משה רבינו, ר"ת 'אמחה' אהרן, משה, חור, ה' יתברך. וכן מה שהיה בימי מרדכי רמוז בזה, ר"ת אסתר, מרדכי, חרבונא, ה' יתברך. וכמו כן המלחמה שתהיה לעתיד לבוא בביאת המשיח, רמוזה גם כן בר"ת אלו, אליהו הנביא, משיח, ח' נסיכים, ה' יתברך. [ומילת 'אמחה', רומזת ג"כ להמן, שנכתב במגילה נ"ד פעמים, גי' אמחה].

בגמ' (גיטין נו ע"ב) איתא: מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק. ובעין יעקב נוסף - ומנו, רב שמואל בר שילת. וכן כותב רבינו האר"י ז"ל בליקוטי תורה (שופטים ד), שהוא רב שמואל בר שילת, והוא שורש קין.

ועפ"ז, מבאר ר' צדוק הכהן מלובלין, מה שהיה עם שאול המלך. דהנה יש תימה, שהרי שאול המלך ערך מלחמה רבתי עם עמלק, ונצטוה באזהרה ע"י שמואל הנביא, לא להשאיר מהם שריד ופליט, ולא לחמול על שום נפש מעמלק. ועל שאול המלך כתיב 'בן שנה במלכו', ומבארת הגמ' (יומא כב ע"ב), שהוא היה כבן שנה ללא חטאים. וא"כ תימה גדולה, איך יתכן שחמל שאול על אגג ועל מיטב הצאן והבקר, כמ"ש (שמואל א טו, ט) "ויחמול שאול והעם על אגג וכו'", ועבר בזה על דברי ה'. אלא, שידע שאול שיתכן שהעמלקים יתחפשו לבהמות ע"י כישוף, והטעם שלא הרגם, משום שידע להבחין בעיניהם, אם זו באמת בהמה או עמלק בכישוף. ומה שריחם על אגג הוא מכיון שראה בו את שורש נשמת ר' שמואל בר שילת. וזה ביאור הפסוק 'ויחמול שאול על אגג', לומר, שריחם על הניצוץ הקדוש הזה שעדיין לא יצא ממנו.

ובזה מבארים ג"כ עוד טעם שזימנה אסתר את המן אל המשתה, שהיא רצתה לעורר אצל המן את הניצוץ הקדוש שיש בו, שהוא שורש נשמת רב שמואל בר שילת, וכוונתה היתה שע"י אותה התעוררות, יעלו בליבו הרהורי תשובה וידבר טוב על ישראל. ובאמת אח"כ 'ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב' - היינו שהתעורר בו הניצוץ הקדוש, אבל כשראה את מרדכי שלא קם ולא זע ממנו, מיד 'וימלא המן על מרדכי חמה', וכיון שנתמלא כעס, איבד והחשיך את הניצוץ שבער בו, ואז היתה מפלתו...

וכתב ע"ז הרמ"ע מפאנו, בספר צבאות ה' (ח"א סי' יב), שרב שמואל בר שילת, היה תמיד מייחד ומחבר שם הוי"ה ב"ה. לתקן מה שעשו אבות אבותיו להפריד שמו של הקב"ה. ורמזו את זה, דהנה 'שילת' - ר"ת שויתי יי' לנגדי תמיד.

והנה, בא המן הרשע זרע אגג, ו'הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ליום ומחודש לחודש'. וביארו חכמינו, שהרשע הזה עשה שני גורלות, אחד מיום ליום (גורל על 354 ימות השנה), ואחד מחודש לחודש (גורל על החדשים), ושני הגורלות נפלו לו בחודש אדר. ושמח שמחה גדולה, כיון שבחודש זה מת מושיען של ישראל, אבל לא ידע שבאותו חודש, הוא גם יום לידתו של משה רבינו, ומזלם של ישראל למעלה. ונהפוך הוא, שהוא 'הפיל פור', ובסוף 'הוא הגורל', נהפך עליו שהוא עצמו נתלה על העץ.

ויש בזה עוד ביאור נחמד, דהנה 'פור' בלשון ערבי זה 'קוביה'. ומבארים, שהמן הרשע זרק את הקוביה ג' פעמים, ע"מ לעשות הגורל על עם ישראל. ועלה לו בפעם ראשונה מספר 1, ובפעם ב' עלה לו מספר 3, וכן בפעם ג' עלה לו 3, יחד יצא לו, אותיות 'אגג'. והנה כשהקוביה מראה למעלה 1, למטה מספר 6. וכשמראה למעלה 3, למטה יש מספר 4. ושמן ע"ז המן הרשע מאוד, שיצא לו אגג למעלה ודוד למטה. אבל הקב"ה ברחמיו עשה לו 'ונהפוך הוא', הפך לו את הקוביה, ונהיה דוד למעלה ואגג למטה.

והנה, חודש אדר הוא זמן המסוגל לנצח בו את עמלק, ובו יכול האדם לאזור חיל נגד קליפת עמלק. ומצינו, שגם משה רבינו השתמש בכח החודש הזה כדי להכניע את עמלק. כמו שמבארים על הפסוק (שמות יז, יד), 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל'. דהנה בכל חודש יש לו צירוף משם הוי"ה ב"ה, השייך לבחינה של אותו חודש. וכל צירוף יוצא מפסוק מסוים, [גב. כוונה זו מכוונים בכל ראש חודש, כשאומרים בתפילת מוסף 'ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים', וכן מן הטוב שיצייר האדם לעצמו כל הזמן את צירוף אותו החודש בבחינת 'שויתי ה' לנגדי תמיד', ועי"ז מכניע את צד הרע]. והנה חודש אדר הצירוף שלו הוא ההי"ו, ויוצא מן הפסוק (בראשית מט, יא), אוסרי לגפן עירה' ולשרקה' בני' אתנו'. ובגוף האדם רמוז שם הוי"ה באופן זה, הראש הוא כנגד אות י', הגוף הוא כנגד אות ו', ושתי ידיים הם כנגד ב' ההי"ו. וכיון שהצירוף של חודש אדר יש בו כח שעל ידו נוצחים את עמלק, לכן הרים משה רבינו את שתי ידיו למעלה, כדי לרמוז בזה את הצירוף של חודש אדר. וכשהרים שתי ידיו שהם בחינת ב' ההי"ו, ולמטה מכן הראש שהוא כנגד אות י', ויותר למטה הגוף הרמוז לאות ו', נהיה הצירוף ההי"ו, שהוא הצירוף של חודש אדר, ולכן 'כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל'.

לכן זהו הזמן - חודש אדר בכלל וחג הפורים בפרט. לנצח את קליפת עמלק שבתוכינו, ולהגביר חיילים נגד היצר הרע, וגב' ישראל. ובודאי שכל זה ע"י שחזור בתשובה, הדק היטב, היטב הדק, ועושה פעולות לבטל את עמלק, כמבואר למעלה.

וידועים דברי חכמינו, שחודש אדר מסוגל מאוד לתשובה, כי 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', והשמחה האמיתית היא כשאדם הולך בדרך ה', ולזה ראוי להרבות בשמחה. וכבר דרשו על הפסוק (בראשית מג, י), 'כי לולא התמהמהנו כי עתה שבנו זה פעמיים', 'לולא' - אותיות אלול. 'התמהמהנו' - דאם אדם התמהמה באלול מלחזור בתשובה, 'כי עתה שבנו' - כעת יש לו הזדמנות לשוב. 'ז"ה פעמיים' - 'זה' גי' י"ב, וזהו החודש הי"ב של השנה, חודש

אדר, שרק בו שייך הענין 'פעמיים' - דהיינו חודש כפול שיש לפעמים אדר א' ואדר ב'. [גם רמזו בו רמז, בקריאת פרשת שקלים, שהוא מרמז ע"ז ששוקלים בחודש זה את המעשים].

והענין בזה, דכמו שבחודש אלול הוא סיום השנה ובו ההכנה לחודש תשרי, כמו כן חודש אדר, שהוא האחרון שבחדשים בו ההכנה לחודש ניסן. אלא, שבאלול שב האדם תשובה מיראה, מפחד יום הדין. לעומתו - בחודש אדר עושה האדם תשובה מאהבה, וזוהי שמחה אמיתית, שע"י תשובה מאהבה נהפכים הזדונות לזכויות, ואדם זוכה למדרגות נעלות.

ונסיים בפסוק 'כי עת צרה היא ליעקב וממנה יושע', ואמרו חכמינו, 'וממנה' אותיות 'ומהמן' - יושע, בכל דור ודור קמים עלינו לכלותינו, וכשאנו נתחזק בתורה ובתפילה ובעבודת ה' יתברך, וגב'ר ישראל'.

פרשת זכור

הסבר פרשת זכור

כדי לקיים את המצוה כתיקנה נסביר בקצרה, בפרשת זכור ישנן שתי מצוות עשה, ואחת לא תעשה, א. לזכור מה שעשה עמלק. ב. למחות את זכר עמלק. ג. לא לשכוח מה שעשה לנו עמלק.

הפסוק הראשון זכור את אשר עשה לך וכו'.

כתב החינוך מצוה תפ"ג, שנצטוינו לזכור מה שעשה עמלק לישראל, שהתחיל להתגרות בהם בצאתם ממצרים ובטרם נעשו גוי וממלכה, היתה ידו עליהם, כענין שנאמר "ראשית גוים עמלק", ותרגומו ריש קרביא דישראל הוה עמלק, שהכל היו יראים מהם בשמעם את היד הגדולה אשר עשה להם ה' במצרים, והעמלקים בלבם הרע ובמזגם הרע לא שתו לבם לכל זה ויתגרו בם, והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות. משל ליורה רותחת שאין כל בריה יכולה לירד לתוכה, ובא אחד וירד לתוכה אף על פי שנכווה קרר אותה לאחריים, עכ"ל.

ועיקר הזכירה היא איננה על המלחמה הגשמית בלבד, כי עמלק כבר נכחד מן העולם בתור עם, אלא מדובר בעיקר על המלחמה הרוחנית של עמלק, שמבחינה זאת כח הטומאה של עמלק עדיין עומד בעוונותינו הרבים. והוא כי עמלק הרוחני הוא דעת דטומאה, ומקומו כנגד דעת דקדושה, וקליפה זאת דעמלק מובילה את האדם לגסות רוח, חוצפה וגבהות הלב, בבחי' יודע את בוראו ומתכוין למרוד בו, וזה מה שעשה כשיצאנו ממצרים, ששמע על מכות מצרים וקריעת ים סוף, ובכל זאת מסר נפשו להלחם בישראל בחוצפה גדולה. וכן היה המן הרשע חצוף ובעל גאווה גדולה מאד, שאמר: יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך וכו', ובגסות לבו, לאחר ששלח ספרים בכל המדינות להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים וכו' ביום אחד, והמלך והמן ישבו לשתות, אינו מתפעל מכלום מכל הדבר הנורא שהוא עומד לעשות.

אשר קרך בדרך - ברש"י ג' פירושים:

א. - צינן את הקדרה, כמו שהסברנו שלאחר מכות מצרים וקריעת ים סוף כולם פחדו להלחם בישראל, ועמלק ירד בתחילה למלחמה בעזות גדולה ומוכן לקפוץ לאמבטיה רותחת רק כדי לקרר את המים לבאים אחריו, והגיע ממרחק עצום של מאה מילין! כדי להלחם בישראל.

ב. "קרך" - מלשון מקרה, קרה כך, ואין השגחה עליונה ח"ו על כל דבר, כי רצה להטיל ספק באמונה ובהשגחה ולומר אשר הכל הוא רק מקרה ודרך הטבע, והיה עושה הפוך של הקדושה, מחמם את האדם לדבר עבירה, ומקרר את האדם לדבר מצוה, וז"ש רש"י לשון קו"ר וחו"ם, ציננך והפשירך, ר"ל שציננך לדבר מצוה, והפשירך לדבר עבירה, כי כל אחד מאיתנו, העמלק הפרטי שלו עומד בעורף בדעת דקלי', וכל ההחלטות דקדושה של האדם שרוצה להעבירם מן המוח ללב, עמלק מטיל בהם ספק, ומשלח אותם בחזרה אל המוח. וכמו שכתב רבינו שמשון מאוסטרפולי הי"ד בספר קרנים, שקליפת עמלק היא "זבוב" (שמזה יצאה עבודת האליל בעל זבוב) ונרמז בר"ת כתוב זאת ז'כרון ב'ספר ו'שים ב'אזני יהושע" שהוא גי' י"ז, והוא מתנגד לצד הטוב שגם הוא גי' י"ז, והכח של הזבוב למצוא פרצה קטנה בבשר, כדי לינק שפע, וכן הזבוב נמצא בבתי המלכים ואינו מוותר על המגיע לו לדעתו.

ג. "קרך" לשון קרי וטומאה, שהיה מטמאן במשכ"ז. ובבעל הטורים כתב קר"ך גי' סר"ס, וז"ש "בדרך", לשון דרך גבר בעלמה, כנו' בריש מסכת קידושין, והיא הטומאה שהאדם כל גופו נטמא ממנה, וכל הצרות שבאות לאדם בגלל העוון הזה כנודע, ואין צריך להאריך בזה, כי הארכנו בזה בתיקון שובבי"ם קחנו משם.

ונפלאים דברי הזוה"ק ח"ב דף סה: שכתב וז"ל: בא וראה, מיום שנברא העולם עד אותו זמן, ומאותו זמן עד שיבא מלך המשיח, ואפי' במלחמת גוג ומגוג, לא תהיה עוד מלחמה כמותה, לא בגלל הכוחות החיילים החזקים והרבים שהיה לעמלק, אלא משום שנלחם עם הקב"ה מכל הצדדים, ע"כ.

והפירוש הוא כי עמלק הוא בחי' שער הנ' דקלי', ורצה להשקיע את ישראל בשער הנו"ן, שמשם אין יציאה עולמית, וז"ש זכור את אשר עשה "לך", לך גי' חמשים, שרצה

עמלק להתגבר על עם ישראל ע"י שיפילים לתוך חמשים שערי טומאה. "בדרך בצאתכם ממצרים" זו"ש הזוה"ק שהיתה מלחמה של עמלק קשה כזאת שלא היתה מבריאת העולם ועד ביאת המשיח, כי מלחמת עמלק היתה מלחמה כנגד שער הנ' של הקל', שמלחמה זו תוכרע רק בביאת המשיח כשיבוא הקב"ה ויגלה שער הנ' של הקדושה ויכניע שער הנ' של הקל', ורק ע"י הקב"ה, כמ"ש "כי מחה אמחה את זכר עמלק" אני הקב"ה, כי רק הוא יעשה זאת בכבודו ובעצמו.

"ויזנב בך כל הנחשלים אחריך".

אומר רש"י, ויזנב בך, מכת זנב, חותך מילות וזורקן כלפי מעלה. כל הנחשלים אחריך - רש"י כותב חסרי כח מחמת חטאם שהיה הענן פולטן.

ואתה עייף ויגע - רש"י: עייף בצמא, כמ"ש ויצמא שם העם למים, וכתוב אחריו ויבא עמלק. ויגע - מהדרך, ולא ירא אלהים - זה עמלק, אינו מפחד כלל מהקב"ה.

וכתב האמרי יוסף זיע"א: והנה עמלק גי' א"ל אח"ר, גי' ספ"ק שמכניס ח"ו ספק באמונה, וז"ש "אשר קרך בדרך ויזנב" שפגם ח"ו במלכות שהיא שם ב"ן, והיא מידה השביעית בסוד בת שבע, ובסוף הוי זנב לאריות.

כל הנחשלים אחריך - הנחשלים אותיות נחש - מילה, כלומר שהביא את טומאת הנחש לתוך המילה.

ולכן בהניח ה' אלהיך וכו' מכל אויבך מסביב שהם ז' אומות שבארץ ישראל, בסוד ז' ספירות בסט"א כנודע, עד הגרגשי במלכות דסט"א.

מתחת השמי"ם ר"ל תחת אותיות שמי"ם אותיות ת'נ'כ'נ' גי' עשר שמות ב"ן שבמלכות בסוד ואנכי טוב לך מעשרה בני"ם לא תשכ"ח. תמח"ה א"ת זכ"ר עמל"ק מתח"ת השמי"ם ל"א תשכ"ח, גימ' שלושת אלפים שי"ג, מספר הי"ג מדות של רחמים עם חסד - אל, כי בהתעוררות י"ג מדות של רחמים ימחה זכר עמלק מן העולם אמן.

קודם קריאת פרשת זכור אומרים זה
 לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה,
יאהדונהי

בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו
יאההויהה איההויהה
 ליחדא אותיות י"ה בו"ה ביחודא שלים
יהוה

בשם כל ישראל, הנה אנהנו באים לקיים מצות עשה, "זכור את אשר עשה לך
 עמלק", זכור בפה, וכן מ"ע למחות את זכר עמלק, וכן מצות לא תעשה שלא
 לשבות מה שעשה לנו עמלק לתקן את שרשה במקום עליון, לעשות נחת רוח
 ליוצגנו ולעשות רצון בוראנו. ולעורר מלאכי מרום ומרכבות עליונות המפקדים
 על מצות פרשה זאת לנקם נקמת יהוה יאהדונהי מאת זרעו של עמלק, וגם
 ערב רב מההוא זרעא בישא, להכרית מארץ זכרם עד בלתי השאיר למו שריד,
 כמו שכתוב "כי מההא אמהה את זכר עמלק", ויתקיים בו "אף אלהים ימחץ ראש
 אויביו" בעליונים ובתחתונים. להעביר גלולים וממשלת זדון מן הארץ העליונה
 והתחתונה. ויתקיים בו ובזרעו "ואשמיד פריז ממעל ושרשיו מתחת". והנה
 יהוה יאהדונהי למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה יהוה יאהדונהי אחד
 ושמו אחד. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו
 כוננהו:

זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לָּךְ עֲמֶלְךָ בַּדֶּרֶךְ בַּעֲצָתְכֶם
 מִמִּצְוֹתַי: אֲשֶׁר קָרָךְ בַּדֶּרֶךְ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל-
 הַנְּזֻזִים אֲחֻזְרִיךָ וְאַתָּה עִיף וַיִּגַע וְלֹא יֵרָא
 אֱלֹהִים: וְהָיָה בְּהִנִּיחֹךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ | לָּךְ מִכָּל-
 אֲלֵיכֶיךָ מִסָּבִיב בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה-אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ
 נְזֻלָּה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְזָחָה אֶת-זְכוֹר עֲמֶלְךָ מִתּוֹת
 הַשָּׁמַיִם לֹא תִשְׁכַּח:

בשבת זכור יש נוהגים לומר קודם מפטיר פזמון זה

(סימן שלמה)

שִׁימְנֵי רֹאשׁ עַל כָּל אוֹיְבֵי וְתִשְׁמַחְנֵי בִימֵי מְרֻדְכֵי בֶן יֵאִיר. אֵל חַנּוּן

וְחַנּוּן: מַחֵה תִּמְחָהוּ לְאָדָם. הִכְהוּ אִם עַל בָּנִים:

לְבִשְׁתְּ מַלְכוּת לְהַדְרָסָה. וְהַצְלִתְנִי. בְּקוֹם הַמֶּן הָאֲנִי. כְּתַנִּין לְבָלְעֵנִי (מַחֵה):

מִמְרוֹם רוּחַ שְׁלֹחַת. וְתוֹשִׁיעֵנִי. יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה. לְמֹות לֹא נִתְּנֵנִי (מַחֵה):

הַמֶּן חָשַׁב לְאַבְרָמִי. וְהַשְׁמִידְנִי. דָּחָה דְחִיתְנִי לְנַפְל. וַיְהוָה עֲזָרְנִי (מַחֵה):

חֹזֵק לֵב עֲבָדְךָ בְּקֶדֶם. וְאַמְצֵנִי. בְּזִכּוֹת יִצְחָק עַקְרְךָ. הַשִּׁבְנֵי עַל בָּנֵי: בְּזִכּוֹת אֲבָרְךָם

אֲהַבְּךָ. (מַחֵה):

ביאור ההפטר

הקשר בין ההפטר לפרשה

בהפטר מסופר על מחיית עמלק כעונש על שיצא למלחמה נגד ישראל, וזה מעין המפטר פרשת זכור שמסופר על עמלק שיצא לקראת ישראל למלחמה, ועל מחייתו.

תוכן ההפטר

שמואל אומר לשאול שילך בשליחות ה' וישמיד את עמלק גם ציוהו שלא יקחו מאומה, אלא ישמידו ויחרימו את הכל.

שאול אסף חיילים ויצא למלחמה נגד עמלק. הכה אותם והשמידם, אך שאול והעם חסו על אגג מלך עמלק שלא הרגוהו אלא לקוהו בשביה. גם חמלו על הצאן והבקר ועל הדברים הטובים שלא החרימו אותם, והשחיתו רק הדברים הבזויים והנשחתיים.

ה' הודיע לשמואל שניחם על שהמליך את שאול כי לא קיים את דבר ה', שמואל כעס על עצמו, וי"א על שאול אך התפלל עליו כל הלילה, בבקר נפגש שמואל עם שאול שברך אותו ובישר לו שקיים את דבר ה'.

שמואל הוכיחו על שעטו על השלל ולא החרימו הכל, שאול ענהו שהעם חמל על הצאן כדי לזבחם לה', אך שמואל אמר לו שנכשל בדבר זה, כי לשמוע בקול ה' זה טוב מזבחים ועולות. לכן לא יועילו הפצרותיו כי ה' מאס בו כמלך.

שאול מבקש משמואל שילך עמו וישתחוה לה', שמואל מסרב וכשעמד ללכת אחז שאול בכנף מעילו כדי לעכבו, ואז נקרע המעיל. ושמואל אמר לו שזה סימן מה' שקרע ממנו את המלוכה, ונתנה לרעו הטוב ממנו, גם אין לו לצפות לביטול הגזרה כי אין מה לעשות.

עם כל זאת שאול מבקש משמואל שיכבד אותו נגד זקני עמו וישתחוה לה'. שמואל נעתר לו בזה ולאחר כך הרג שמואל את אגג מלך עמלק.

שמואל א' פרק ט"ו, פסוק ב' - ל"ד.

ב וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׂאוּל אֲתִי שָׁלַח יְהוָה לְמִשְׁחָךְ לְמִשׁוּחַ אוֹתְךָ

לְמַלְכְּךָ [א] עַל-עַמּוֹ עַל-יִשְׂרָאֵל ואתה רואה שדבר זה נתקיים ודבר ה' בפי אמת, ולכן

וְעַתָּה שִׁמְעֵ לְקוֹל דְּבַר־יְהוָה ולא תפקפק בדבריו להחרים ולהאביד מן העולם כל הנמצא

לְעַמְלֶךָ (מ"ד): ב כֹּה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת פְּקֹדֹתַי [ג] זכרתי (מ"ז) אֶת

עיונים והארות

מבנימין שלא השתחוה לעשו. ובחזרתו שסבר שקיים מצות ה' אמר ברוך אתה לה' כי נמחה עמלק ונתקן בשלימות תקון הירך ברוך אתה לה' שיתרבה השפע מהנצח שהוא מקום נבואתך. (חומת אנך).

ב. א"ר אחא הקב"ה בעל פקדונות, עמלק הפקיד אצל הקב"ה חבילה של קוצים, והחזיר לו הקב"ה חבילה של קוצים, שנאמר פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל (ב"ר נ"ג).

הנביא ר' יהודה אומר שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ, להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזה מהם תחלה, כשהוא אומר כי יד על כס י-ה, הוי אומר להעמיד להם מלך תחלה, ואין כס אלא מלך, שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך, ועדיין איני יודע אם להכרית זרעו של עמלק תחלה, או לבנות בית הבחירה תחלה, כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם מסביב וישבתם בטח, והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיכם, הוי להכרית זרעו של עמלק תחלה. וכן בודד הוא אומר, ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל אויביו, כתיב ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וארון האלקים בתוך היריעה (סנהדרין כ').

א. אפשר במ"ש רבינו האר"י זצ"ל דשמואל נקרא רבן של נביאים ומ' שנה קודם שנולד שמואל אומר בת קול עתיד צדיק א' לילד ושמואל שמו והטעם דנגע בכף ירך יעקב ונפגם הנצח ולא הוה נביא עד דאתא שמואל ותקן הנצח זהת"ד בקצור נמורץ וז"ש אותי שלח ה' למשחך למלך שאתה משבט בנימין שלא השתחוה לעשו ועל ידי נתקן מה שלא היו נביאים עד עתה ואותי דייקא שהתחיל התקון על ידי שלח למשחך שאתה משבט בנימין לתקן עולם למחות עמלק שיהיה השם שלם והכסא שלם. והרב עיר וקדיש מהר"א גאלנטי ז"ל פירש בזה בסגנון אחר. ועוד אפשר במ"ש המקובלים דנשמת שם היה בשמואל וזה רמז שמואל שם ואל שהוא חסד וזה ירמוז אותי שלח ה' אותי שאני לוי מבחינת גבורה ונשמת שם שהוא כהן חסד ומשו"ה היה בי כח לתקן הנצח. שלח למשחך מפני שאתה מבנימין ותכלית הדבר שאתה יכול למחות זכר עמלק שבנימין לא השתחוה לעשו. והגם דמלכות ישראל צריך שיהיה משבט יהודה מ"מ ג' מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ וכו' וצריך שיהיו כסדרן מלך ולמחות עמלק ובנין בית המקדש ולזה אף שאתה משבט בנימין מוכרח שהמלך בראשונה ואח"ך מחיית עמלק ולזה אותי שלח למשחך למלך שתמחה עמלק שאתה

אֲשֶׁר-עָשָׂה עִמָּךְ לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר-שָׂם לֹךְ מֵאַרְבַּיִם וְחַיִּילוֹת (רד"ק) בְּיָדְךָ:

[רמזו לו על אליפו ששיגר אותו עשיו להרוג את יעקב אבינו בדרכו לחרן] בַּעֲלֹתוֹ מִמִּצְרַיִם:

עָתָה לְךָ וְהִכִּיתָהּ [ג] אֶת-עַמְּלִיךָ וְהִחַרְמָתָם תכלה ותשמיד ותכרות (מ"צ)

וְיָמַם מִלִּשְׁחָן חָרָם וְקָלְלָה (עייני רד"ק) אֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לֹךְ וְלֹא תִחַמַּל וְתִרְחַם עָלָיו

וְהִמָּתָה וְתַמִּית מֵאִישׁ עַד-אִשָּׁה מֵעַלְל' נער רך בשנים (מ"צ) שגדול מהזינוק

וְעַד-יוֹזֵק תִּינוּק שִׁינוּק חָלָב, וְאֵף אֶת הַבְּעָלִי חַיִּים שֶׁלָּהֶם תִּשְׁמִיד מִשֹּׁר וְעַד-שֵׁה מִנְּמָל

וְעַד-חֲמוֹר מִכּוּן שְׁהִיו בְּעָלֵי כִשְׁפִים וּמִשְׁנִים אֶת עֲצָמָם וְדוּמִים לְבַהֲמָה (רש"י) וְעוֹד שְׁהָרִי כְּתוּב תִּמְחָה אֶת

זכר עמלק: ד' וַיִּשְׁמַע הַכְּרִיז (רש"י) וְאֶסֶף (מ"צ) שָׁאוּל' אֶת-הָעָם וַיִּפְקְדֵם מְנַה אֹתָם

בַּטְּלָאִים [ד] וְיָמַם שֶׁם מְקוּם (מ"צ), וְרַבּוּתֵנו אִמְרו שְׁמֵנָה אֹתָם מִמֵּשׁ בְּטָלָאִים כִּי אִסּוּר לִמְנוּת אֶת עַם

עיונים והארות

אמחה עם ד' אותיות. (חומת אנך).

ד. ויפקדם בטלאים - אמר רב יצחק אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצוה, שנאמר ויפקדם בבזק. מתקיף לה רב אשי ממואי דבזק מידי דמיבזק הוא דילמא שמא דאתרא הוא. אלא מהכא וישמע שאול את העם ויפקדם בטלאים. א"ר נהילי בר אידי אמר שמואל כיון שנתמנה אדם פרנס על הצבור מיד מתעשר, מעיקרא כתיב בבזק, ולבסוף כתיב בטלאים, ודילמא מדידהו, אם כן מאי רבותא דמילתא. (ילק"ש).

אתה מוצא עשרה פעמים נמנו ישראל, אחד בירידתו למצרים בשבעים נפש. וב' בימי שאול, ויפקדם בבזק, ויפקדם בטלאים (תנחומא).

ג. פירש בס' תפארת הקדש ועתה לך והכיתה בה"א יתירה רמז לשכינה דכתבו ז"ל אמחה ר"ת אותן שעשו מלחמה עם עמלק. אהרן משה חור ה' רמזו לשכינה. ואח"ך אסתר מרדכי חרבונה. ה' רמזו לשכינה. ולעתיד ב"ב אליהו משיח ח' נסיכי אדם ה' רמז לשכינה. ולכן כתיב לך והכיתה בה"א. עכ"ד. ואפשר דהכונה ברמזים אלו שירמוז ליהושע בן נון דהנה כתיב ושים באזני יהושע כי מחה אמחה. כלומר אחר מלחמה זו שנלחמו דע כי מחה אמחה ובתיבת אמחה רמזים הנלחמים עם עמלק בין עתה בין לעתיד. ויש לרמז דלדעת רוב המפרשים אז היה שמו הושע ולא נקרא יהושע עד המרגלים. והנה ר"ת הושע בן נון גימט' נ"ז ועם הכולל נ"ח כמספר

ישראל (רש"י) מאתים אלה רגלי הולכי רגל לא רוכבים (מ"צ) ועשרת אלפים

את-איש יהודה: הויבא שאול עד-עיר עמלק וירב עם עמלק

בנחל [ה] נלחם איתם בנקל כי לפי הטבע העומד בהר הוא המנצח ושאול עמד בבקעה ובכל זאת ניצח

במלחמה (שער בת רבים): ויאמר שאול אל-הקיני בני יתרו (רש"י) לכו סרו הפרדו

רדו מתוך עמלקי כי היו יושבים במדבר יהודה בנגב ערד וערד הוא עמלק (רש"י)

פן-אספך אשמידך עמו [ו] בעת אחרימם ואתה עשיתה חסד עם-כל-

בני ישראל על יתרו יאמר שיעץ להעמיד שופטים (מ"ד) בעלותם ממצרים ויסר

קיני מתוך עמלק: ויך והכה והמית שאול את-עמלק מחילה

בואך שור ממקום שנקרא חילה עד מקום שנקרא שור אשר על-פני מצרים:

ח ויתפש שאול את-אנג מלך-עמלק חי כי ריחם עליו וכדלקמן, [ווי"א שהפך עצמו

עיונים והארות

ו. ואתה עשית חסד - פתח רבי יוסי בכבוד אכסניא ודרש קל וחומר, ומה יתרו שלא קרב את משה אלא לכבודו, כך, המארח תלמיד חכם בביתו ומאכילו ומשקהו ומהנהו ומנכסיו על אחת כמה וכמה, וכי עם כל ישראל עשה חסד, אלא מלמד המאכיל פרוסה לתלמיד חכם כאלו עשה חסד עם כל ישראל (ברכות ס"ג).

א"נ ודרך מוסר ורמז מצי"ב גימט' נדחף כי כל המתיהר חכמתו מסתלקת וכל הרודף אחר השררה שררה בורחת ממנו אפי' מה שיש לו כמ"ש ז"ל:

ויפקדם בטלאים - ערב פסח היה ומנה את טלאי הפסחים (מהר"י קרא)

ה. וירב בנחל - א"ר מני על עסקי נחל, בשעה שאמר הקב"ה לשאול לך והכית את עמלק, אמר, השתא ומה על נפש אחד מישראל אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל, כל הנפשות האלו כלן על אחת כמה וכמה. אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אם גדולים חטאו קטנים מה חטאו, יצתה בת קול ואמרה לו אל תהי צדיק הרבה, ובשעה שאמר לדואג סוב פגע בכהנים, יצתה בת קול ואמרה לו אל תרשע הרבה (יומא כ"ב).

בכישוף לצאן וכך ניצול ובאותו יום הביא את זרע עמלק] **וְאֶת־כָּל־הָעַם הַחֵרִים** (ת"י) הרג (ת"י)
לְפִי־חֶרֶב: ט **וַיַּחְמֹל** חמלו וחסו **שָׂאוּל וְהָעַם עַל־אַנְג וְעַל־מִיטָב**
השלל (ע"פ מ"צ) **הַצֹּאן וְהַבָּקָר וְהַמְּשָׁנִים** [מלשון שנים] הבקר שכפולים בבשר ושמונים
וְעַל־הַפָּרִים הכבשים השמונים **וְעַל־כָּל־הַטּוֹב [ז] וְלֹא אָבוּ** ולא רצו
הַחֵרִימָם להרגם **וְכָל־הַמִּלְאכָה** המקנה **נִמְבְּזָה** הבזויות **וְנָמַם** והנשחתות (מ"צ)
אֶתְּהָ הַחֵרִימוּ המיתו: **וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֶל־שְׂמוּאֵל לֵאמֹר:**
יֵא נַחֲמָתִי מחשבה עלתה על ליבי על מלכות שאול (רש"י) וחזרתי בי (ת"י) **כִּי־הִמְלַכְתִּי**
אֶת־שָׂאוּל לְמֶלֶךְ כִּי־שָׁב ט **מֵאַחֲרַי וְאֶת־דְּבָרִי לֹא הִקִּים**
וַיַּחַר לְשְׂמוּאֵל כעס על עצמו (מ"ד) וכאב לו **וַיִּזְעַק** צעק ויתפלל (ת"י) על שאול (מ"ד)
אֶל־יְהוָה [ח] כָּל־הַלַּיְלָה: יב **וַיִּשְׁכַּם שְׂמוּאֵל** ללכת **לְקִרְאת שָׂאוּל**
בַּבֶּקֶר וַיִּגַּד לְשְׂמוּאֵל לֵאמֹר בֹּא־שָׂאוּל הַפְּרָמְלָה וְהִנֵּה מַעֲיֵב
מִכִּין מַעֲמִיד לֹא יָד [ט] מְקוֹם לַחֲנוּת לַחֲלָק הַבִּיזָה (ת"י), וַיֵּא בְנָה שֵׁם מְזֻבַּח וְהוּא הַמְּזֻבַּח שְׂנֵאמֵר בְּאַלְיָהוּ

עיונים והארות

ז. שמואל. (רבנו יונתן על הרי"ף תענית ה:).
ט. והנה מציב לו יד- שהוא גרם להקים י"ד למחיית עמלק באחרית הימים והוא י"ד בניסן וכמו שהאריך בזה הגאון החסיד במעשה רקח מס' פסחים ע"ש באורך. א"נ רמז ששאוּל גרם צרת המן והתחילו ישראל בתענית ביום י"ד בניסן והיו בסכנת מות כי הכתבים נכתבו י"ד

ז. ויחמול שאול והעם - אמר בר קפרא זה דואג שהיה שקול כנגד כל ישראל. א"ר יהושע בן לוי כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים, להלן כתיב ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב. (ילק"ש).

ח. ויזעק אל ה' כל הלילה - מכיון שחטא שאול נתחייב מיתה והאריך לו ה' בעבור תפילת

(רש"י) וַיִּסַּב וּמִשָּׁם הִסְתוּבֵב שְׂאוֹל וַיַּעֲבֹר וַיֵּרֶד הַגְּלִגְלַל כֹּל זֶה הוּגֵד לְשִׁמוּאֵל (מ"ד) שְׂשֹׂאוֹל
 כִּבְר יֵרֵד לַגְּלִגְלַל: יג וַיָּבֵא שְׁמוּאֵל אֶל-שָׂאוֹל שְׂהִיָּה בַגְּלִגְלַל וַיֹּאמֶר לוֹ שָׂאוֹל
 בְּרִוְךָ אַתָּה לַיהוָה יִבְרַךְ אֹתְךָ ה', וּבִיָּה זְכִינִי יְהִימֹתִי קִימֹתִי אֶת-דְּבַר
 יְהוָה אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי, וּזְכוּת זֹאת בָּאָה עָלַי יָדְךָ (מ"ד): יד וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אִם קִימֹת אֶת דְּבַר ה'
 אִי וַיִּמָּה [רמזו לְקוֹל שֶׁל כֶּבֶשׂ שְׁעוֹשָׂה מְהֵרָה...] קוֹל-הַצֵּאֵן הַזֶּה בְּאֲזְנֵי וְקוֹל
 הַבְּקָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ הָאֵם אִמֶּת הַדְּבַר שִׁזָּה בָּא מֵעַמְלֵק (ע"פ מ"ד): טו וַיֹּאמֶר
 שָׂאוֹל הֵן אִמֶּת הַדְּבַר מֵעַמְלֵקֵי הַבִּיאוֹם אֲשֶׁר חָמַל הָעָם עָלַי מִיִּטֵּב
 הַצֵּאֵן וְהַבְּקָר לְמַעַן זְבַח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וְלֹא בְשִׁבְלֵי עֲצָמָי וְאֶת-הַיּוֹתֵר
 שְׁלֹא רְאוּיִים לְזָבוֹחַ (מ"ד) הַחֲרָמְנוּ: טז וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֶל-שָׂאוֹל הֲרָף עֲזוֹב
 (מ"ד) וְהִמְתַּן (ת"י, רש"י) וְאֲנִי־דָה לָךְ אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי הַלִּילָה

עיונים והארות

דיש לו י"ד עתים טובות ע"ש ולפי זה אפשר לרמוז דלכך נקרא דוד גימט' י"ד. ואפשר דשאוול סבר דיש לו י"ד עתים טובות וז"ש והנה מציב לו יד דסבר דהגיע לשלמות. א"נ מציב גימט' נדחף רמז לעלמא כי כל המתיהר חכמתו מסתלקת ממנו וכל הרודף אחר השררה שררה מסתלקת ממנו. א"נ ויגוד לשמואל דברי חכמה והנה מציב לו י"ד ובסתום חכמה דוד גימט' י"ד שהוא גרם להקים דוד למלך אלא דצ"ל דשמואל נעלם ממנו רמז זה עד שאמר לו ה' קום משחהו כי זה הוא. (חומת אנך).

בניסן ומרדכי ואסתר גזרו תענית ג' ימים ופשוט הכתובים נראה שהיה י"ד בניסן וט"ו וי"ו וז"ש והנה מציב לו י"ד כי שאול גורם לצרת המן המתחלת י"ד ניסן. אי נמי בפשיטות כי המן במספר קטן עולה בגימטריא י"ד וזה שאמר ויגוד לשמואל דברי חכמה כי הנה מציב לו צרת המן שגימט' י"ד והוא גרם שיבא המן לצער ישראל עוד אפשר לרמוז באופן אחר צרת המן כי מציב גימט' נדחף רמז על המן שחיק ומחיק דלבסוף נצטרע ושאוול גרם לכל הצרה ההיא. עוד אפשר לרמוז במ"ש בלקוטי תורה ע"פ ודוד מנגן ב"ד

וַיֹּאמְרוּ (וַיֹּאמֶר קרי) לוֹ שְׂאוֹל דְבַר: וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל הֲלוֹא
 אֵפִילוֹ אִם-קָטַן אֶתָּה נִחְשָׁב בְּעֵינָיִךָ וְאִין אֶתָּה מַעֲרִיךְ אֶת עַצְמְךָ, כֹּכֵל מְקוּם הָלֵא רֹאשׁ
 וּמִלֶּךְ עַל כֹּל שְׂבִטֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּה [ו] וְעוֹד וַיִּמְשָׁחֶךָ יְהוָה לְמֶלֶךְ
 עַל-יִשְׂרָאֵל וְאֶתָּה הַקּוֹבֵעַ וַיִּדַּךְ חֻזְקָה עֲלֵיהֶם, וּמִדּוּעַ לֹא מִיַּחֲתִית בִּידֵם שְׂלֵא יִקְחוּ מִהַשְּׁלָל (מ"ד): יח והרי
 וַיִּשְׁלַחֶךָ יְהוָה בְּרִדְךָ הַטּוֹבָה הַזֹּאת וַיֹּאמֶר וְצִיּוּךְ (מ"ה) לְךָ וְהַחֲרַמְתָּהּ
 אֶת-הַחֲטָאִים אֶת-עַמְלֶק וְנִלְחַמְתָּ בּוֹ עַד פְּלוֹתָם אֲתָם:

עיונים והארות

(איכה ב, ג), עד לעתיד 'וירם קרן משיחו' (שמואל - א ב, י). ובספר שם משמואל (שמות פרשת תצוה וזכור) כ' דאם ה' שאול מקיים כפי הציווי ולא השאיר את הבהמות וה' נעשה התיקון הכללי, ה' באמת נצרך להרוג את אגג למען לא יהי להם שם ושארית כמו לעתיד, אבל אחר שבענותנותו הגדולה כנ"ל השאיר הבהמות ולא שמר מצות הש"י ולא נעשה התיקון הכללי, שוב יפה עשה שלא המית את אגג כנ"ל למען תשאר שארית עד התיקון הכללי. וע"כ שמואל לא הוכיחו אלא על הבהמות אבל על אגג לא הוכיחו, דמאחר שהשאיר הבהמות שוב אין עליו תפיסה על אגג. וזה שאמר לו שמואל אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה, מזה נראה בעליל שכל החסרון ה' מחמת ענותנותו הגדולה. ובזה יובן נמי מאמר הש"ס יומא (כ"ב ב) מפני מה נענש שואל מפני שמחל על כבודו, והיינו שענותנותו היתירה שהיתה בו מאז היא היתה לו למוקש שהי' לו טעות בדברי שמואל כנ"ל.

י. ב' השל"ה (פרשת מקץ בתורה אור) דבנימין נתעלה בזה שלא כרע לעשו, על כן לו היתה המלוכה ולפניו ירע כל ברך. אך לא נמשח בקרן, [כי קרן הוא דוקא לדוד, כי דוד ומשיח תיקון אדם, בסוד 'אדם' אדם דוד משיח, ואז יוחזר קרן אור פניו. ומלכות שואל היה בשאלה כמו שכתבתי לעיל (אות כב; כח), ונמשח בפק כי עדיין לא נתקן אדם להיות קרן, רק הוא פך כלי חרס. והמלוכה זו באה לו, כי ירך בנימין לא כרע לעשו, וזהו סוד פכים קטנים]. והיינו דכתיב (שמואל - א טו, יז) 'הלוא אם קטן אתה בעיניך ראש שבטי ישראל אתה', רצה לומר, מאחר שאתה הקטן בין השבטים, על זה זכית למלוכה להיות ראש שבטי ישראל, כי לא נולדת עדיין בעת שכרעו לעשו. וזהו סוד נשאר על פכים קטנים, כי עדיין לא נולד בנימין שהוא הקטן, ועליו אמר הקדוש ברוך הוא (בראשית לה, יא) 'ומלכים מחלצין יצאו', זהו שואל ואיש בושתי ונמשח בפק. ודוד ושלמה נמשחו בקרן, ובעונותינו הרבים 'גדע בחרי אף כל קרן ישראל'

יט וְלֹמָה לֹא-שָׁמַעַתָּ בְּקוֹל יְהוָה לְהַחֲרִימָם מִכֹּל וְכֹל, הִיתְכֵּן כְּדַבֵּר הַזֶּה שֶׁבַעבּוֹר דְּבַרֵי
 הָעַם לֹא שָׁמַעַתָּ בְּקוֹל ה' וְהִתְעַמְּלָה מַהֲרַת וּרְצַת אֶל-הַשָּׁלָל [דמדלא מיהא נחשב כאילו הוא בעצמו
 מיהר לשלל (מ"ד)] וְתַעַשׂ הָרַע בְּעֵינַי יְהוָה: כַּוִּיָּאמֵר שָׂאוּל אֶל-שָׁמוּאֵל
 עַמֵּד עַל דַּעְתּוֹ וְאָמַר לֹא כְּאִשֶּׁר אַתָּה אֹמֵר, אֵלֵּא אֲשֶׁר אֲנִי כֵן שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה
 וְאַלְךָ בְּדַרְךָ אֲשֶׁר-שָׁלַחְנִי יְהוָה וְאַבִּיָּא אֶת-אַנְגְּלֵךְ עִמָּלְךָ
 עִם זֶה שְׂלֵא הֲרַגְתִּיו מִיָּמ לֹא שִׁלַּחְתִּיו לְנַפְשׁוֹ וּבִידֵי הַהוֹרָגוֹ בְּכֹל עַת (מ"ד) וְהַעֲיִקֵר וְאֶת-עִמָּלְךָ
 הַחֲרַמְתִּי: כֹּא וְאֲנִי לֹא לִקְחָתִי מֵאוֹמֶה מִן הַשָּׁלָל, אֵלֵּא וַיִּקַּח הָעָם מִהַשָּׁלָל צֵאן
 וּבָקֵר רֵאשִׁית [מְמִיטֵב (רש"י ומ"צ)] הַחֲרָם וְכוּוֹנְתֶם לְטוֹבָה, עֲבוֹר לְזִבְחָ לַיהוָה
 אֶלֶהִיד בְּגִלְגָל (מ"ד): כַּבֵּוִיָּאמֵר שָׁמוּאֵל הַחֲפִיץ לַיהוָה וְכִי חֲפִיץ הַקִּבְיָה
 בְּעֲלֹת וּזְבָחִים בְּשָׁמַע כְּלַהֲקִיב בְּקוֹל יְהוָה לֹא כֵן הַדְּבַר הִנֵּה שָׁמַע
 לְמִצְוֹת ה' הוּא טוֹב מְזִבְחָ טוֹב לְהַקְשִׁיב לְדַבַּר ה', טוֹב לְפָנָיו מִחֲתָלֵב שֶׁל אֵילִים
 עַל מִזְבַּח ה' (מ"ד): כַּבֵּוִיָּאמֵר חֲטָאת-קָסָם חֲטָאת הַמִּמְרָא אֶת פִּי ה' שְׁוֶה כְּחֲטָאת קָסָם מְרִי דַּהֲיִינוּ
 כְּעַמִּים שְׁהוֹלְכִים אַחַר מַעֲוֹנִים וְקוֹסְמִים שְׁהוּא עוֹוֹן גְּדוֹל וְאַזְוֹן וְתִרְפִּים הַפְּצָר כְּשֶׁם שְׁהַתְּרַפִּים
 הֵם תוֹהוֹ וְשִׁקָּר כֵּן בְּמָה שְׁאַתָּה מַפְצִיר לְהַחֲזִיק בְּדַעְתְּךָ זֶה תוֹהוֹ וְשִׁקָּר (מ"ד) כִּי הִיָּה לְךָ לְשִׁלוּט עַל הָעָם וְלֹא לִירָא מֵהֶם,
 וְעַכְשָׁיו יַעַן מֵאַסְתָּ אֶת-דְּבַר יְהוָה וְלֹא שָׁמַעַתָּ בְּקוֹלוֹ וַיִּמְאַסְךָ מִמְּלָךְ
 וְתוֹסֵר מִלְּכוּתְךָ בַּעֲוֹנוֹךָ (מלבי"ם): כַּבֵּוִיָּאמֵר שָׂאוּל אֶל-שָׁמוּאֵל חֲטָאתִי כִּי-
 עָבַרְתִּי אֶת-פִּי-יְהוָה וְזֶה גָרַם לִי גַם לְסַתּוֹר וְאֶת-דְּבָרֶיךָ בְּמָה שְׁאַמְרָתִי שֶׁשָׁמַעְתִּי

בקול ה' והרבתי דברים לסתור את דבריך (מ"ד) **כִּי יֵרְאֵתִי אֶת־הָעָם** מן דואג האדומי (רש"י)
וְאִשְׁמַע בְּקוֹלָם: כה ועתה שא נא סלה נא **אֶת־הַטָּאתִי** שחטאתי לך (מ"ד)
ועל שעברתי את פי ה' **וְשׁוּב עִמִּי וְאַשְׁתַּחֲוֶה לְיְהוָה:** כו **וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל**
אֶל־שְׁאוּל לֹא אָשׁוּב עִמָּךְ: כי אם ה' מאס בך, איך אשוב עמך (מ"ד) **כִּי מָאַסְתָּהּ**
ולא שמעת **אֶת־דְּבַר יְהוָה וַיִּמְאַסְךָ יְהוָה מֵהַיּוֹת מַלְאֲךְ עַל־יִשְׂרָאֵל:**
כו **וַיִּסַּב שְׁמוּאֵל לָלֶכֶת מֵעַם שְׁאוּל וַיַּחֲזֹק שְׁאוּל בְּכַנְף־ בַּקֶּצֶה שִׁיפּוּלִי מֵעִילּוֹ**
של שמואל [יא] כדי שלא ילך **וַיִּקְרַע כִּנֵּף הַמַּעִיל (מ"ד):** כח **וַיֹּאמֶר אֵלָיו שְׁמוּאֵל** הקריעה
היא סימן שכבר **קָרַע יְהוָה אֶת־מַמְלַכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵעַלְיָךְ הַיּוֹם [יב]**
וַנִּתְּנָה לְרַעַךְ הַטּוֹב מִמֶּךָ [יג] והוא דוד המלך (מ"ד): כט **וְגַם נִצַּח יִשְׂרָאֵל**

עיונים והארות

יא. וי"א של שאול (רות רבה פ"ז ס' י"ב).

אחד מהשרים שלו כדי שיפדה בו את המלך, אולם אותו שר במקום שימסור את הכסף כנדרש, בדרכו נזדמן לו לקנות אדמות במדינה אחרת. ובא למלך וסיפר לו שבמקום למסור את הכסף ליעודו, קנה בו אדמות, אמר לו המלך: אתה עשית מעשה רע, שגרמת לי להפר את שבועתי, דע כי בן מוות אתה, ותלווה על עץ. והנמשל, הקדוש ברוך הוא נשבע בשמו ובכסאו למחות זכר עמלק, ושאל חמל על מיטב הצאן, וגרם שלא נתקיימה שבועת הקדוש ברוך הוא. תשובה זו מצאה חן בעיני אותו הגמון (מושל) ונתן מתנות לרבינו תם.

יג. ונתנה לרעך הטוב ממך - מובא במדרש שוחר טוב נז, ג: אמר שאול לשמואל: ומי הוא זה רְעִי הטוב ממני שימלוך תחתי, אמר לו רמז אני רומז

יב. קרע ה' ממלכות ישראל מעליך היום - היות ואין השם כביכול שלם ואין הכסא שלם עד שימחק זרעו של עמלק, ושאל לא חס על כבוד מלכותו יתברך, לכן הורד ממלכותו. מובא בספר מעם לועז: מעשה ברבינו תם ז"ל, ששאל אותו הגמון אחד, למה אמרו חכמינו זכרונם לברכה: שאול באחת ולא עלתה לו, דוד בשתים ועלתה לו, וביאר לו במעשה שהיה במלך צרפת שנשבעה על ידי אחד ממלכי ישמעאל ולא היה לו ממון כדי לפדות את עצמו. אמר לו הישמעאלי: אם תשבע לי בכתר שבראשך שאכן תביא לי הממון תוך זמן מוגבל אאמין לך. הסכים המלך ונשבע לו וחזר לעירו. מסר המלך את סכום הכסף הנדרש ביד

ה' שהוא חוזקם ותוקפם ונצחונם של ישראל (רבינו ישעיה) **לֹא יִשְׁקַר** בהבטחתו **וְלֹא יִנָּחַם** יתחרט
לאחר מכן (מ"ד) **כִּי לֹא אָדָם הוּא לְהִנָּחֵם: וַיֹּאמֶר** אפילו שחטאתי **חַטָּאתִי**
בכל זאת (מ"ד) **עֲתָה כִּפְרֵנִי נָא נִגְד וְקִנֵּי-עַמִּי וְנִגְד יִשְׂרָאֵל וְשׁוּב**
עִמָּי וְהִשְׁתַּחֲוִיתִי לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ: לא **וַיֵּשֶׁב שְׁמוּאֵל** כיבד אותו **אֶחָרִי**
שְׂאוּל וַיִּשְׁתַּחֲוּ שְׂאוּל לַיהוָה: כג **וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַגִּישׁוּ אֵלַי**
אֶת-אַנְג מֶלֶךְ עַמְלֶךְ וַיֵּלֶךְ אֵלָיו אַנְג מִבְּעַרְנַת קשור בשלשלאות (רבינו
ישעיה, מ"ד) **וַיֹּאמֶר אַנְג אָבֶן** באמת **סָר** אלי וקרב **מֵר-מְרִידוֹת הַמּוֹת [יד]** (רש"י)
כי ידע שטביאים אותו להורגו: כג **וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל כֹּה־אֶשֶׁר שִׁבְלָה נָשִׁים חֲרָבָךְ**
כמו שהנשים היו שכולות מבעליהן ומילדיהן שנהרגו בהרבך **בֵּין-תְּשִׁבֵל מְנַשִּׁים אִמְךָ [טו]**

עיונים והארות

העיקרי ביום ע"א שנתלה המן הרשע. (חומת אנך).
טו. **וישסף שמואל** - (ילק"ש) זה שאמר הכתוב והשב לשכנינו שבעתים אל חיקם, זכור מה שעשו לנו במילה שהיא נתונה בחיקו של אדם, ואתיא כי הא דא"ר לוי בשם ר' יוחנן מה היו עושין בני ביתו של עמלק לישראל, היו מחתכין מילותיהן והיו זורקין כלפי מעלה, והיו אומרים, בזו בחרת הילך מה שבחרת. בא שמואל ופרע להם, שנאמר וישסף שמואל את אגג. מה עשה לו, ר' אבא בר כהנא אמר היה מחתך מבשרו זיתים זיתים ומאכיל לנעמיות, הדא הוא דכתיב יאכל בדי עורו, ברר לו מיתה מרה, ורבנן אמרין העמיד ארבע קונדיסין ומתחו עליהן, והוא

לך, מי שיקרע את מעילך הוא עתיד ליטול מלכותך, וכשנכנס שואל למערה וכתר דוד את כנף מעילו, מיד נזכר שואל מה שאמר לו שמואל, ואמר: "ידעתי כי מלוך תמלוך" (שמואל-א, כד, כ).

יד. כותב החיד"א ולי ההדיוט אפשר כי עמלק גימט' מו, ורצה לומר שעתה שמשאיר זרע נתבטל מעמלק המות שלא נמחה עמלק כאשר דימה שואל וכאשר נצטווה, וז"ש אכן סר מ"ר המות נסתלק מעמלק המות כאמור. א"נ במ"ש הרב מנות הלוי שכל שררת המן הרשע הי' ע' יום וביום ע"א נתלה וזה כיון ברשעו דתלית המן ביום ע"א כמספר אכ"ן זהו מר המות במרירות יאנח זידע בכשוף מסט"א או איליא נפל בפומיה דהמות

כן אמך תהיה שכולה ממך **וְיִשְׁפָּה** חתך אותו לארבע חלקים (רש"י) **שְׂמוּאֵל אֶת-אַנְגָּל לְפָנָי**
יְהוָה בְּגִלְגָּל: לְדַוִּי לְךָ שְׂמוּאֵל הָרִמְתָּה וְשָׂאֵל עָלָה אֶל-בֵּיתוֹ
וְנָבְעַת שָׂאֵל:

עיונים והארות

אומר אכן סר מר המות, וכי כך ממיתין את אומר בדיני עו"א דנו, לא בעדים ולא בהתראה
 השרים מיתות חמורות. ר' שמואל בר נחמני (פסיקתא ותנחומא).

